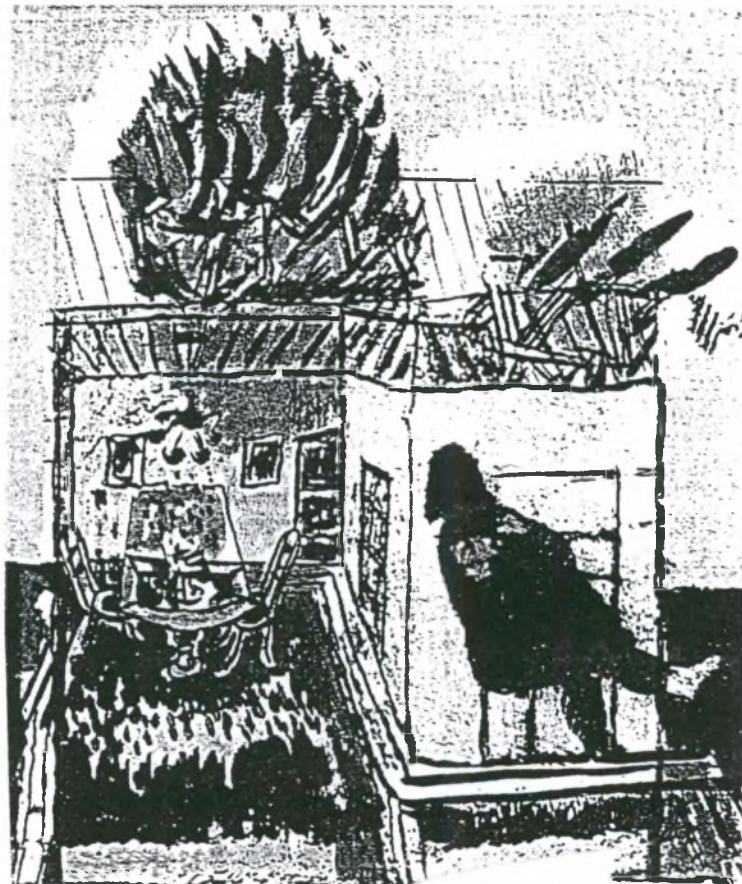

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ : ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ – ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ

ΟΝΟΜΑ : ΜΟΣΙΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ
ΑΜ : 0295025
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Β. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

αρ. εισ. 7 / Π.Α.Π.....

1999

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000046492

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 785/1
Ημερ. Εισ.: 28-09-1999
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξινόμησης Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
1999
ΜΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΜΕΡΟΣ

- Εισαγωγή
- Βιογραφία και εργογραφία της Βασιλικής Παπαγιάννη.

Β' ΜΕΡΟΣ

- Ανάλυση των βιβλίων της Βασιλικής Παπαγιάννη
- Καταχνιά
- Ωριμη νιότη
- Το επιφώνημα της φωτιάς (ανάλυση και ενδεικτικά αποσπάσματα-διηγήματα από το έργο)
- Επαρχιώτες (ανάλυση και ενδεικτικά διηγήματα από το έργο)
- Οι ηττημένοι
- Κυράνω
- Διαπολιτισμική Αγωγή
- Achtung

Γ' ΜΕΡΟΣ

- Κριτικές άλλων για τη συλλογή διηγημάτων «Επαρχιώτες» , για τη νουβέλα «Οι ηττημένοι» , για το μυθιστόρημα «Κυράνω».
- Κριτικές για το γενικότερο έργο της Βασιλικής Παπαγιάννη
- Συνέντευξη

Βιογραφία και εργογραφία της Βασιλικής Παπαγιάννη.

Η Βασιλική Παπαγιάννη γεννήθηκε στη Λάρισα. Σπούδασε στα εικοσιπέντε της , οικονομικές και πολιτικές επιστήμες στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Χωρίς τη θέλησή της περιπλανήθηκε σε διάφορα μέρη της Ελλάδας εικοσιτέσσερα χρόνια.

Έζησε ανάμεσα σε μικροαστούς τυραννισμένους , που διψούσαν για κοινωνική και οικονομική άνοδο · ανάμεσα σε κυνηγούς – με κάθε τρόπο – της απεριόριστης εξουσίας · ανάμεσα σε πρόσφυγες ταπεινούς , παράμερους · ανάμεσα σε φτωχούς αγρότες που φύτευαν καπνό , ανάσταιναν δέντρα.

Έφηβη έλαβε μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Έζησε χρόνια σε κλοιό παρανομίας.

Έκανε πολλά χειμωνιάτικα επαγγέλματα – χρησιμοποιώντας , αντιστοίχως , διάφορες πρώτες ύλες – κι έτσι της δόθηκε η χάρη της γνώσης των υλικών: Από ξύλο γινόταν παιγνίδια... από το θεριστικό σπάγκο που γίνονταν πλεχτές τσάντες... από την ουρά του αλόγου που γίνονταν βούρτσες... από τις κλωστές που γίνονταν ύφασμα...

Ετούτες όλες οι εποχές ήταν ορυχεία του υλικού της για τα διηγήματα , τις νουβέλες , τα μυθιστορήματα της – αφού η ποίηση αρμονίζεται με ό,τι έχει κατασταλάξει εντός μας.

Στα γράμματα εμφανίστηκε το 1952. Ζει στη Λάρισα , όπου συνεχίζει να γράφει.

Τα έργα της είναι:

1 ^ο	Καταχνιά	1964
2 ^ο	Ωριμη νιότη	1974
3 ^ο	Το επιφώνημα της φωτιάς	1979
4 ^ο	Επαρχιώτες	1984
5 ^ο	Οι ηττημένοι	1988
6 ^ο	Κυράνω	1990
7 ^ο	Διαπολιτισμική Αγωγή	1994
8 ^ο	Achtung	1999

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ

ΚΑΤΑΧΝΙΑ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ
ΔΙΟΓΕΝΗΣ - ΑΘΗΝΑ - 1964

- 1) Βασιλική Παπαγιάννη
- 2) Καταχνιά
- 3) Διηγήματα
- 4) -
- 5) -
- 6) Χρήστος Αλεξίου
- 7) Ελληνική πεζογραφία – Διογένης
- 8) Αθήνα
- 9) 1964
- 10) 159

1) Συνοπτική παρουσίαση του θέματος.

Παραθέτουμε λίγα λόγια , για το κάθε διήγημα ξεχωριστά.

1) Η μπόρα.

Σε εποχές πολύ δύσκολες , μια βροχή κατέστρεψε τον καπνό , τη φυτεία του Κίτσου. Εκείνος χάθηκε στην προσπάθεια του να σώσει το μοναδικό βιός του , τη μόνη ελπίδα του.

2) Τι χτυπάει πιο ελαφρά...

Αγαπούσε τη γυναίκα του χωρίς ανταπόκριση. Όταν έμαθε πως είχε εραστή , προσπάθησε να βρει τον πιο ευνοϊκό νόμο γι' αυτήν όταν θα της ζητούσε διαζύγιο. Τέτοια ήταν η αγάπη του.

3) Ο φτωχός ο Κώτσος κι ο άτυχος ο Γιάννης.

Η απληστία του Γιάννη που δεν υπολόγιζε καθόλου τον γαίδαρό του Κώτσο. Στο τέλος χάνει τα πάντα , μαζί και το γαίδαρό του , τον οποίο ακόμα αναζητά.

4) Μεγάλωσε...

Τα πρώτα χάρδια που ονειρεύεται μια κοπέλα από έναν άνδρα. Εκείνος τρομάζει. Εκείνη φεύγει. "Την βλέπει σαν ένα όνειρο καθημερινά. Κάτι τόσο αγνό που δεν μπόρεσε να γευτεί."

5) Ο πυρετός (αφιερωμένο στο λαϊκό αγωνιστή – συνδικαλιστή Ιωακείμ Πατμάνογλου από τη Θεσσαλονίκη).

Ο Άκης υπήρξε αγωνιστής. Αφιέρωσε τη ζωή του στον αγώνα. Τώρα είναι βαριά άρρωστος και αγωνίζεται για να ζήσει. Να χαρεί τη ζωή που του έμεινε.

6) Η ποντικοπανίδα.

Ένας άνθρωπος που συνήθιζε να κάνει πλάκες στους άλλους , στο τέλος έκανε κακό στην ίδια του τη γυναίκα. Η ίδια τώρα θέλει να τον εκδικηθεί.

7) Μια ξεχωριστή γυναίκα.

Μια γυναίκα που έχει βαρεθεί τη μονοτονία της καθημερινότητας. Όλα της προκαλούν θλίψη. Θέλει να τολμήσει κάτι το διαφορετικό. Ο άντρας της την αποθαρρύνει.

8) Οι λύκοι.

Ο κλητήρας και ο εισπράκτορας τους κυνηγάνε. Πήραν , λοιπόν , τα βουνά για να τους ξεφύγουν. Μια ζωή τους δίνουν χρήματα και όλο χρωστάνε. Σαν τους λύκους με τα πρόβατα είναι.

9) Κομιστής ασθενών.

Έβρισκε αρρώστους στα πρακτορεία αυτοκινήτων. Τους πήγαινε σε γνωστό γιατρό του. έτσι έπαιρνε τα ποσοστά του. Ευτράπελες και παράξενες ιστορίες.

10) Πως έκαναν φτερά...

Κάποιος χωρικός κάθε χρόνο πήγαινε και πουλούσε τη σοδιά του. Επέστρεφε όμως χωρίς χρήματα. Ήταν όλο δικαιολογίες στην οικογένειά του. Εκείνος απλά αναζητούσε ζεστασιά στην αγκαλιά ξένων γυναικών.

11) Η ευκαιρία.

Τρεις νέοι αναζητούν την ευκαιρία για μια καλύτερη ζωή. Στο τέλος η ευκαιρία χάνεται , αφού στην προσπάθειά τους να μεθύσουν ένα γέρο να τους γράψει την καλύβα του , μέθυσαν και οι ίδιοι.

12) Μια καλοκαιριάτικη ομιλία.

Ένας παπάς κατηγορεί τους συγχωριανούς του ότι δεν πηγαίνουν στην εκκλησία , ότι ντύνονται πρόστυχα και ότι ξενυχτάνε. Το κήρυγμά του σταμάτησε όταν μέσα στην εκκλησία μπήκε η κόρη του μακιγιαρισμένη και ντυμένη όχι ευπρεπώς.

13) Η νύχτα.

Ένας άνθρωπος παράξενος , διαφορετικός από τους άλλους. Πνευματικός άνθρωπος. Αυτή η μοναδικότητά του όμως του στέρησε το δικαίωμα να παντρευτεί και να δημιουργήσει οικογένεια.

14) Η τιμή.

Για την τιμή του, που τον παράτησε η νύφη και πήγε με άλλον , ο γαμπρός όλη τη νύχτα ψάχνει με τα όργανα καινούργια νύφη , όπως και να' ναι. Για την τιμή του , των φίλων και των συγγενών του.

15) Γυναίκα σιγουριάς.

Παράπονα της γυναίκας προς τον άντρα της γιατί παίρνει ως εργάτριες στα χωράφια του όμορφες και νέες κοπέλες. Όλοι στο χωριό τον κοροϊδεύουν.

16) Μια απλή ιστορία.

Με το ζόρι πήγαινε τη μητέρα του στο σπίτι της κοπέλας που αγαπούσε για να αρραβωνιαστούν. Όταν έφτασαν η μάνα του πέθανε. Έτσι , πήρε το δρόμο του γυρισμού.

17) Τον γνώρισε.

“Αν ήξερα , λει , πως ήσουν ένας επαναστάτης και θα σε σέρναν από φυλακή σε φυλακή , δεν θα σε παντρευόμουνα. Μα τώρα σε γνώρισα , μ’ άρεσες και σ’ αγάπησα...”

18) Η ξανρούπνια.

Η αγωνία του ανθρώπου καταναλωτή να δουλεύει για ν’ αγοράζει όσα περισσότερα μπορεί.

19) Τ’ αταίριαστα ... ταιριαστά.

Μια πανέμορφη κοπέλα αναγκάζεται να παντρευτεί ένα σακάτη άντρα , κάτω από την απειλή ενός όπλου.

20) Το γράμμα.

Κάποια ηλικιωμένη γυναίκα γράφει γράμμα σ’ ένα φαντάρο που γνώρισε. Δεν το στέλνει ποτέ , γιατί δεν ήξερε παρά μόνο το μικρό του όνομα. Πεθαίνει με το γράμμα στα χέρια της , μ’ ένα ανέλπιστο όνειρο.

21) Μια χωριάτισσα.

Μια χωριάτισσα γεμάτη δύναμη , πάθος και αγάπη για τον αλκοολικό άντρα της και για τα παιδιά της.

22) Η ερημιά.

Μια γυναίκα περιμένει να πεθάνει ο πολύ μεγαλύτερος άντρας της για να ζήσει τη ζωή που δεν έζησε. Όταν όμως πεθαίνει για πρώτη φορά στη ζωή της αισθάνεται πως έχει χαθεί σε μιαν ερημιά. Και δεν ξέρει αν θέλει κι αν ποθεί , πια τίποτα.

23) «Το πορσάκι»

Όνειρα δύο αδελφών. Έφτασαν στα εξήντα χρόνια και ελπίζουν ακόμα ότι θα παντρευτούν. Περίμεναν πρώτα να αποκτήσουν την κατάλληλη περιουσία. Τώρα καθαρίζουν το «πορσάκι» και περιμένουν.

24) Η πάπια.

Η Μέλπω είναι μια παραδουλεύτρα που τα’ αφεντικά της την εκμεταλλεύονται με το χειρότερο τρόπο. “Για ένα πράγμα μόνο πονάει αφόρητα , που δεν έμαθε να φωνάζει για τα πάθη της”.

25) Το εικοσαχίλιαρο του αδερφού.

Ο αδερφός τους επιστρέφει από την ξενιτιά. Όλοι περιμένουν κάτι από αυτόν. Βρίζονται μεταξύ τους. Εκείνος όμως ήταν νέο παλικάρι και γύρισε γέρος και καμπουριασμένος.

2) Ανάλυση περιεχομένου.

Το βιβλίο “Καταχινιά” που αναλύουμε , αποτελεί και αυτό μια συλλογή διηγημάτων. Πρόκειται για απλές , καθημερινές ιστορίες , ταυτόχρονα όμως και παράξενες , εξωπραγματικές. Σου δίνουν την εντύπωση ότι δεν είναι δυνατόν να συμβούν ποτέ και όμως συμβαίνουν δίπλα σου κάθε στιγμή.

Σε μια εποχή σαν τη δική μας , στείρου καταναλωτισμού και έντονης αμφισβήτησης , όπου ο καθένας ενδιαφέρεται για το ατομικό του συμφέρον , όλες αυτές οι ιστορίες δεν θα μας παραξένευαν.

Τότε όμως , εκείνη την εποχή οι άνθρωποι ήταν πολύ φτωχοί. Ασχολούνταν με τη γη και εξαρτώνταν αποκλειστικά από τις καιρικές συνθήκες.

Όλα όμως δείχνουν πως όλες οι εποχές ανακυκλώνουν τα ίδια πράγματα. Κάθε εποχή έχει τα δικά της προβλήματα και τις δικές της δυσκολίες. Αρκεί πάντα να βρίσκουμε διεξόδους , να προβληματιζόμαστε από τις συμφορές των άλλων και να προσπαθούμε να γίνουμε καλύτεροι , να προσπαθούμε να παραμείνουμε άνθρωποι.

Έτσι , λοιπόν , έντονα προβληματισμένη και η ίδια η συγγραφέας και επηρεασμένη από τις καταβολές της , το Θεσσαλικό κάμπο και τα προβλήματά του , δίνει το στίγμα της εποχής της και συνάμα όλων των εποχών που θα έρθουν. Αρκεί να είμαστε όλοι έτοιμοι , μικροί – μεγάλοι, για να αντιμετωπίσουμε με σθένος το κάθε πρόβλημα που θα παρουσιάζεται.

Δικαιολογημένος και ο τίτλος των διηγημάτων “ Καταχινιά ”. Ίσως μια καταχινιά να σκεπάζει τη ζωή όλων , ίσως μια καταχινιά να είναι όλη μας η ζωή , αν δεν μπορέσουμε να τη δούμε από μια πιο ευχάριστη οπτική γωνιά.

3) Η λογοτεχνική πλευρά του θέματος.

Η Β. Παπαγιάννη έχει μια ιδιαίτερη ικανότητα να παρουσιάζει απλές ιστορίες , που τις ακούμε συχνά , να φαντάζουν τόσο ψεύτικες και ταυτόχρονα τόσο αληθινές.

Η γλώσσα που χρησιμοποιεί είναι η δημοτική , εφαρμόζοντας και εδώ το πολυτονικό σύστημα.

Οι πρωταγωνιστές των ιστοριών είναι ήρωες γεμάτοι πάθη και αδυναμίες. Ζουν την κάθε στιγμή με όλη τους τη δύναμη , είναι άνθρωποι σαν εμάς. Ασχολούνται με τη γη τους.

Ο τρόπος με τον οποίο περιγράφει τα γεγονότα είναι εκπληκτικός. Καταφέρνει η συγγραφέας μας απλές ιστορίες να τις κάνει μοναδικές. Γιατί τις περιγράφει με τέτοιο τρόπο , έτσι ώστε το μήνυμα να περνάει κατευθείαν στην ψυχή σου. Δεν μπορείς να το εκφράσεις με λόγια. Η ψυχή σου όμως το νιώθει και πονάει.

Ο λόγος της είναι πυκνός , άκρως λογοτεχνικός και ταυτόχρονα ρεαλιστικός. Αυτή τη φορά όμως όχι τόσο ποιητικός. Καταφέρνει να

κρατάει αμείωτη την αγωνία του αναγνώστη. Ενώ νομίζει έχει κατανοήσει το νόημα του διηγήματος, στο τέλος απατάται. Η ψυχή του όμως γαληνεύει, καθαίρεται, άλλοτε λυπάται και άλλοτε γίνεται πιο δυνατή για τα δύσκολα.

4) Η παιδαγωγική πλευρά του κειμένου.

Τα διηγήματα, όπως προαναφέραμε, είναι ιστορίες καθημερινές, οι οποίες έχουν άμεσα σχέση με την πραγματικότητα. Μπορεί να είναι περίεργες μερικές από αυτές, αλλά τίποτα δεν πρέπει να μας προκαλεί εντύπωση, γιατί όλα συμβαίνουν.

Η “καταχνιά” αποτελείται από διηγήματα τα οποία είναι περισσότερο προσιτά στους περισσότερους, να τα κατανοήσουν. Η γλώσσα και το ύφος που χρησιμοποιείται είναι πιο ευκολοδιάβαστο.

Το βιβλίο όμως αναφέρεται σε όλους, για τον πρόσθετο λόγο ότι η εποχή μας κατακλύζεται από πάμπολλα προβλήματα. Τα διηγήματα έχουν διδακτικό χαρακτήρα. Μας προετοιμάζουν για το κάθε τι που μπορεί να μας συμβεί. Ορισμένες φορές αξιολογούμε και καλύτερα τη ζωή μας.

Στόχος, λοιπόν, της συγγραφέως είναι μέσα από τις ιστορίες άλλων ανθρώπων, να δούμε τις δικές μας ιστορίες, βγήκαν από την ψυχή μας, χρειάστηκε να τις αντιμετωπίσουμε με όλες μας τις δυνάμεις.

Ας διώξουμε, λοιπόν, τουλάχιστον εμείς την “καταχνιά”, από τη ζωή μας.

5) Η αισθητική πλευρά του βιβλίου.

Τα βιβλία της Β. Παπαγιάννη, τα οποία περιέχουν διηγήματα, από αισθητική άποψη δεν παρουσιάζουν κάτι το ξεχωριστό.

Έτσι και η συλλογή διηγημάτων “Καταχνιά” στερείται κάθε εικονογράφησης. Απλά στο εξώφυλλο του βιβλίου αναγράφεται με κόκκινα γράμματα ο τίτλος του βιβλίου. Ακόμα με μαύρα γράμματα δίνεται το όνομα της συγγραφέως καθώς και του εκδοτικού οίκου.

Το χαρτί, η βιβλιοδεσία και το τύπωμα είναι ανάλογα της εξέλιξης της εποχής εκείνης που τυπώθηκε το βιβλίο, το 1964.

Η όλη απόλαυση παρέχεται στον αναγνώστη όταν θα διαβάσει όλα τα διηγήματα.

6) Ενδεικτικά κομμάτια από το έργο.

1) “ Φίλε μου, σκέφτηκα αν αξίζει ν’ αγαπάει κανείς, αν δεν τον αγαπάνε ... Γιατί τότε η αγάπη μοιάζει μ’ ένα πανέμορφο σπίτι, που δεν το κατοικεί κανένας. Και γιατί, λοιπόν, να χτίζουμε τέτοια σπίτια; ”

2) “ Η μονοτονία θα τα αφανίσει όλα. Η πλήξη. Θ’ αφανίσει ακόμα και την ψυχή. Το χτες ήταν όμοιο με το προχτές. Κι εσύ μουχλιάζεις σ’ αυτό

τ' όμοιο σήμερα , τ' όμοιο αύριο , σ' όλο τον όμοιο καιρό. Και πεθαίνεις πριν το θάνατο , τον οριστικό τον αμετάκλητο.”

3) “ Όμως εσείς , θα μπορούσατε ποτέ καθώς εγώ , τον εαυτό σας να γυρίσετε τα μέσα του έξω έτσι που να γενείτε ολάκεροι ένα στόμα; ”

4) “ Και σε μια λουρίδα , κοιτάζονται στα μάτια και βλέπει ‘κει ο καθένας τους , τα παράξενα βάθη του κόσμου. Κι αισθάνονται άξαφνα, κάτι σα γέλιο στο λαιμό και κάτι σα λύπη στην καρδιά τους.”

7) Γενική κρίση και εκτίμηση του έργου.

Το βιβλίο “Καταχνιά” , αποτελεί και αυτό με τη σειρά του μια συλλογή διηγημάτων. Πρόκειται για το πιο παλιό έργο της Βασιλικής Παπαγιάννη. Αναφέρεται στους ανθρώπους του Θεσσαλικού κάμπου , ανθρώπους φτωχούς που ζουν με την αγωνία να πετύχει η σοδειά τους για να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα , έτσι ώστε να μπορέσουν να ζήσουν.

Πρόκειται για ένα εξαιρετικό βιβλίο που περιγράφει με ρεαλιστικό τρόπο τις περιπέτειες και τις ιστορίες των ανθρώπων της βιοπάλης.

Καταφέρνει με ένα μοναδικό τρόπο , η συγγραφέας , να καθιστά τα προβλήματα των ηρώων , δικά μας προβλήματα. Έτσι , συμπάσχουμε και ‘μεις μαζί τους. Ζούμε από κοντά τον αγώνα τους και την καταχνιά που σκεπάζει τη ζωή τους.

Παρόλα αυτά είναι άνθρωποι με σθένος και αγάπη στην καρδιά τους. Υποφέρουν και όμως συνεχίζουν τον αγώνα τους. Είναι άνθρωποι δικοί μας , φίλοι μας , πολύ οικείοι σε μας.

Ίσως να είμαστε και ‘μεις οι ίδιοι.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ

ΩΡΙΜΗ ΝΙΟΤΗ

Ν Ο Υ Β Ε Λ Α

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ
ΔΙΟΓΕΝΗΣ - ΑΘΗΝΑ 1974

Η ταυτότητα του βιβλίου

1. Όνομα συγγραφέα : Παπαγιάννη Βασιλική
2. Τίτλος του βιβλίου : Ωριμη νιότη
3. Κατηγορία του κειμένου : Νουβέλα
4. Όνομα εικονογράφου : -
5. Όνομα επιμελητή : Τυπογραφείο Διογένη – Κ. Κουλουφάκος
6. Ελληνική πεζογραφία - Διογένης
7. Αθήνα
8. 1974
9. 141

Συνοπτική παρουσίαση του θέματος

Η Β. Παπαγιάννη με τη νουβέλα της μας μεταφέρει σε ένα ακόμη πόλεμο που αμαύρωσε την πολύπαθη Ελλάδα μας. Είναι η εποχή των Γερμανών , όπου τα πάντα κινούνταν γύρω από τη δική τους εγωιστική τροχιά και όλοι υποτάσσονταν στις παράλογες επιθυμίες τους.

Μέσα στη δίνη του πολέμου γεννιέται ένας μεγάλος έρωτας , ανάμεσα σε δυο παιδιά , τον Κώστα που ήταν 16 ετών και τη Βικτώρια που ήταν και αυτή στην ίδια περίπου ηλικία.

Η Βικτώρια για την αγάπη της αψηφά τις διαταγές του θείου της – του προστάτη της (γιατί δεν είχε πατέρα , μόνο μητέρα) – , ο οποίος πρόσκεινταν φιλικά στους Γερμανούς. Το ατίθασο πνεύμα της , η αγάπη της για την ελευθερία και το σύντροφό της , έκανε τα δυο παιδιά παρ' όλες τις δυσκολίες να αγαπηθούν δυνατά.

Ο Κώστας υπέρμαχος υποστηρικτής και αγωνιστής της ελευθερίας σκοτώνεται στο τέλος. Όμως πεθαίνει γλυκά γιατί τον συντροφεύει η ανάμνηση της καλής του Βικτώριας.

Ανάλυση περιεχομένου.

Η συγγραφέας προσπάθησε να δώσει έναν αντιπολεμικό χαρακτήρα στο έργο της , τη στιγμή που μιλάει για την αγάπη δύο νέων παιδιών.

Οι αξίες , τα οράματα και η ιδεολογία εκείνων των παιδιών διαφέρουν κατά πολύ από εμάς.

Η ώριμη νιότη μας δίνει ένα μάθημα. Προσπαθεί να μας δείξει πως χρειάζεται μεγάλη τόλμη και θάρρος να αγωνιστείς για την πατρίδα σου. Βασικά χρειάζεται να την αγαπάς με όλο σου το "είναι". Να αμύνεσαι χωρίς να ξέρεις αν θα δικαιωθείς ή όχι , αν θα σωθείς ή όχι. Παρ' όλα αυτά θα έχεις πολεμήσει για το μεγαλύτερο ιδανικό , που δεν είναι άλλο από την πατρίδα.

Το βιβλίο μας δίνει ένα μήνυμα ζωής: Αγωνιστείτε με όλες σας τις δυνάμεις , αψηφήστε τον κίνδυνο. Ταυτόχρονα όμως μη φοβάστε να αγαπηθείτε και να αγαπήσετε , γιατί μόνο έτσι θα μπορέσετε να κρατηθείτε ζωντανοί για αρκετό διάστημα. Δεν πειράζει και αν σκοτωθείτε. Στην ουσία μετατρέπεστε σε άγγελοι , γεύεστε μια διαφορετική – αγγελικά πλασμένη ζωή.

Ο τίτλος του βιβλίου αναφέρεται στην ωριμότητα που διέθεταν τα παιδιά αυτά , παρ' όλο που ήταν μόλις 16 ετών. Ίσως οι συγκυρίες να τους έκαναν να ωριμάσουν. Το θέμα όμως είναι ότι ωρίμασαν , μεγάλωσαν , χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν πολύ δύσκολες καταστάσεις. Η ψυχή τους όμως παρέμεινε το ίδιο νεανική , τρυφερή και γεμάτη αγάπη.

Εμείς σήμερα , οι νέοι άνθρωποι , ίσως να μην μπορούμε να καταλάβουμε τη διάσταση του πράγματος , μπορούμε όμως να μην αναλωνόμαστε με ανιαρά πράγματα. Μπορούμε ωστόσο να είμαστε έτοιμοι να ωριμάσουμε , να θέλουμε να ωριμάσουμε , να πάρουμε τα ηνία στα χέρια μας και να συνειδητοποιήσουμε κάποτε ότι το μέλλον εξαρτάται από 'μας , ότι εμείς είμαστε " οι κυβερνήτες της ψυχής μας και οι κυρίαρχοι της μοίρας μας ".

Η λογοτεχνική πλευρά του θέματος.

Όσο άσχημα και αν περιγράφεται μια κατάσταση πολέμου η Β. Παπαγιάννη καταφέρνει να δώσει ένα αντιπολεμικό μήνυμα στο βιβλίο της , βάζοντας την ερωτική ιστορία δύο νέων , που παλεύουν να κρατηθούν στη ζωή , αντλούν δύναμη για να συνεχίσουν μέσα απ' την αγάπη τους.

Είναι ευκολονόητο βιβλίο , προβληματίζει , συγκινεί και παρουσιάζει , όχι όμως έντονα , και τις δύο παρατάξεις ανθρώπων σε περιόδους πολέμου.

Τα λογοτεχνικά της σχήματα και εδώ είναι προσεγμένα και εντυπωσιακά. Η γλώσσα καθώς και το ύφος του βιβλίου είναι απλό , κατανοητό και προσιτό σε κάθε αναγνώστη.

Η φύση όλη σύσσωμη αναπλάθεται και γίνεται σημείο έμπνευσης για βουκολικές περιγραφές.

Οι ήρωες περιγράφονται με ρεαλιστικό τρόπο. Οι πρωταγωνιστές αντιπροσωπεύουν το πάθος για τη ζωή , το θάρρος , την υπομονή , την καρτερικότητα και τη μεγάλη αγάπη για την πατρίδα που κινδυνεύει.

Η παιδαγωγική πλευρά του κειμένου.

Η ηλικία στην οποία απευθύνεται το βιβλίο δεν είναι συγκεκριμένη. Μπορεί να διαβαστεί εύκολα απ' όλους τους μικρούς και μεγάλους. Κυρίως όμως θα προβληματίσει και θα κεντρίσει το ενδιαφέρον των παιδιών που βρίσκονται στην εφηβεία , γιατί αγγίζει τα ευαίσθητα σημεία της ηλικίας τους.

Όλα τα παιδιά στην περίοδο της εφηβείας έχουν τάσεις φυγής , αναζητούν την χαμένη τους ελευθερία , αγωνίζονται με πάθος για τα ιδανικά και τα οράματά τους. Έτσι αν τα παιδιά ταυτιστούν με τους ήρωες του βιβλίου θα έχουν καλά πρότυπα , σωστές αξίες για να πιστέψουν και να αγωνιστούν γι' αυτές. Διαφορετικά μπορεί να στραφούν σε πράγματα επικίνδυνα και για την ίδια τους τη ζωή.

Το βιβλίο μπορεί να αναφέρεται σε κάποια περίοδο πολέμου , όμως δεν παύει να αποτελεί πόλο έλξης για τα παιδιά. Για τον πρόσθετο λόγο ότι τα παιδιά βρίσκονται σ' ένα συνεχόμενο πόλεμο. Βάλλονται από πολλούς κινδύνους. Στόχος του συγγραφέα , λοιπόν , είναι να τους οδηγήσει δειλά μέσα τους και να τους εξανθρωπίσει , να τους κάνει αληθινούς ανθρώπους , οι οποίοι θα μπορούν να αντιμετωπίζουν οποιαδήποτε δυσκολία βρεθεί μπροστά τους.

Ο πόλεμος με τους Γερμανούς ήταν μια πραγματικότητα , όμως και ο πόλεμος ο καθημερινός που δίνουμε όλοι μας , για να μπορέσουμε να επιβιώσουμε.

Μπορεί φυσικά το τέλος του βιβλίου να είναι λυπηρό , τη στιγμή που πεθαίνει ο πρωταγωνιστής , όμως ταυτόχρονα μας γεμίζει με περισσότερο θάρρος και πίστη. Πέθανε χαρούμενος , όχι μόνο γιατί υπεράσπισε μέχρι τέλος την πατρίδα , αλλά επειδή άφησε τον εαυτό του να αγαπηθεί με πάθος αλλά και να αγαπήσει. Η αγάπη μας κάνει σίγουρα καλύτερους ανθρώπους , διαφορετικούς από όλους τους άλλους.

Η αισθητική πλευρά του βιβλίου.

Η έκδοση του βιβλίου είναι πολύ παλιά. Η εικονογράφηση δεν έχει κάτι το ιδιαίτερο , μάλιστα δεν έχει κάτι εικονογραφημένο. Απλά σε ένα χοντρό άσπρο φύλλο τυπώθηκαν , το όνομα της συγγραφέα , ο τίτλος του βιβλίου καθώς και ο εκδοτικός οίκος.

Το χαρτί που χρησιμοποιήθηκε ήταν άσπρο , απλό χαρτόνι.

Ενδεικτικά κομμάτια από το έργο.

- 1) “ Και στη ρωγμή του πάγου ,
είδα την υπομονή της χλόης”.
- 2) Αχ , τι όμορφη που' ναι η παλληκαρίσια ζωή !
- 3) Να μπορούσε να της πει πόσο απέραντα αισθάνεται δικιά του !
Να μπόραγε να της πει πως τη βρίσκει στο κάθε τι που τον φωτίζει ! Πώς τη σμίγει με τη λευτεριά και μ' ότι αξίζει ν' αγαπηθεί!
- 4) Τώρα τίποτα δεν μπορεί να τους χωρίσει. Αυτός είναι ο άντρας και η Βικτώρια το ταίρι του. Ένα ανδρόγυνο είναι. Και μέσα του πιστεύει πως είναι πιο δυνατοί και από το θάνατο. Πως μπορούν να χτυπηθούν μαζί του και να τον ρίξουν χάμω.

- 5) Μπορείς να πέσεις και πριν τον θάνατο σα γυμνωθείς από την ίδια την καρδιά σου.
- 6) Να φωνάζεις ! Να φωνάζεις ώσπου να ξεσκιστούν τα σπλάχνα σου ώσπου η φωνή σου να ραγίσει το φόβο.

Γενική κρίση και αποτίμηση του έργου.

Η συγγραφέας κατάφερε μέσα από μια απλή και ευκολονόητη για τους περισσότερους περιγραφή , να σκιαγραφήσει τη δίνη του πολέμου, ταυτόχρονα όμως να παρουσιάσει και τη ρομαντική πλευρά της υπόθεσης , η οποία αμαυρώνει ακόμα περισσότερο την εικόνα του πολέμου.

Πρόκειται για ένα αρκετά ενδιαφέρον βιβλίο που θα συγκινούσε κάθε είδους αναγνώστη. Η διαφορά του από άλλα παρόμοια αναγνώσματα είναι πως καταφέρνει με πολύ απλό τρόπο να δώσει το μεγαλείο του έρωτα και να επισκιάσει τον πόλεμο , ως κάτι το δευτερεύον. Μιλάει για έναν έρωτα αγνό , αμόλυτο , αιώνια καταδικασμένο να κρατήσει για πάντα εξαιτίας τόσο των συνθηκών που άρχισε , όσο και των συνθηκών που τον έκαναν να τελειώσει.

Το μήνυμα όμως κάθε φορά είναι το ίδιο. Ο έρωτας , η αγάπη γενικότερα όταν είναι δυνατή νικάει τα πάντα. “ Να φωνάζεις! Να φωνάζεις ώσπου να ξεσκιστούν τα σπλάχνα σου , ώσπου η φωνή σου να ραγίσει το φόβο “ .

- 1) Βασιλική Παπαγιάννη
- 2) Το επιφώνημα της φωτιάς
- 3) Διηγήματα
- 4) -
- 5) -
- 6) Κώστας Κουλουφάκος
- 7) Ελληνική πεζογραφία - Διογένης
- 8) Αθήνα
- 9) 1979
- 10) 159

1) Συνοπτική παρουσίαση του θέματος

“ Το επιφώνημα της φωτιάς “ πρόκειται για μια συλλογή διηγημάτων. Παρακάτω αναφέρουμε για το κάθε κείμενο λίγες γραμμές.

1. Η φωτογραφία (στη μνήμη του Τάσου Καραγιάννη).

Δέκα φίλοι βγήκαν μια φωτογραφία. Ήταν 20 – 22 ετών. Δεν είχαν για φόντο δέντρα ή τέλος πάντων εκείνα τα τοπία που προσθέτουμε στην πόζα. Μόνο ένα τοίχο σκαμμένο. Μιας φιλίας και ενός όρκου η ανάμνηση ήταν. Μια λύπη διέκρινε τα πρόσωπά τους σαν κάτι να προαισθανόταν. Αγαπημένοι , ξεχασμένοι φίλοι ...

2. Μέσα στη νύχτα.

Γίνεται λόγος για τη μονόπλευρη σχέση ενός άντρα και μιας γυναίκας, όταν ο άντρας δεν σέβεται τις ανάγκες της , αλλά ενδιαφέρεται μόνο για τον εαυτό του.

3. Στην πίσω αυλή (Στη μητέρα του άντρα της).

Σε μια κατάσταση αλλοφροσύνης , κάθε μόνη της και περιμένει τους τρεις γιούς της , που ούτε γιατί πολέμησαν μπορεί να καταλάβει ούτε γιατί πέθαναν.

4. Οι ενοικιαστές.

Οι ενοικιαστές ταραχτήκαν βλέποντας κρεμασμένη τη φωτογραφία των ληστών. Η σπιτονοικοκυρά την ξεκρέμασε για να την κρεμάσει σ’ ένα κλαδί ελιάς για να ‘χει αντίκρυ το απέραντο.

5. Όμως (Στο Γιώργο Βαφόπουλο).

Μπορεί όλοι να γνώριζαν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά και τις συνήθειές του , όμως : “ βάστα ακόμα κάποιες λέξεις μέσα στα μάτια , στα χέρια και στο στόμα του. Κι είναι δικά του ακόμη τα χέρια , η φωνή και η ψυχή του “.

6. Πίκρα.

Η πίκρα είναι ζωγραφισμένη στα πρόσωπα της μάνας και του γιου. Πήραν τον άντρα της και πατέρα του κάποιο πρωί. Ο γιος όμως ετοιμάζεται για την επανάστασή του.

7. Στο στενό δρόμο (Στο Στρατή Παπαευστρατίου).

Ήταν ο ήρωας της γειτονιάς. Ήταν καλόκαρδος “ είχε την απλωσιά εντός του να τα χωράει όλα ”. Τώρα κανείς δεν ενδιαφέρεται να περάσει απο το στενό του , απλά χτίζουν πολυκατοικίες.

8. Γεράματα.

Η γυναίκα έχει ως άμβωνα το κρεβάτι της. Είναι ανήμπορη να σηκωθεί. Τα εγγόνια της προτιμούν να μιλούν με τα δέντρα παρά μαζί της. Πικραίνεται με την αδιαφορία του γιου της. Παρ’ όλα αυτά τους αγαπάει πολύ.

9. Κρυφά τα δάκρια.

Κανείς δε μιλά φωναχτά γι’ αυτό το γαλάζιο σπίτι στο βουνό · ένας πατέρας και μια μητέρα θρηνούν το χαμένο γιο τους. Τους απαγορεύουν οι χωροφύλακες να κλαίνε φανερά. Και αυτοί υπομένουν καρτερικά γιατί έχουν κι άλλο γιο.

10. Κάτω από το δέντρο.

Ερχόταν ένας άνθρωπος της επιστήμης για να φτιάξει μασέλες. Εκεί γνώρισε τον έρωτα μιας μικροκαμωμένης γυναίκας.

11. Μια σκηνή.

Ο άνθρωπος του δημοσίου , αργός , μονότονος και κάνοντας τα ίδια πράγματα εκμεταλλευόταν καταστάσεις. “ Για τον αρραβωνιαστικό της εγγόνας μου μια δουλειά – μια δουλειά · και ‘γώ θα σου φέρω όχι μόνο τη θυγατέρα μου , μα και την ίδια την εγγονή μου ....”

12. Μέρες της επαρχιακής μου ζωής.

Η κόρη ήταν άρρωστη. Είχε όμως πολλά λεφτά. Αυτά θα συγκινούσαν το γαμπρό. Ο λοχίας , ως μέλλον γαμπρός ήρθε , έφαγε και σήκωσε το πιστόλι από τη χαρά για τα λεφτά που θα ‘παιρνε. Το κορίτσι πέθανε. Ήταν απάνω στην κάμαρά της. Το πάτωμα ήταν τρυπημένο.

13 Ακουμπώντας στα κάγκελα.

Τα πικρά λόγια μιας γυναίκας τον οδήγησαν στο συμπέρασμα : “Ίσως” , συλλογίστηκε , “ στον κόσμο ν’ απομείναν να συμπονούν τα βουνά , οι αετοί , οι ηλικιωμένοι και τα δέντρα “.

14 Αυτογνωσία.

Κάποιος αναρωτιέται , γιατί ενώ όλα μπόρεσε να τα πετύχει στη ζωή του , δεν μπορεί να γράφει. “ Και του διέφευγε του δυστυχή η διαφορά απ’ το να επιθυμείς ως το να κατορθώσεις , ο δρόμος αυτός είναι μακρύς και απέραντος “.

15 Το σπίτι πίσω από τα δέντρα.

Το σπίτι πίσω απ’ τις φυλλωσιές χρειάστηκε να θυσιαστεί στο βωμό της δημιουργίας μιας πολυκατοικίας και κανείς δεν ενδιαφέρθηκε για τα αισθήματα των ανθρώπων του σπιτιού.

16 Ο σαλός γέρος.

Ο Δασοφύλακας που αγαπούσε το δάσος και τα δέντρα του τρελάθηκε μπροστά στη θέα της καταστροφής τους.

17 Η ανταμοιβή.

Η γυναίκα υπακούει στις διαταγές του άντρα της. Στο απέναντι παγκάκι του καραβιού ένας σκύλος. Γυναίκα και σκυλί κοιτάχτηκαν με μίαν από βαθιά συγκατάνευση. “ Αλλά τι να γυρεύει από την αγάπη σου άλλο από μίαν ήρεμη σιωπή κι ένα βλέμμα κατάφασης ; “.

18 Καθημερινά της κωμόπολης.

“ Πράξεις υπομονετικές , ήρεμες , χαιδεμένες μέσα σε μακριές νύχτες , σε στερημένες μέρες , όμως χαμένες μέσα στο παιχνίδι της ζωής , σα σάρι σκορπισμένο πάνω σ’ άγρια βράχια , σα φωνές μέσα σε καμένα δάση “.

19 Στη χώρα του Αυτοκράτορα (Στην Καίτη Σεβαστάκη).

Η ζωή της ζωντανεύει μέσα σε μια ταινία. Σκοτώνεται ο αυτοκράτορας , επέρχεται η κάθαρση , όμως ένα ρφόνος βαραίνει την ψυχή της. Εκείνος δεν θα ξαναγυρίσει.

20 Ήρθε στο τζάμι τρεις φορές.

Μια κοπέλα αυτοκτόνησε γιατί την άφησε ο φίλος της. Μια πεταλούδα κόκκινη και καφετιά ήρθε και κάθησε στο τζάμι τρεις φορές. Γύρισε , είπε ο πατέρας , η ψυχή της μετανιωμένη.

21 Δεν είν’ εδώ η όχθη.

Αναμνήσεις από ένα μεγάλο έρωτα. “ Και ο έρωτας – η λύπη ήταν του μοναχού κορμιού , που σκόρπισε , όπως το μοιρολόι μέσ’ στο βαθύ φαράγγι – τίποτα από κείνα που μοιάζανε αγέραστα “.

22 Παγωνιά.

Ένας υπέρμαχος της ομορφιάς σκοτώνεται , σε μια εποχή όπου τα πάντα σιωπούν και κανένας δεν εκφράζει δυνατά τις σκέψεις του.

23 Σ' ένα μαγαζάκι.

Αναμνήσεις νοσταλγικές της προηγούμενης ζωής του. Τώρα στο μαγαζάκι του αναπολεί , κλαίει και μεθάει. Στα λόγια του , τα ονόματα της κόρης του , των σκοτωμένων φίλων του και των αλόγων του – χωρίς διάκριση.

24 Η γυναίκα με τα κόκκινα.

Μια ηλικιωμένη γυναίκα ντυμένη στα κόκκινα , πηγαίνει στο σπίτι του αρχηγού όπου γινόταν γιορτή. Αφήνει πάνω στο τραπέζι τρία καύκαλα. " Ιδείτε , λοιπόν , είπε , ο γιός μου , ο άντρας μου , ο αδερφός μου. Σείς τους σκοτώσατε ! ". Κοιτάχτηκαν και ο ένας τον άλλο ακούμπησαν να στηριχτούνε.

25 Φτωχοί.

Οι φτωχοί δεν έχουν άποψη. Η μπουλντόζα δώστου να γκρεμίζει τα σπίτια και τις αυλές τους ταυτόχρονα και τα όνειρά τους.

26 Ο τυφλός.

Όλοι μιλούν για της πολιτείας τους το νέο πρόσωπο. Μόνον ένας τυφλός θυμάται των παιδιών τα πρόσωπα. " Είμαι εδώ για να ορκίζομαι σε σένα ήλιε μου , ακόμη " λέει " να ορκίζομαι σε σας μητέρες μου , φίλοι μου , δέντρα ..."

27 Ο λόγος.

Γίνεται λόγος για κάποιο γιατρό που πολιτεύεται. Υποχρεώνεται να βγάλει ψεύτικους λόγους. Κάποτε αναρωτιέται για τον εαυτό του. Άλλοτε κατηγορεί και την ίδια του τη γυναίκα.

28 Αν έπιανε την καλή ...

Η απληστία των ανθρώπων που αδιαφορούν για τους γύρω τους και το μόνο που τους ενδιαφέρουν είναι η απόκτηση όλο και περισσότερων χρημάτων.

29 Απάντηση.

Η αστυνομία τιμούσε τις τέχνες. Ο ζωγράφος είπε : " Μ' αν έρθω και τσουγκρίσω το ποτήρι μου μαζί σας , φοβάμαι πως δεν θα ξανανθίσουν ποτέ πια οι μηλιές "

30 Ο τραγουδιστής.

Τραγουδούσε σε μια συγκέντρωση για τους φίλους του. Αρχισαν οι πυροβολισμοί. Αυτός όμως συνέχιζε να τραγουδάει και να κρυφοκλαίει για τους σκοτωμένους σε μίαν εξέγερση φίλους του.

31 Η πόλη με τη μονοτονία της λάσπης.

Μια πόλη άχαρη , σαν όλες τις άλλες. Χτίστηκε πάνω στα πτώματα χιλιάδων αγωνιστών που πίστεψαν σ' αυτή. Η κατάντια τους τώρα δεν τους θυμίζει τίποτα.

32 Οξειδωση.

Οι ένοπλοι κόβανε αγέρωχοι στα δύο το πλήθος. “Πρώτη θα βγει η ψυχή και ύστερα η συνήθεια “. Μου ‘ρθε αυτό βλέποντάς τους. “Εγώ ανθρώπους απλώς ονειρεύομαι ”.

33 Ικέτες.

Μετά τις καταστροφές των πολέμων γινόμαστε ικέτες. Πως θα ζήσουμε ; “ Αδερφή μου , έχω ξεχάσει να γελώ· πές μου κάτι να θυμηθώ το γέλιο πάλι....”

34 Μιλούσε για μια μαμή.

“ Ένα δεν μου δίδαξες : Πως δεν υπερασπίζεσαι τη ζωή μόνο με την αγάπη. Ένα δεν μου δίδαξες : Πως και το μίσος είναι αγάπη. Μόνο που με το μίσος μένει ένα βάρος στην ψυχή σου.

35 Μόνον οι μητέρες.

“ Οι μητέρες αυτές μονάχα , με την αγάπη , με τη σοφία του αίματός τους , με το πνεύμα της ίδιας ζωής , αυτές δεν αμφέβαλαν ποτέ για την καρδιά μου , έστω και όταν στέναζε ”.

36 Έτσι κύλησε η ζωή.

Σχέσεις ηλικιωμένων – νέων. Η μοναξιά καθρεπτίζεται στα μάτια των ηλικιωμένων. Οι νέοι φτάνουν στο σημείο και να τους χτυπάνε. Όλα όμως τα δέχονται. Έτσι κυλάει η ζωή !

37 Σταγόνες δροσιά.

“ Έτσι χτίζεται πάντα ο κόσμος. Επάνω σε κάθε φύλλο των δέντρων , σε κάθε λέξη της ποίησης. Όσοι κουράστηκαν πραγματικά , νιώθουν και στεναχωριούνται ”.

38 Τα απαραίτητα.

Ο χαμός ενός παιδιού είναι φοβερό πλήγμα για τους γονείς και ιδιαίτερα για τη μητέρα. “ Ίσως που ως να πεθάνουμε , το περίσσιο της αγάπης μας να είναι αυτό η ζωή ”.

39 Προετοιμασία.

Ύμνος σ’ ένα παιδί που χάνεται και συ είσαι ανήμπορος να κάνεις οτιδήποτε για να το σώσεις.

40 Απόγεμα.

Γίνεται λόγος για το πρόβλημα του αλκοολισμού. Κανείς δεν μπορεί να σωθεί ακόμα και αν υποστηρίζεται από την αγάπη κάποιου.

41 Μέσα στη σιωπή της αυγής.

Την κάμαρα δίπλα στο σταύλο την έχουν κλειδωμένη και κανείς δεν ξέρει γιατί. “ Αν τύχει και περάσεις από ‘κεί , ακούς τη σιωπή , τη

δροσιά τους να στάζει – το μέλι και ο οίνος είναι για τους δύο δολοφονημένους εραστές ”.

42 Επέτειος.

Ο θάνατος του Federico Garcia Lorca. Σιωπή ! Εμείς , όμως “είχαμε αναρριχηθεί στα πιο ψηλά κατάρτια της ψυχής μας και φωνάζαμε « όχι » στη σιωπή ”.

43 Βόλτα στο πρωινό ακρωτήριο.

Θρήνος για την αγαπημένη του που χάθηκε.

44 Γεωμετρία (στο Γιώργο Βαφόπουλο).

Ύμνος σε 12 νέους που χάθηκαν. Τους παρομοιάζει με ιστιοφόρα, γιατί οι νέοι μοιάζουν με τα κύματα , τα νέφη , το άπειρο.

45 Ήρθε απόψε στο όνειρο ο αγαπημένος.

“ Νέος , ο αγαπημένος ήρθε απόψε , διαβαίνοντας από τα βαθύπεδα της ψυχής μου , ήρθε εδώ όπου οι ρίζες , το φως εκράτησαν το πρόσωπό μας , εδώ , που η στάμνα έφερε σπονδή στον ουρανό του καλοκαιριού – μη γνωρίζοντας που λευκαίνονται τα ωραία μέλη του ”.

2) Ανάλυση περιεχομένου.

Με τα διηγήματά της η Βασιλική Παπαγιάννη ασχολείται με τα προβλήματα που δημιούργησαν οι πόλεμοι και η κατάσταση που διαμορφώθηκε μετά από αυτούς. Ακόμα κάνει λόγο για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι , για σύγχρονα προβλήματα που μαστίζουν τη νεολαία μας , για τη βίαιη ανόρθωση πολυκατοικιών καθώς επίσης και για τα χαμένα όνειρα.

Αναφέρεται δηλαδή σε γεγονότα και καταστάσεις πολύ οικείες σε μας , προβληματίζουν και βοηθούν τον αναγνώστη ασκώντας την κριτική του να βγάλει και τα ανάλογα συμπεράσματα , να παραδειγματιστεί.

Ο τίτλος του βιβλίου “ το επιφώνημα της φωτιάς ” είναι εντυπωσιακός , κερδίζει την εύνοια του αναγνώστη καθώς διεγείρει και τη φαντασία του για το περιεχόμενο του βιβλίου , για το τι πρόκειται να διαβάσει.

3) Η λογοτεχνική πλευρά του θέματος

Η διάθεση της συγγραφέως είναι ρομαντική και έντονα ρεαλιστική αφού αναφέρεται στην σκληρή πραγματικότητα. Είναι έντονα προβληματισμένη.

Η γλώσσα που χρησιμοποιεί , βγαίνει από την ψυχή της είναι η Ελληνική , χρησιμοποιώντας και δω το πολυτονικό σύστημα. Φυσικά διατηρεί στο λόγο της κάποια αρχαϊκά στοιχεία.

Όπως τονίζει χαρακτηριστικά η ίδια “ καθώς όταν έχει βρέξει εξακολουθητικά και το υνί του αλετριού μπαίνοντας και σκάβοντας βαθιά στη γη αραδιάζονται στις αυλακίες , λοξά , κομμάτια χώματος το ένα πλάι στο άλλο – με τον αυγινόν ήλιο επάνω τους να τα στιλβώνει , να τ’ ασκημίζει κι η δροσιά τους ν’ ατμίζεται – έτσι νιώθω τη γλώσσα που γράφω , σαν αυτά τα κομμάτια χώματος ”.

Τα κείμενά της θυμίζουν ποίηση. Γράφει ποιήματα. Ο λόγος της είναι μεστός , σύνθετος. Κάνει φοβερές περιγραφές , καθόλου κουραστικές , στολισμένες με ποικίλα επίθετα.

Η φύση παρουσιάζεται σε όλο της το μεγαλείο. Γίνεται το μέσον , με τη βοήθεια των επιθέτων , για μια τέλεια ειδυλλιακή περιγραφή.

Τα διηγήματά της είναι ζωγραφιές , τόσο ωραίες και ταυτόχρονα μπερδεμένες που ενθουσιάζουν , εκστασιάζουν και φανερώνουν εικόνες πραγματικές που ίσως , όχι ότι δεν τις βλέπουμε , αλλά μερικές φορές δεν θέλουμε να τις δούμε.

4) Η παιδαγωγική πλευρά του κειμένου.

Τα διηγήματα που αναλύουμε σ’ αυτό το μέρος θα μπορούσαμε να πούμε ότι μπορούν να διαβαστούν από ενήλικες , που διαθέτουν μέσα τους κάποια ευαισθησία , εκείνοι μπορούν να τα νιώσουν.

Όσοι άλλοι όμως μπουνε στην περιέργεια να ανακαλύψουν “το επιφώνημα της φωτιάς” θα ενθουσιαστούν , θα προβληματιστούν και στο τέλος θα έχουν καταλάβει το νόημα της ανθρωπιάς.

Η συγγραφέας συμπονεί , με όλο της το πάθος , τον άνθρωπο , τον αγαπάει και πληγώνεται για την κατάντια του.

Εξυμνεί την μητέρα και τον έρωτα , ως τα τελειότερα πράγματα που υπάρχουν στη ζωή.

Όλα όσα περιγράφει έχουν άμεση σχέση με την πραγματικότητα. Αναφέρεται σε πραγματικά γεγονότα και στιγματίζει τα προβλήματα της εποχής.

Στόχος της , λοιπόν , είναι να περιγράψει με ένα σύντομο τρόπο , με μικρά διηγήματα , το βάθος των προβλημάτων , έτσι ώστε να γίνουν περισσότερο κατανοητά. Να ευαισθητοποιήσουν καλύτερα τους ανθρώπους.

Γι αυτό και στο τέλος μένει μια πικρή γεύση στον αναγνώστη , ίσως γιατί φοβάται για την κατάντια του , για το μέλλον του και την πορεία των συνανθρώπων του.

5) Η αισθητική πλευρά του βιβλίου

Το βιβλίο εξωτερικά δεν σε ενθουσιάζει ιδιαίτερα ίσως επειδή στερείται κάποιας εικονογράφησης. Και εδώ η βιβλιοδεσία , το τύπωμα και το χαρτί είναι ίδια με τα περισσότερα βιβλία που κυκλοφορούν , χωρίς να παρουσιάζει κάτι το ιδιαίτερο.

Τα τυπογραφικά στοιχεία είναι έντονα. Διευκολύνουν στο διάβασμα. Η συχνή χρήση τους δείχνει την ποιοτική διάθεση της συγγραφέας.

Η αισθητική πλευρά του εσωτερικού όμως του βιβλίου αναπληρώνει πλήρως και καλύπτει επάξια κάποια τυχόν εξωτερική αισθητική έλλειψη του βιβλίου.

6) Ενδεικτικά κομμάτια από το έργο

1) “ Γέρνοντας λοξά και πάλι να ξανασυμμαζέψει τα νεκρωμένα κόκαλα των ποδιών του , καθώς τριάντα χρόνους υπομονετικά και νηφάλια τα σύνταξε , πήρε και πάλι τα χρώματά του να ζωγραφίσει μια ιτιά ή ό,τι άλλο έφτανε από την ψυχή του – μ’ ετούτα ξέροντας , πως μένουν οι συγκινημένοι : τη σιωπή , το μόχθο , τη διαψευσμένη και πάλι κερδισμένη ελπίδα ... ”

2) Ο άντρας είχε πάψει να κλαδεύει . Του φάνηκε πως σε κάθε κόμπο του το δέντρο είχε δάκρυα ... « ίσως » , συλλογίστηκε « στον κόσμο ν’ απομείναν να συμπονούν τα βουνά , οι αετοί , οι ηλικιωμένοι και τα δέντρα » .

3) “ Πρώτη θα βγεί η ψυχή και ύστερα η συνήθεια ”.

4) “ Οι μητέρες αυτές μονάχα , με την αγάπη , με τη σοφία του αίματός τους , με το πνεύμα της ίδιας της ζωής , αυτές δεν αμφέβαλαν ποτέ για την καρδιά μας , έστω και όταν στέναζε ”.

5) “ Ένα δεν μου δίδαξε : ” “ Πως δεν υπερασπίζεσαι τη ζωή μόνο με την αγάπη “ . “ Ένα Δε μου δίδαξε : Πως και το μίσος είναι αγάπη . Μόνο που με το μίσος μένει ένα βάρος στην ψυχή σου ”.

7) Γενική κρίση και αποτίμηση του έργου

“ Το επιφώνημα της φωτιάς ” βρίσκεται ή μάλλον χρειάζεται να υπάρχει στην καρδιά και στη φωνή κάθε ανθρώπου.

Με τη βοήθεια της συγγραφέως πληγωθήκαμε , πικραθήκαμε , φωνάξαμε , κλάψαμε και εκτονωθήκαμε . Αγγίξαμε από κοντά τα προβλήματα των ανθρώπων , των ανθρώπων που τόσο αγαπήθηκαν και ταυτόχρονα καταδικάστηκαν να υποφέρουν αιώνια.

Η ποιητική και λυρική διάθεση της συγγραφέως δίνει μια ζωντανή νότα στα διηγήματά της. Μας βοηθάει να συμπάσχουμε με τους ήρωές

της. Πάντα όμως μας βοηθάει να φτάνουμε και στην κάθαρση , στη λύτρωση.

Τα διηγήματα , μεστά σε νοήματα και ποιητικές λογοτεχνικές περιγραφές , φαντάζουν ως ένα είδος σωτηρίας από την αποχαύνωση και την ηρεμία που μας διακρίνει.

“ Το επιφώνημα της φωτιάς ” μας καίει τα σωθικά , μας βοηθάει να δούμε την ωμή πραγματικότητα και να προβληματιστούμε. Να γίνουμε περισσότερο άνθρωποι.

“ Το επιφώνημα της φωτιάς ” γίνεται δική μας κραυγή που καταφέρνει να φτάσει στα πέρατα του κόσμου και να διαλαλήσει σε όλους για τη δική μας αναγέννηση.

Ἡ ἀνταμοιβή

ΜΠΟΡΟΥΣΕΣ νὰ κοιτάξεις ἐκεῖνα τὰ διάσφραγγα δέντρα ἀπάνω στὸ ἀτρικύμιστο πέλαγο, ἐκεῖνες τὶς ἀνεμῶνες νὰ ταξιδεύουν ὡς τοὺς κόρφους τῆς ὀστεριάς, ἐκεῖνα τὰ μικρὰ σύννεφα ν' ἀλλάζουν σὲ πορφυρὰ ἐλάφια — γέρνοντας ἢ μέρα. Μποροῦσες...

Στὸ κατὰστρωμα, ἐτούτη ἢ ἄφιλη, ἢ γερασμένη ἀπὸ αἰῶνες φωνή, ἐνὸς ἀντρα:

— Θὰ κάμεις αὐτὸ ποῦ σοῦ λέω, ἐγώ! Τ' ἀκοῦς; Χωρὶς ἄλλη κουβέντα!

Σφάλιξε ἡ γυναίκα τὰ μάτια της — ἴσως νὰ κρύψει τὴν ταπείνωσή της ἢ καὶ τὸν κόμπο τοῦ δακρυοῦ ποῦ ἔπαιξε κάτω ἀπ' τὸ βλέφαρό της. Σώπασε. Τῆς φάνηκε μεμιᾶς τὸ στιλπνὸ πέλαγο νὰ γιομίζει ἀπὸ φτερὰ κορακιῶν. Ἄκουε κείνη τὴ φωνή, — δουλική στὴν οὐσία της, — χαλασμένη καὶ ἀδύναμη.

— Ναί, εἶπε μέσα της, δὲ θὰ τὸν ἀλλάξεις αὐτόν. Τὴ χελώνα δὲ θὰ τὴν κάμεις ἀητό. Συνήθισε νὰν' ἔτσι σκυφτὸς καὶ κακομοίρης, καὶ φουσκώνει γιὰ νὰ στηρίξει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του. Τοὺς σιχαίνομαι —

Στὸ ἀπέναντι λευκὸ παγκάκι τοῦ карабиου — ἕνα σκυλί. Γυναίκα καὶ σκυλί κοιτάχτηκαν μὲ μιὰν ἀ-

πὸ βαδιά τους συγκαπάνευση. Ὑστερα ἐκείνη σηκώθηκε, πῆγε ἄντικρυ, ἔκατσε δίπλα του, κι ἄπλωσε τὸ χέρι της, ἔτσι γαλήνια καὶ μαλακὰ περνώντας το ἄπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ ζώου, ἀπὸ τὸ σῶμα του, πού ἦταν σὰ ν' ἄγγιζε τὸ πονεμένο σῶμα τῆς ζωῆς μας ὀλάκερης.

— Καλό μου.., τοῦ εἶπε ψιθυριστά.

Καὶ κείνο ὀλοένα νὰ τὴν κοιτᾷ μὲ μιὰ τρεμούλα ἐγκατάλειψης, ἀθωότητα καὶ τρυφεράδα.

Ἡ ἀνταμοιβὴ — λοιπόν!

Ἄλλὰ τί νὰ γυρέψεις γιὰ τὴν ἀγάπη σου ἄλλο ἀπὸ μιὰν ἥρεμη σιωπὴ κι ἓνα βλέμμα κατάφρασης;

Νὰ ἦταν μιὰ γωνιά τῆς γῆς ὅπου ποτὲ δὲν ἀκούγονται ἐποῦτες οἱ ἐπιτακτικές, οἱ ἀπειλητικές φωνές, νὰ ἦταν... — νὰ φτερουγίζει σὲ ὦρες ἀποθαρρυσμένες, τουλάχιστον, ἐκεῖ, ἢ ψυχὴ μου —

Μέρες τῆς ἐπαρχιακῆς μας ζωῆς

ΣΙΩΠΗΛΗ, μισόκουτη, σὰ σκιαγμένη ἢ κόρη, — ὄλο στέκεται παράμερα καὶ κάποτε χαμογελαῖ ἀδιόρατα σὲ κάτι δικό της. "Ὅμως ἡ μητέρα ἔχει ἀποφασίσει νὰν τῆς εὔρει ἄντρα. "Ἐνας ἄντρας νὰ μπεῖ στὸ σπίτι γιὰ νὰ νιώσει κι αὐτὴ ἢ ἴδια τὸ θερμό του ἴσκιο, ν' ἀκούσει τὴ στέρεη περπατηξιά του, νὰ ἰδεῖ τοὺς ὀρδιούς ὠμούς του. "Ἐνας ἄντρας...

"Ὅχι, καθόλου εὐχάριστες καὶ ἐνθαρρυντικές οἱ ἀποκρίσεις.

Ἐπαράγγειλ' ἕνας: Γυναίκα ἢ λαγῆνι ποὺ θὰ τ' ἀπιθώσω στὴ γωνιὰ θ' ἄχω;

Καὶ κάποιος ἄλλος, περισσότερο ὀριμύς, κι ἀκόμη προσβλημένος, ἐτοῦτον τὸ λόγον ἔστειλε: Πέστε της, λέει, πὼς κάποτε δὲν κατεβαίνουν ὅλα τὰ ἄστρα.

Ἐκείνη ἀνυποχώρητη πιστεύοντας φανατικὰ καὶ ἀπεριόριστα πὼς ἀκαταμάχητα εἶναι τὰ τάληρα, πὼς εἶναι κλειδιά γιὰ ὅλες τὶς κλειστὲς θύρες, πὼς εἶν' ἀκόμη σκάλες νὰ φτάσεις ὡς τὸν οὐρανό.

Ἐτσι, ἐτούτῃ τῇ βραδιᾷ ἐπῆρε κι ἐστόλισε τὴν κόρη μὲ τὸ λευκό της αἰθέριο φόρεμα, — ναί, ἔμορφα τῆς ταιριάζουν καὶ τὸ λουλούδι στὰ μαῦρα στιλπνά

μαλλιά της, και ή χρυσή ή αλυσίδα στο λαιμό, — μαρμαρυγές ώχρες παίζουν στο τραβηγμένο σκοῦρο δέρμα, — μόνο πού εκείνο τὸ βαθύ, τὸ σκοτεινό, τὸ ἔρημικὸ τὸ βλέμμα μὲ τίποτα, ή δύστυχη, δὲ δύνονταν νὰ τὸ ἀνδοβολήσει, μὲ τίποτα δὲν ἔλεγε νὰ φέξει μιὰ στάλα. Κι ὅταν τὸ στόλισμα τελείωσε, πάει καὶ στέκεται λίγο μακρότερα, κοιτᾶ συλλογισμένα, καὶ ξανασίμωσε κάτι πάλι νὰ σιάξει. Τότε σκέψη ἀλλόκοτη τῆς ἦρθε: Ἄλλ' ἂν ἐστόλιζε τῆ δούλα μ' ἐκείνο τὸ οὐράνιο φέρεμα ἀντὶς γι' αὐτὸ τὸ λαβωμένο, ἐκεῖ, ζῶο..., ἂν τὴν ἐστόλιζε... — κι ἂς ἔχει ή δούλα πάντα ἐκείνη τὴν πονεμένη χαρκιὰ ἀνάμεσα στὰ μάτια της πού ἕναν ἴσκιος ρίχνει στὸ πρόσωπό της... Ἄν τὴν ἐστόλιζε ὅσο νὰ πάρει τέλος ή συμφωνία...

Ἄς ὄφεται κείνος ὁ συρροιασμένος ὁ ἄντρας της. Νὰ σκύβει κάθε νύχτα... κάθε νύχτα... νὰ μαζεύει τὰ σπασμένα μπουκάλια τοῦ μεθύσμένου ἄντρα, κι ἐκείνος νὰ τὴν σπρώχνει καὶ νὰ πέρτει κατόπιν ἀπάνω της, κι ἀπὸ τὸ στόμα ν' ἀκούγεται περισσότερο ἕνας ρόγχος παρὰ κάτι ἀπὸ λόγο, καὶ τὰ κόκκινα μάτια του — δυὸ πληγές.

Ἄν ἔντυνε τῆ δούλα...

Ἀπόδιωξε μὲ μιὰν ἀπότομη κίνηση τούτη τῆ σκέψη. Στ' ἀσημένια ἀγκίστρια..., στ' ἀσημένια ἀγκίστρια... σ' αὐτὰ ἂς ἐμπιστεύεται!

Ἀπὸ τὸ γήπεδο μπρὸς στὸ στρατώνι — θορυβώδη ἐμβατήρια. Πάλι ὑποδοχές ή παραιτήσεις — τόσο εὔκολα ὅλα.

Ἡ δούλα στρώνει στὸ μεγάλο τραπέζι τὸ λευκὸ κεντημένο τραπεζομάντηλο, τοποθέτησε τὰ κομψὰ μαχαιροπήρουνα, στὶς δυὸ ἄκρες τὰ κηροπήγια μὲ τὰ κε-

ριά — ό χαμηλός φωτισμός προσφέρεται για τις συναλλαγές...

“Εν - δυό! στο γήπεδο. “Εν - δυό! ”Ακου και τὸ σαράκι σὲ κείνο τὸ παλιὸ σκαλιστὸ ἔπιπλο!

Τώρα, στὸ τραπέζι, καὶ τὸ ἀνθοδοχείο μὲ τὰ τριαντάφυλλα ποὺ παίρνουν τὸ χρώμα τῆς νύχτας — μαῦρα. “Εν - δυό! “Εν - δυό!

Ἦρθε ἐκεῖνος ἡ ὥρα ἐννιά. Καί, φυσικά, μποροῦσε νὰ ἔχει ἀγκιστρωμένα ἀπ’ τῆ φαρδεια δυνατὴ ζώνη του τὸ κλόμπ καὶ τὸ ρεβόλβερ του... Λίγο τρομάζει ἡ μητέρα, ἀλλὰ σύγγεφο ἦταν καὶ πέρασε. “Αλλωστε, νάτος ποὺ γελάει, μπορεῖ καὶ γελάει, δὲν εἶναι ἀγρίμι ἀμέρωτο. Μὲ κάτι ποὺ μοιάζει μὲ ρέκασμα εἰν’ ἀλήθεια... καθὼς φεύχτωνε τὸ σαγόνι τοῦ ἔντρομου κορίτσιου καὶ ζύγιζε, κατόπι, στὴν κόκκινη παλάμη του τὴ βαρύτιμη τὴν ἀλυσίδα, ψιθυρίζοντας μὲ μιὰ λάμψη τσακαλιῦ μέσα στὰ μάτια του: Μαλαματένια!.. Μαλαματένια!..

Στὸ τραπέζι κάθησαν ἡ μητέρα κι ἐκεῖνος. Τὸ κορίτσι, πιὸ ἀπόμακρο ἀπὸ ἄλλοτε, σάμπως ταξιδε-δεμένο στὸ θαμπὸ παραγμένο μέσα του θυδὸ, τὸ ἐπῆρε ἡ δούλα, τὸ ἐπῆρε μὲ τὸ ἔλα, καλούλα μου, καὶ τ’ ὀδήγησε στὴν κάμαρά του.

Ἐνῶ, ὁ λοχίας, καταβρόχθιζε τὸ ψάρι κι ἔκαμνε «πού! πού! πού!» στὸ λικέρ, ὕστερα, ἔριχνε τὰ πόδια του ἀπάνω στὸ τραπέζι, καί, κλείνοντας τὴ συμφωνία πρὸς τὸ τέλος τοῦ μεσονυχτιοῦ, ἐσήκωνε τὸ πιστόλι καὶ πυροβολοῦσε πρὸς τὸ ταβάνι τρεῖς φορές χαχανίζοντας θριαμβικὰ — χάχανα ἀκόμη καὶ στὸ δρόμο καθὼς ἔφευγε, ποὺ τ’ ἀκουγες μέσα στὴν ἐρημιὰ

τῆς νύχτας σὰ νάσπαζαν τὰ τζάμια τῶν παραθυριῶν
καὶ παλιοὶ φόβοι σὲ κυκλώναν.

Τὴν εἶδηση ὅτι νεκρὸ κειτόταν τὸ κορίτσι στὸ κρε-
βάτι του, κι ὅτι τρυπημένο ἦταν τὸ πάτωμα, τὴν εἶ-
δηση ἐτούτη τὴν ἔφερε ἡ δούλα στὴ μητέρα πού, ἐκεί-
νη τὴν ὥρα, γυμνή, κρατώντας τὰ βυζιά της, περπα-
τοῦσε γρήγορα μὲς στὸ μακρὸ σαλόνι ἐπάνω-κάτω...
ἐπάνω - κάτω... — ὦ, γιὰ τὸ εὐγραμμο τοῦ σώματός
της...

Μιά σκηνή*

ΗΜΟΙΝ ἐκεῖ καὶ τὰ εἶδα, καὶ τ' ἄκουσα. Κι ἐσεῖς, νὰ τὰ πιστέψετε.

Γερτὸς πίσω στὴν πολυθρόνα του, ὁ τοῦ δημοσίου ἀνθρώπος μας, κι ἐχάζευε. Κάποτες ἐχαμήλωνε, σάμπως καταδεχτικά, τὸ βλέμμα του πάνω σ' ἓνα φυλλάδιο ὅπου ἦταν ἀραδιασμένοι οἱ νόμοι. "Ἄλλοτες, πάλι, ἐσήκωνε τὰ χέρια του, — ἴδιο φτερούγισμα κορακιῶν τὰ χέρια του μ' ἐκεῖνα τὰ μανίκια τοῦ μαύρου στενοῦ του κουστουμιῦ, — τὰ ἐσήκωνε νὰ κυνηγήσει τίς δρασύτατες μύγες. "Ἐπειτα καθάριζε μὲ τὸ πελώριο κίτρινο νύχι τοῦ μικροῦ του δαχτύλου, τὸ ἄλλο του παρόμοιο νύχι.

Τσάρ! Αἰχμάλωτη μιὰ μύγα. Τῆς ἔκοψε, πρῶτα, τὸ ἓνα τῆς πόδι· κατόπι, τὸ ἄλλο πόδι. "Ἐπειτα τ' ἄλλα, ἓνα-ἓνα. Καὶ ὕστερνά, τῆς ξεκόλλησε ἀπότομα τὰ φτερά, παρακολουθώντας τὸ σπαρτάρισμά τῆς καὶ τὸ ἀπελπισμένο τῆς ψυχομαχητό. Χαχογέλασε μὲ ἱκανοποίηση. Καὶ εἶπε:

— 'Ἄμ' πῶς!

---

* Πρωτοδημοσιεύτηκε στὴν ἐφημερίδα «Ἀυγή», φύλλο 26-2-1978.

Ἴσως γὰρ τὴν ἐπισφράγιση τοῦ ἄθλου του.

Μετά, σὰ νὰ ἐβαρέθηκε τὸ ἴδιο τ' ἀργὸ ἀνακύλισμα τοῦ χρόνου, ἢ ἴσως καὶ τῆ θέα τῶν χαρτιῶν πού τὸν ἐκύκλωνε, σηκώθηκε καὶ πῆγε στὸ παράθυρο.

Ἄ, νάπο καὶ τὸ γκαρσόνι!

— Ἐναν καφέ, ρέ! Βαρὺ καὶ ὄχι!

Συγκατάνευσε ὁ ἄλλος μισοκλείνοντας τὰ μάτια του ὑποδηλωτικά, μὲ τὴ χάντρα τῆς ἀλεπούς νὰ λάμπει στὸ βάθος τους.

Ναί, αὐτὸ τὸ γκαρσόνι ἐδῶ, πού ἀνεμίζει τὸ δίσκο του σὰν ἓνα ὑπάκουο φεγγάρι μὲ κοῦπες ἀπάνω καὶ νερά, ἔχει στὸ πέτο του ἓνα ἀστραφτερὸ μεταλλικὸ διακριτικὸ — καὶ εἶναι ἀπὸ πολέμους πού ποτὲ τὸ νόημα τους δὲν ἔνιωσε, καὶ εἶναι ἀπὸ νίκες πού δὲν ἦτανε δικές του· ἀλλὰ βαδίζοντας, ζῶο τυφλό, ἐσήκωνε τὸ μαχαίρι ἢ οὐρλιαζε· καὶ τώρα — ἐδῶ.

Ὁ τοῦ δημοσίου ἀνθρωπὸς μας σὲ διαφορετικῆ, τώρα, κλίση τοῦ κορμιοῦ του. Πίνει τίς τελευταῖες γουλιές τοῦ καφέ· τακτοποιεῖ τὰ σβηστήρια· σπρώχνει πρὸς τὸ κέντρο ἓνα μολύβι· καὶ ἡ διάθεση κάπως ξεμουχλιασμένη. Ἄ, καὶ ἡ ζητιάννα ἡ ἀόμματη κάτω στὴ γωνία ἐπιτέλους βουβάθηκε. Ἀπὸ τὴν πλατεία: «Ἄλτ!» Καί, τότες, ἐκεῖ ἀπάνω πού ἦταν πιά ἕτοιμος νὰ ἐργαστεῖ, ἦρθε κι ἀκούμπησε στὸ σανιδένιο χώρισμα, ἀντίκρου του, ἡ γυναίκα. Θύμωσε. Ἀκοῦς ἐκεῖ! Ὁ ἥλιος πέντε μπόγια ψηλὰ καὶ νὰ τὸν ἀπασχολοῦν!..

Τοῦ ἔκλεισε ἡ γυναίκα τὸ μάτι· ἀπὸ τὸ ἄλλο τῆς πέρασε ἓνα κόκκινο σφαλάγγι. Ἐσκυψε. Δὲν τοὺς ἀκουγε ἀπὸ γύρω κανεῖς; Ὅχι; Καὶ σὰν ὁ σκοτεινὸς μεταπράτης — ἄκου, εἶπε, γιὰ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ τῆς ἀγγόνας μου, τὸ φοιτητὴ, μιὰ δουλειά, — μιὰ

δουλειά βρές του, και θὰ σοῦ φέρω γὼ ὄχι μοναχὰ τὴ
θυγατέρα μου, μὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀγγονή μου... "Αν-
τε, σύ!

Ὁ οὐρανὸς πάνω στὰ πζάμια ἀνατριχιασμένος.
Στὴν πεταμένη, πάνω σὲ μιὰ καρέκλα, ἐφθμερίδα μιὰ
κόκκινη πληγή. Κι ἐκεῖνος, πού τώρα ἔκοβε πλέον κά-
ποιαν ἐγκύκλιο, σηκώνει ἀργὰ τὸ κεφάλι του, κοιτάζει
τὴ γυναίκα βουβά, καὶ νιώθει κάτι ν' ἀναδεύεται στὰ
σπλάγχνα του. Στὸ πρόσωπό του τὸ δέρμα του τρεμού-
λιασε κι ἔγνεψε «ναί».

Ἐνῶ, τὸ γκαρσόνι, μὲ τοὺς θριάμβους μέσα του
μαχῶν, πού, ποτές, τὸ αἷμα τους δὲν πόνεσε, μὲ τὴν
αὐτάρεσκη μνήμη οὐὸ διασμῶν. ἀνεβοκατέβαινε τὰ σκα-
λοπάτια φτερουγίζοντας τὸ δίσκο καί, βλέποντας στοὺς
διαδρόμους τοὺς ἀεργούς, τὸ κύμα τους κάτω στὴν
εἴσοδο, ἔλεγε:

— Εἶμαι τυχερός! Εἶμαι τυχερός! Δοξασμένο τ'
ὄνομά Του!

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ

ΕΠΑΡΧΙΩΤΕΣ

Διηγήματα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ
ΔΙΟΓΕΝΗΣ - ΑΘΗΝΑ - 1984

- 1) Βασιλική Παπαγιάννη
- 2) Επαρχιώτες
- 3) Διηγήματα
- 4) -
- 5) -
- 6) Τυπογραφείο Διογένη
- 7) Ελληνική πεζογραφία - Διογένης
- 8) Αθήνα
- 9) 1984
- 10) 159

1) Συνοπτική παρουσίαση του θέματος

Το βιβλίο “ Επαρχιώτες ” είναι μια σειρά από διηγήματα.

1) Πίσω από τον καθρέφτη.

Πόσο διαφορετικά βλέπουμε κάποιον , όταν αυτός έχει πια πεθάνει. Μόνο όμως αυτός μπορεί να δει την ειρωνεία που υπάρχει.

2) Ένας φίλος.

Τον συνάντησε μετά από χρόνια. Είχε γίνει αγνώριστος. Ήταν πολύ γερασμένος, κουτσός , σαν να ‘χαν περάσει εκατό χρόνια από πάνω του.

3) Ενώ μιλούσε ο κύριος Δήμαρχος (στη Μαργαρίτα).

Η αγάπη προς τα ζώα και πόλεμος ενάντια αυτών που τα σκοτώνουν.

4) Τοπία του σιωπηλού κόσμου (στον Κώστα Σαμαρά).

Σε περιόδους διχασμού , η ομορφιά κυρίως αλλά και η ανθρωπιά καταφέρνουν να νικήσουν.

5) Γυρισμός.

Και μέσα της : “ Σαν που είναι η τροχιά πετούμενου άστρου · σαν που είναι το πέλαγο σκίζοντας το βαθύ κορμί πέτρας · σαν που είναι κόσμος – σκιρτούν , σαλεύουν , ταραζουν , πάνε ...”

6) Ένας έρωτας (στην Έφη Σταυροπούλου – Φλώρου).

Ένας έρωτας παράξενος , απόμακρος και συνάμα τόσο νοσταλγικός. Ήταν ένας έρωτας ...

7) Συνηγορία.

Συνηγορία για τον Κάρλ Μάρξ , ενός φιλοσόφου και εν ονόματί του , τόσο φονικά ! Είπα : “ Να κάτι τέτοια σαρώνουν τη ζωή μου κι ακούω να ηχούν οι εχθρικές οι σάλπιγγες , κι ακούω να ηχούν ακατάπαυστα ...”

8) Χιόνισε μπλέ χιόνι.

Έβαψε το σπίτι του μπλέ. Παρασύρθηκε από κάποια εσωτερική φωνή που τον προέτρεψε να κάνει πράγματα που θεωρούσε ότι ήταν σημαντικά γι αυτόν.

9) Λουκία (στο Χρήστο Σαμαρά).

Μεγάλωσε και δεν μπόρεσε ποτέ να γευτεί τον έρωτα που τόσο είχε επιθυμήσει.

10) Στη μικρή πόλη.

Αναμνήσεις μιας ζωής που γίνονται στόχος γελοιοποίησης από τους άλλους.

11) Η καρυδιά.

Αναμνήσεις κάτω από μια καρυδιά · αναμνήσεις που σχετίζονται με τον άνδρα της.

12) Όπως εκάθισε να ξεκουραστεί.

Τον πήρε ο ύπνος και εκδικήθηκε στο όνειρό του μια γάτα , για όσα είχε πάθει αυτός υποστηρίζοντας τον Λένιν.

13) Σ' ετούτη την πόλη.

Η πόλη του και οι αναμνήσεις μιας ολόκληρης ζωής.

14) Εν ονόματι.

Για χάρη του κόμματος όλα. Ακόμα και η αγάπη.

15) Πρόσωπα της νύχτας (στον Αργύρη).

Μια κοπέλα ανύπαντρη μένει έγκυος από ένα φαντάρο. Μαλώνει με την μητέρα της για την τύχη του απιδιού. Η μητέρα πνίγεται , η κόρη τρελαίνεται.

16) Δίπτυχο.

Οι αρμόδιοι , υπηρέτες της γραφειοκρατίας.

17) Τα δώρα μου.

Τα δώρα της είναι τα ίδια τα βιβλία που κρύβουν μέσα τους έναν πολύτιμο θησαυρό συναισθημάτων και γεγονότων.

18) Κύκλοι στο βυθό.

Ο θάνατος της μητέρας της.

19) Η πέτρα (στον Γιώργο Φωκίδη).

Η ιστορία της πέτρας παρομοιάζεται με την πορεία του ανθρώπου προς τη ζωή και το θάνατο.

20) Ω , οι αγαπημένοι μου ! ...

Όλη η ζωή της ήταν μια προσφορά προς τους άλλους και τίποτα για τον εαυτό της.

21) Να γνωρίσω ποια είμαι.

Η προσπάθεια να γνωρίσεις τον εαυτό σου , χωρίς να σε επηρεάζουν οι άλλοι με τις απόψεις τους.

22) Σκυφοί.

Ένα ανδρόγυνο βρίσκουν ευχαρίστηση στο να αγοράζουν. Όμως είναι μόνοι τους. Κανείς δεν τους επισκέπτεται. Δεν βλέπει κανείς αυτά που αγοράζουν.

23) Όχι , καθόλου ευνοϊκές οι συγκυρίες.

Ανθρωποι που δεν εκμεταλλεύτηκαν τις ευκαιρίες για να κάνουν κάτι καλύτερο στη ζωή τους. Δεν εκτιμούν όμως τουλάχιστον , αυτά που έχουν.

24) Παράξενη ψυχή.

Παρόλες τις απιστίες και τις παραξενιές του , τον αγαπούσε πολύ!

25) Η τελευταία εικόνα που πήρε μαζί του (μνήμη Ευαγγελίας Σιάχου – Κωστούλα).

Η τελευταία εικόνα που πήρε μαζί του , ήταν εκείνη της γυναίκας του.

26) Οι επισκέπτες.

Οι πεθαμένοι γιοί της , που ολοένα έρχονται και φεύγουν.

27) Γεύμα βιομηχάνου προς τους εργάτες του.

Η εξέλιξη ενός ανθρώπου και η ανοδική πορεία του από φτωχός , να γίνει πλούσιος βιομήχανος.

28) Συναλλαγές.

Συναλλαγές που δεν περιορίζονται μόνο σε πράγματα αλλά και ανάμεσα σε ανθρώπους.

29) Το παράθυρο με το ενυδρείο.

Όταν σου συμβεί κάτι πολύ άσχημο , όπως ένας βιασμός , είναι δύσκολο να το ξεχάσεις , όσα χρόνια κι αν περάσουν. Η ψυχή σου θα είναι ματωμένη.

30) Σύγχρονη γύμνια.

Η αποξένωση που εμφανίζεται ξαφνικά να υπάρχει ανάμεσα σε έναν άνδρα και τη γυναίκα του.

31) Δεν έχουν να πάνε πουθενά.

Τα απραγματοποίητα όνειρα τους κάνουν να πιστεύουν πως δεν έχουν καμιά πατρίδα , πως κανένας δεν τους περιμένει.

32) « Είναι καιρός ! » Αναβοούν τα πλήθη.

Επιτέλους απέκτησαν καινούργιο δήμαρχο. Τώρα υποτάσσονται στις προσταγές του.

33) Ανερχόμενη τάξη.

Το να βγάζεις πολλά χρήματα , με θεμιτά ή κυρίως αθέμιτα μέσα , σε καθιστά ανερχόμενη τάξη.

34) Ένα απόγευμα στο νεκροταφείο.

Απαιτήσεις πεθαμένων που την ακολουθούν ακόμα σε κάθε βήμα της και την κάνουν να πεθάνει και αυτή σιγά – σιγά.

35) Στην ακτή.

Το παράπονο της τρίτης ηλικίας , όπου κανένας δεν τους θέλει. Και αναρωτιούνται με θλίψη : “ Τάχα που να χωράμε εμείς ; που είναι ο τόπος μας ; ”.

36) Μέρα με χαμηλό καιρό.

Μια γυναίκα πεθαίνει. Ο σύζυγος και ο εραστής της θρηνούν , ο καθένας με το δικό του τρόπο.

2) Ανάλυση περιεχομένου

“ Οι Επαρχιώτες ” είναι μια ακόμα εξαίσια συλλογή διηγημάτων της Βασιλικής Παπαγιάννη. Μιλάει για απλούς , καθημερινούς ανθρώπους , που οι καταστάσεις και οι συγκυρίες της ζωής τους κάνουν διαφορετικούς , ασυνήθιστους , παράξενους και δυνατούς , μικρανθρώπους και ασυνείδητους άλλες φορές.

“ Οι Επαρχιώτες ”, είναι άνθρωποι που κουβαλούν όλες τις δεισιδαιμονίες και τις προκαταλήψεις της εποχής τους , είναι άνθρωποι που πονάνε και αγαπάνε με πάθος , που συμβιβάζονται πολύ εύκολα

και γίνονται έτσι φερέφωνα όντα των υφισταμένων και εξέχοντων ανθρώπων.

Παρόλα αυτά όμως , που αναζητούν μια καλύτερη ζωή , είναι μοναχικοί άνθρωποι που δεν μπορούν να ξεφύγουν από την ερημιά τους. Ταυτόχρονα αντιτίθενται στο καταστημένο , πάντα όμως την πληρώνουν με το ακριβότερο τίμημα.

Η Βασιλική Παπαγιάννη μας χαρίζει 36 ιστορίες – διηγήματα διαφορετικών ανθρώπων , ιστορίες τραγικές μερικές φορές που όμως αγγίζουν την καρδιά κάθε πραγματικού ανθρώπου.

Είναι άνθρωποι καθημερινοί , σαν και μας , μπορεί να είναι οι γείτονές μας , όμως πολλές φορές δεν θέλουμε να δούμε κατάματα την πραγματικότητα. Ορισμένες φορές δεν θέλουμε να δούμε πως “ επαρχιώτες ” είμαστε όλοι μας πλούσιοι ή φτωχοί και πόσοι άδικοι γινόμαστε πολλές φορές με τα προβλήματα των συνανθρώπων μας.

Οι ιστορίες αυτές μας αγγίζουν , αρκεί να έχουμε τη διάθεση να τις καταλάβουμε. Τότε θα δούμε πως είναι ένα κομμάτι από εμάς , από τον εαυτό μας.

Οι τίτλοι των ιστοριών είναι παραπλανητικοί. Διαβάζοντας την ιστορία βλέπεις μια άλλη πτυχή του τίτλου. Τα συμπεράσματα είναι διαφορετικά. Οι ιστορίες είναι δυσάρεστες , νοσταλγικές , δεν έχουν νότες χαράς.

Η χαρά όμως είναι μεγαλύτερη , όταν κάποιος ήρωας νιώσει λίγο χαρούμενος για το πιο απλό πράγμα που θα του συμβεί.

“ Οι επαρχιώτες ” , δίνουν μηνύματα , προβάλλουν αξίες βοηθούν τους νέους κυρίως ανθρώπους να δουν την ωμή πραγματικότητα και να προσπαθήσουν να την αλλάξουν .

Απλά χρειάζεται να γίνουν για λίγο και οι ίδιοι “ επαρχιώτες ” για να καταλάβουν το πνεύμα τους και το βαθύτερο στοχασμό τους.

3) Η λογοτεχνική πλευρά του θέματος

Από λογοτεχνική πλευρά το έργο της είναι άριστο. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί είναι η δημοτική , ενώ και εδώ εμφανίζεται το πολυτονικό σύστημα. Τα σημεία στίξης στο μεγαλείο τους.

Ο τόνος της είναι λυρικός , ρομαντικός και ταυτόχρονα ρεαλιστικός. Οι περιγραφές της είναι πολύ ρεαλιστικές και φορτισμένες με έντονα συναισθήματα.

Τα λόγια της συγγραφέως σε προβληματίζουν. Καταφέρνει και τις πιο απλές ιστορίες να τις κάνει συναρπαστικές και ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες.

Συγκινεί και προβληματίζει τον αναγνώστη , κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον του μέχρι το τέλος.

Η όλη όμως ατμόσφαιρα του βιβλίου δεν είναι ιδιαίτερα ευχάριστη. Αυτό συμβαίνει γιατί “ Οι επαρχιώτες ” είναι κυρίως άνθρωποι με πολλά προβλήματα και γεμάτοι πόνο. Ταυτόχρονα όμως ,

το μεγαλείο τους φαίνεται από τον τρόπο που δέχονται τα γεγονότα. Η παραμικρή χαρά γεμίζει με πάθος και ένταση όλη τους τη ζωή.

Οι ιστορίες των επαρχιωτών είναι δικές μας ιστορίες , των συνανθρώπων μας. Μας βοηθούν να δούμε την πραγματικότητα και ταυτόχρονα μας προετοιμάζουν έτσι ώστε να είμαστε έτοιμοι για κάθε δυσκολία που θα παρουσιαστεί.

4) Η παιδαγωγική πλευρά του κειμένου

Η συλλογή των διηγημάτων “ επαρχιώτες ” , όπως προαναφέραμε έχει άμεση σχέση με την πραγματικότητα. Οι ιστορίες που παρατίθενται είναι ιστορίες δικές μας , των γειτόνων μας , των φίλων μας. Είναι ιστορίες που όσο κι αν φαίνονται εξωπραγματικές μερικές φορές , παρόλα αυτά είναι ιστορίες φτιαγμένες από μας από την ίδια μας την ψυχή.

Το ύφος και ο τόνος των επαρχιωτών δεν είναι ιδιαίτερα εύκολο γι αυτό και το βιβλίο δεν μπορεί να διαβαστεί από όλες τις ηλικίες. Το θέμα είναι πως επειδή πρόκειται για αληθινές ιστορίες , κάθε καρδιά , κάθε ανθρώπου , δεν θα μπορούσε να μείνει ασυγκίνητη.

Γιατί ακόμα και αν κάποιος δεν καταλάβει πλήρως το βαθύτερο νόημα κάποιου διηγήματος , το σίγουρο είναι πως θα το έχει καταλάβει η καρδιά του και θα πονέσει για λίγο.

Στόχος , λοιπόν , της Βασιλικής Παπαγιάννη είναι να προβληματιστούμε πάνω σε θέματα της καθημερινότητας , να δούμε τις δυσκολίες και τα παθήματα των συνανθρώπων μας , να γίνουμε καλύτεροι άνθρωποι.

Δεν χρειάζεται να δεχόμαστε αβίαστα τη μοίρα μας , απλά χρειάζεται να οπλιστούμε με θάρρος και δύναμη , έτσι ώστε να είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε “ το επαρχιώτικο πεπρωμένο μας ”.

5) Η αισθητική πλευρά του βιβλίου

Όπως και τα περισσότερα βιβλία της Βασιλικής Παπαγιάννη , η εικονογράφηση του συγκεκριμένου βιβλίου δεν παρουσιάζει κάποια ιδιαιτερότητα. Είναι απλό , λιτό και το εξώφυλλο. Απλά περιέχει τον τίτλο του βιβλίου , το όνομα της συγγραφέως και τον εκδοτικό οίκο.

Η όλη ουσία βρίσκεται στο εσωτερικό του βιβλίου , διαβάζοντας τα διηγήματα.

Το βιβλίο είναι σχετικά παλιό , αφού η ημερομηνία έκδοσής του είναι το 1984. Έτσι και το τύπωμα , το χαρτί και η γενικότερη βιβλιοδεσία δεν παρουσιάζουν κάτι το ιδιαίτερα αξιόλογο.

6) Ενδεικτικά κομμάτια από το έργο

- 1) “ Αλήθεια σκέφτηκες ποτέ , πως ο φόβος σκοτώνει το αίμα σου; Κι αλλάζεις , γίνεσαι ο άλλος που ήθελες και τον αποστρέφεσαι ”.
- 2) “ Και όπως κίνησε να φύγει , γύρισε και είπε ξανά πάλι , ότι άλλη φορά να μην αφεθεί να τον πάρει ο ύπνος κάτω από τ' άστρα , γιατί τη νύχτα και την αυγή ταξιδεύουν οι νεκροί ”.
- 3) “ Την αγάπη δεν τη ξέρει. Ν' αγαπάει ξέμαθε. Αν έχεις εξουσία, αν έχεις δύναμη ξεμαθαίνεις ν' αγαπάς. Κι αν τύχει και σας μιλήσω για αγάπη , μη με πιστέψετε ”.
- 4) “ Έχω , έκανε με κέφι , την ηλικία της καρδιάς μου ”.
- 5) “ Σαν που είναι η τροχιά πετούμενου άστρου · σαν που είναι το πέλαγο σκίζοντας το βαθύ κορμί πέτρας · σαν που είναι ο κόσμος – σκιρτούν , σαλεύουν , ταράζονται πάνε ... ”
- 6) “ Και η πόλη , τώρα φωταγωγημένη. Όλα , τώρα , βουλιάζουν στα χρώματα των λαμπτήρων. Το γέλιο σου ... , η θλίψη σου... Συνεπάγονται οι λειχήνες της μοναξιάς ”.

7) Γενική κρίση και αποτίμηση του έργου

“ Οι επαρχιώτες ”, αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα βιβλία της Β. Παπαγιάννη. Είναι μια συλλογή διηγημάτων τόσο μεστή και αξιόλογη από λογοτεχνικής άποψης , που αξίζει τον κόπο να διαβαστεί από όλους.

Γιατί “ επαρχιώτες ” είμαστε όλοι μας. Οι ιστορίες των ηρώων των διηγημάτων , είναι δικές μας ιστορίες , βγαλμένες μέσα από την ψυχή μας.

Οι “ επαρχιώτες ” είναι άνθρωποι καθημερινοί , γεμάτη πάθος για τη ζωή. Έχουν οράματα. Πάνω απ' όλα όμως έχουν δυνατή ψυχή.

Πονάνε , κλαίνε , γελάνε και αγαπάνε με πάθος. Είναι άνθρωποι σαν και μας , είναι οι δικοί μας άνθρωποι , είμαστε εμείς οι ίδιοι.

Επομένως πρόκειται για ένα βιβλίο που απευθύνεται άμεσα σε όλους μας. Η μεγάλη τέχνη της συγγραφέως να παρουσιάζει και τις πιο απλές ιστορίες , με συναρπαστικό τρόπο είναι ένα από τα μεγάλα χαρίσματά της.

Μας βοηθάει να δούμε τον εαυτό μας από άλλη οπτική γωνία , να βγούμε για λίγο από το γυάλινο πύργο στον οποίο έχουμε εγκλωβιστεί.

Χρειάζεται να δούμε πως η ζωή χρειάζεται υπομονή , επιμονή και πολύ κουράγιο για να μπορείς να ζεις με όλα σου τη δύναμη.

Για να μπορείς να ζεις την ουσία του μεγαλείου της ζωής αλλά ταυτόχρονα και να το νιώθεις.

ΛΟΥΚΙΑ

Στον Χρήστο Σαμαρά

Πάνω στο τραπέζι της ραπτομηχανής της εδείπνησε. Τα χέρια της ακόμη εκεί ακουμπησμένα.

Ήμερη η έκφρασή της, μειλίχια, αόριστα πικρή.

Στην Αθήνα, εδώ, την έφεραν η απελπισιά κι ανομολόγητη λαχτάρα ζωής. Στη μεγάλη πόλη, μόνη της, θα γνωριζότανε επιτέλους με κάποιον άντρα, θα παντρευόταν.

Κοιτάζει, έξω, τους ίσκιους που γλείφουν με μεγάλες υγρές γλώσσες το τζάμι, τους τοίχους. Δεν άναψε το φως.

Μες στο μισοσκόταδο — το μαύρο, ξεδοντιασμένο στόμα του πατέρα της. Είχε καιρό να το θυμηθεί. Άλλοτε σα να το κρύβει μέσα στα βάδη της, άλλοτε σα να το αποδιώχνει· δε θέλει να το θυμάται. Είναι μια μαύρη τρύπα το στόμα του πατέρα της. Κι απόψε αλυχτάει μέσα της ξανά.

«Θα σε σφάξω στο κατώφλι, αν πας με άντρα! Κι ούτε χα ούτε χε, μαζί τους! Μες στο σπίτι μου, σκρόφες δε θέλω εγώ!»

Και ήταν κι η μητέρα της που του κρατούσε το ίσο. Όπως χάιδευε μια μέρα το σεντόνι, την είδε η μάνα της και λέει:

«Δεν άκουσες τί σου είπε ο πατέρας σου; Με τιμή και με δόξα θα παντρευτείς!»

Και οι φωνές τους έπεφταν επάνω της τότε, που, στο μέτωπό της, ανατρίχιαζε, ακόμη, η απορία της ζωής. Η νιότη της αγαλλιούσε. Καθώς έστρωνε το κρεβάτι της σκεφτόταν τον έρωτα.

Όταν τους άκουσε, την πρώτη φορά, εσάστισε. Ανοιγόκλεινε τα μάτια της έκπληκτη, αποσβολωμένη. Αυτά τα πρόσωπα που έτρωγαν, αντίκρου της, με προσεχτικές, μετρημένες κινήσεις· που επρόσθεταν με υπομονετική φροντίδα και άλλο φαγητό στο πιάτο της — αυτά τα πρόσωπα ήταν εκείνα που αγαπούσε; Απόμεινε με τη θολή σκέψη πως, ίσως, ένα όνειρο άρρωστο τους έχει τρομάξει στον ύπνο τους... Τα λόγια τους τα θρήκε αλλόκοτα, ζουρλά. Όλο της κοπανούσανε για την τιμή και τέτοια... Αλλά δεν εκατάλαβε τι της γυρεύαν. Κι έκαμε «ναι» — κατανεύοντας με το κεφάλι της — για να σωπάσουν.

Παρέσυρε με το χέρι της το μπουκάλι του κρασιού, έπεσε στα πλακάκια, έσπασε. Περίεργο... , όπως εμάζευε τα γυαλιά, σκέφτηκε: Μπας κι αστειεύονται ο πατέρας κι η μητέρα... , την περιπαίζουν.

Όμως, ακόμη και τώρα, ύστερα από τόσα χρόνια, εκεί, πίσω απ' την ψυχή της, πίσω απ' τις σκέψεις της, ανοίγει πάλι το χάσμα του φόβου. Φωνές σφυρίζουν, απειλητικές. Ανατριχιάζουν οι μνήμες από τη μακριά ταπεινώση και την υποταγή.

Σιγά σιγά φύσηξαν στις αρτηρίες της το χιόνι και τη σκουριά· την πάχνη και την αποθάρρυνση. Σιγά σιγά έδρεψαν ανάμεσα στα σκέλια της έναν τυφλό, έναν μουγγό λύκο.

Και κάθε τόσο ο πατέρας της να της λέει:

«Όποιανου άντρα τ' αρέσεις για γυναίκα του, να' ρθεί στην πόρτα μου να σε γυρέψει από μένα!»

Κι αυτή, πώς ενέδωσε; Πώς γονάτισε; Η τόλμη της νιότης πού ήταν; Πού ήταν η φωνή της;

Κι ετούτο, τότε, το περιστατικό: Ο υπάλληλος της Τράπεζας, που την χαιρετά στο δρόμο, την εκάλεσε στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του.

«Να περπατήσουμε» του είπε αυτή.

«Θα έχω την πόρτα ξεκλειδωτή» επέμεινε ο υπάλληλος, με χείλια υγρά.

Δεν επήγε.

Κι ο κάθε χρόνος που εδάγκωνε την ομορφιά της...

Και η κωμόπολη όπου ζούσε και, πιο στυγνά, τη διατιμούσε...

Τώρα, πενήντα χρονώ...

Το στήθος της δε βόγγησε στο ταξίδι της ηδονής ποτέ.

Στα βυζιά της δήλασε μόνο η σιωπή.

Ο αέρας κούρνιασε μες στην κοιλιά της.

Το κορμί της καμωμένο για τις νύχτες της τρυφερότητας και δεν τις γνώρισε!

Άπλωσε τα χέρια της σε όλο το μάκρος της ραπτομηχανής της — αντικείμενο χαρακωμένο από τους στρογγιικούς διαλογισμούς της, τους μονολόγους, τις σιωπές της — άπλωσε τα χέρια κι ακούμπησε τα πόδια στην πατήδρα, να γυρίσει η ρόδα, μια κίνηση να νιώσει... γιατί φοβάται μην ακουστεί και πάλι

μέσα της η σπαραχτική κραυγή του κορμιού της, μην και η φαντασία της ουρλιάξει πάλι. . .

Από το πάνω πάτωμα, εκείνο ολοένα το επίμονο, το απεγνωσμένο πέταγμα της λαστιχένιας μπάλας. Ο χτύπος της στον τοίχο ή στα έπιπλα, το τρέξιμο του σκύλου, κι έπειτα το επαινετικό επιφώνημα του αόμματου γέρου, καθώς το ζώο φέρνει κι αφήνει τη μπάλα με το στόμα του μες στις παλάμες του.

Ως αργά, έτσι: ως να γυρίσει του γέρου ο αδερφός.

Και η πόλη, τώρα, φωταγωγημένη. Όλα, τώρα, βουλιάζουν στα χρώματα των λαμπτήρων. Το γέλιο σου. . ., η θλίψη σου. . . Σκεπάζονται οι λειχήνες της μοναξιάς.

Κι αυτή, η Λουκία — πρόσωπο με πρόσωπο με την πόλη. Χτυπιούνται βουβά, δεν έχουν να πουν τίποτα.

Όχι, δε θα ράψει απόψε. Ας παραπονεθούν οι πελάτισσές της.

Λίγη δροσιά να πάρει από τη φθινοπωρινή νύχτα.
Πάνω απ' τον στενό δρόμο το μπαλκονάκι της
ζάρωνε σα σκιαγμένη γάτα.

Σκύβει απ' τα κάγκελα, βλέπει.

Κάτω, στο πεζοδρόμιο, είναι παιδιά. Το χέρι τους μέσα στο χέρι των μητέρων τους. Σταματημένες, μιλούσαν.

Μητέρες είναι, γιατί είδε να αιωρούνται ανάμεσα ουρανού και γης σχήματα πραγμάτων ατίμητων: Χύτρες· στήθη γυμνά και λαμπερά· χλωρά κρεβάτια.

Έφυγαν. Και πάλι γίνηκε νύχτα. Γύρισε στην κάμαρά της, ανάβει το φως.

Φαντάστηκε ένα παιδί ν' ανεβαίνει τις σκάλες.

Καταλαβαίνει, αυτή, πως έρχεται ένα παιδί. Από τ' αλαφρό, το τρικυμιστό του βήμα το καταλαβαίνει.

— Έλα, αγοράκι μου! Εδώ, στο ντιβάνι κάθησε. Έχεις πληγωμένο το γόνατό σου; Πού χτύπησες; Πονάς; Καλά... καλά... Στο ντουλάπι μου πάντα φυλάω ιώδιο... κυπαρισσόχορτο... Ησυχία! Τί; Τραβάει το πόδι του φοβισμένο; Όχι, μη μου φύγεις! Κάτι να πούμε... , ένα παραμύδι να σου πω... Ναι, μια φορά κι έναν καιρό... Είναι μια γριά κι ένας γέρος σ' αυτό το παραμύδι. Τόσες συμβουλές που δίνουν στο κορίτσι τους! Μόν' που δεν πέφτουνε ωραία φάρια από το στόμα τους μήτε φιλό μαργαριτάρι. Πέφτουν βελόνια... Κι οι ποντικοί ροκανίζουν μέσα το μυαλό της... , οι βελόνες τρυπούν τα μάτια της... Μια φορά κι έναν καιρό... Αυτή η Λουκία — Την έζωσαν με το φόβο κι ακόμη να βρει μίαν άκρη.

Ένας τριγμός μέσα της. Τίναξε το κεφάλι της προς τα πίσω.

Να πει νερό, που εστέγνωσε το χείλι της. Πάει στην κουζίνα.

Ακούμπησε το ποτήρι επάνω στο μάρμαρο του πάγκου. Πώς το ακούει ετούτο τ' άγγιγμα του γυαλιού με την πέτρα!

Ευπνούν, έξαφνα, όλα γύρω. Ευπνούν — μιλώντας με φωνές βραχνές... μ' έναν κουφό λυγμό, με έναν τόνο επίπληξης...

Στάθηκε· ταραχθηκε. Βουίζει η κουζίνα μ' έναν παράξενο θόρυβο. Όστε, λοιπόν, της μιλούν τα πράγματα; Πώς τα προσπερνούσε τόσον καιρό; Αφουγκράζεται.

Τί έχουνε πει μαζί της;

Όταν σκουντρούν τό 'να με τ' άλλο ακούγεται ένας ήχος κούφιος, σαν από άδεια κασόνια.

Από πόσον καιρό ζουν σ' ετούτο το αμετάθετο... , σ' ετούτο το απαρασάλευτο... , από πόσον καιρό η άχνα της λησμονιάς τρώει το μέταλλό τους;

Τα μάτια τους ξαγριεύονται, κάθε που συναντούνε τα δικά της.

Τί έχουνε πει μαζί της;

Η Λουκία — Εδώ, τώρα, στο σαλονάκι της.

Δύο πολυθρόνες στο χρώμα του βύσσινου. Στον απέναντι τοίχο, η σεרבάντα. Το μεγάλο τραπέζι με τα νυχάτα πόδια και γύρω του καρέκλες — για πάντα

βουβές. Ο πολυέλαιος στο ταβάνι, φωσφορίζοντας με χίλια πρίσματα.

Κάθεται στην πολυθρόνα· ίσιο το κορμί της, όπως σε ανήσυχη αναμονή. Όρθιο το κεφάλι της, αγέρωχο. Τα μακριά μαύρα μαλλιά της κυκλώνουν, ανέμελα, το πλατύ μέτωπο, κυλούν στους ώμους της, στις πλάτες.

Αλλά αυτό το βαρύ, ηλίθιο τραπέζι έβαλε απόψε να περπατεί... και η σερβάντα ακόμη... τη σπρώχνουν στον τοίχο... στενεύει το θολάμι της... δεν έχει αέρα!

Τί θέλουν από αυτήν, επιτέλους;

Ο αδερφός της φίλης της, βέβαια... βέβαια, μπορεί να περάσει!

Σ' εκείνην εκεί την πολυθρόνα ας καθήσει· αντίκρυ.

Να του φέρει κανένα μαξιλάρι για να νιώθει πιο αναπαυτικά; Του πονάει η μέση του, τον είχε ακούσει να λέει. Φυσικά, δεν είναι, πια, νέος...

Τι ζεστή που είναι τούτη η φθινοπωρινή νύχτα!

Πως τον αγαπούσε, το ένιωσε; Θέ μου, πόσο τον αγαπούσε, μα τάχα κείνος το ένιωσε ποτέ;

Κρυμμένος ήταν πάντα πίσω από πόζες υπεροχής και αλαζονείας· κρυμμένος, πίσω από προφάσεις κάποιου καθήκοντος... ή και πίσω απ' την κούρασή του και την πλήξη του...

Κι έλεγε, διαρκώς, ετούτα τα πανηγυριώτικα . . . , ρητορικά . . . , ανόητα . . .

‘Όχι, αυτός, ποτέξ ξέγνοιαστα δε θα κοιμηθεί, αν δεν την ιδεί την αδερφούλα του με άντρα και παιδιά! Μάλιστα! Πρώτα για την αδερφούλα μου θα νοιαστώ εγώ! Ένας αδερφός επιβάλλεται να—

Κι αυτή, μέσα της, να λαχταράει την αγκαλιά του, να δει το κορμί του, να δει το στήθος του κάτω απ’ το πουκάμισό του, να λαχταράει ν’ αγγίξει το χέρι του, ν’ ανασάνει τη μυρωδιά της μασχάλης του . . .

‘Όμως, εκείνος πάντα για την Ελένη . . .

Και τί όριζε της αδερφούλας του;

«Αν μάθω πως τραβιέσαι με κανέναν, η κοιλιά σου θα πα να βρει τη ραχοκοκαλιά!»

Το γνωρίζει, το γνωρίζει καλά και η ίδια ετούτο το τερατώδες στόμα που απειλεί, που προστάζει.

Κι εκείνος, πάλι και πάλι:

«Αν μάθω—»

Και πού ’ναι η Ελένη που έλεγες ότ’ είναι η φλόγα δυνατής φωτιάς;

‘Όταν την πρωτογνώρισε ήταν και κείνη έτοιμη για τα γαμήλια φιλιά, τα βυζιά της ώριμα για το γάλα. Τώρα το αίμα χλώμιασε, έσπασε το θάρρος, τσακίστηκαν η θέληση, η αποφασιστικότητά της. Στο μεσόφρυδό της μια βαθιά χαρακιά υπεροψίας και παράξενης αξιοπρέπειας.

Αλήθεια, σκέφτηκες ποτέ, πώς ο φόβος σκοτώνει το αίμα σου; Κι αλλάζεις, γίνεσαι ο άλλος που δεν ήθελες και τον αποστρέφεται. Το σκέφτηκες ποτέ;

Μα ήταν για την Ελένη, μονάχα, ετούτη η μπακίρα της τιμής! . . . Γιατί, εσύ, εηαίρεσαι, πως —

Πάλι, πόσο χαιρόμαστε εγώ κι εκείνη, όταν επιστρέφεις στο σπίτι σου από τα ταξίδια!

«Λουκία!» της φωνάζει η φίλη της μέσα απ' την κουζίνα: «το λινό τραπεζομάντηλο με το κέντημα — αυτό στρώσε στο τραπέζι! Σκόρπισε πάνω λουλούδια! Έχω στο σπίτι το παιδί!»

«Λουκία! Έβαλες, στη βαλίτσα του, την κολώνια του. . . , τις λίμες για τα νύχια. . . , το ψαλιδάκι του; . . . Ένας επιδεωρητής πρέπει!»

Φέγγοντας και οι δύο τους. Πώς να ζήσεις χωρίς να δωρίζεις;

Τα μάτια του, τί τα κάρφωσε στο λαιμό της; Πως είναι πλεχταριές οι ρυτίδες της, το ξέρει. Αλλά αυτή, σα γελά, σα μιλάει, σαν αγγίζει τα πράγματα—

— Άντε, τράβα! Κοροϊδεύεις κι από πάνω — γιατί μείναμε, η αδερφή σου κι εγώ, παρθένες! . . . Μας αναμπαίζεις κιόλας — τάχα θα μας κόψεις παράσημα αγνότητας! . . . Άντε από δω! Ερημωτή!

Στον επάνω όροφο, πάλι και πάλι, η μπάλα του τυφλού γέρου — ταπ! ταπ! — επάνω στους τοίχους. . . στα έπιπλα. . . Έπειτα, το σκυλί. . . Έπειτα τα εγκώμια του γέρου. . .

Αυτή, η Λουκία — Όρδια. Ακούγεται, μέσα της, φοβερή η δίψα για άντρα.

Σκούζει το σώμα της! Να γίνει επιτέλους κάποτε γυναίκα! Το σώμα έχει τη δική του ζωή, έχει τα δικά του λόγια, γυρεύει να μιλήσει. Προτού στεγνώσει σαν το δαμάσκηνο στον ήλιο, να γίνει γυναίκα! Τα χέρια της να περάσουν και να ξαναπεράσουν επάνω στο κορμί του άντρα! Δάσος, να γίνουν τα χέρια της, θαλασσινό — παίρνοντας απάνω της τον άντρα! Και το προσωπείο της άγριας περηφάνειας και της περίσσιας σοβαρότητας, κι ακόμη μιας έπαρσης: το προσωπείο που εφάρμοσε, μόνη της, στο πρόσωπό της μέσα στις μακριές αποστερημένες μέρες της, μες στις έρημες νύχτες της, το προσωπείο αυτό που εφάρμοσε, μόνη της, στο πρόσωπό της μέσα στο φόβο της, τις διαψεύσεις της και τη ντροπή της — κι αυτό, πέρα πια!

Κάτω ο δρόμος έρημος.

Σ' ΕΤΟΥΤΗ ΤΗΝ ΠΟΛΗ

Σ' ετούτη την πόλη έχουν ερωμένες τη BMW, τη Μερσεντές, τη Βόλβο, και για να σπάσουν τον πάγο της πλήξης τρέχουν με δύο αιώνες την ώρα.

Σ' ετούτη την πόλη χαιρετούν — ως κάτω υποκλινόμενοι — τους προδότες των Εβραίων, αυτούς που emήδισαν πολλαπλώς, τους στρατοδίκες, τους λαθρέμπορους.

Σ' ετούτη την πόλη οι εργάτες γιορτάζουν την Πρωτομαγιά πίνοντας ούισκυ σε βαθειές, ήσυχες πολυθρόνες. Σ' ετούτη την πόλη οι φτωχές γυναίκες ονειρεύονται να ρίξουν επάνω στους ώμους τους, μάλιστα, γούνα βιζόν ή λευκής φώκιας.

Σ' ετούτη την πόλη τα ερωτεμένα κορμιά πλαγιαίνουν σε χλόη από πίσσα και φτύματα.

Σ' ετούτη την πόλη, γλυπτά τερατώδη χειρονομούν έξω από κάθε πόρτα, στη μέση των δρόμων, στις γωνιές των σπιτιών ουρλιάζοντας με στόμα οχετών.

Σ' ετούτη την πόλη, μονάχα οι αγριοπλάτανοι της πλατείας θυμούνται τους απαγχονισμένους.

Η πόλη μου.

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Στην Αργυρή

Στάλαζε γαλήνη απέραντη. Κάποτε του τσακαλιού μόνο το γαύγισμα — ανατριχιάζοντας τον αέρα. Τα μονοπάτια δάμπιζαν ασημωμένα. Κι αυτές οι δύο — μάνα και κόρη — πηγαίνοντας ανάμεσα απ' τα κοιμάμενα βουνά. . . , τη σιωπή. . . Αμίλητες.

Της μητέρας το πρόσωπο πιο κλειστό. Έστρεφε το κεφάλι, κοίταζε γύρω — ανήσυχη, φοβισμένη. Έμοιαζε ν' αφουγκράζεται το κάθε ανασάλεμα μες στους δάμνους, το κάθε σούρσιμο· έμοιαζε να οσμίζεται. Σκεφτόταν: Τι φεγγαβολή είν' αυτή απόψε! Τούτη τη νύχτα, που κρύβονται! Να πηγαίνουν αυτές μες από ερημιές — μάτι ανθρώπου να μην τις ιδεί ούτε κι αγριμιού — κι η νύχτα μ' αυτό το φεγγαρόφωτο να γίνεται μέρα! . . .

Σήκωσε τα μάτια, κοίταξε τον ουρανό. Να μπόραγε να κατεβάσει το φεγγάρι!

— Παλιοφέγγαρο! μουρμούρισε οργισμένη. Τώρα πήρες να λάμψεις! . . .

Και βάδιζαν. Περνούσαν ανάμεσα από πρίνα, αγριοβάτια — πιάνονταν τα φουστάνια τους μα αυτές δε στέκονταν· φεύγαν.

Το κορίτσι έφερνε στο νου της το στρατιώτη· ήταν ο πρώτος έρωτας.

Βασίλευε ο ήλιος όταν τον είδε νά 'ρχεται απ' τον καταυλισμό, να περνάει το γεφύρι και να βγαίνει

στη δημοσιά. Στις πλαγιές λογής χρώματα. Είπε που είναι δόξα ύστερα απ' τη βροχή, όπως τον τύλιγε η δύση. Ψηλόκορμος και της άρεσε έτσι που περπατούσε με μεγάλα βήματα. Το στόμα του βαρύ από λαχτάρα.

Λέγοντας, γελώντας πέρασαν στο δάσος. Πάνω στις πευκοβελόνες την επλάγιασε. Σέρνει το χέρι του κάτω απ' το φόρεμά της. Βουίζει ολόκληρη. Νόμισε πως δυο ασημένια ψάρια κρεμάστηκαν πάνω σ' ένα κλαδί.

Δεν τη ρώτησε πώς λεγόταν· ούτε αυτή τον ρώτησε. Ζεστά τα κοντά μαλλιά του, ανάσαινε τη μυρωδιά τους. Θυμόταν άντρες που χόρευαν την άνοιξη σε γιορτές και πέταγαν τα πουκάμισά τους, — μένοντας απ' τη μέση κι απάνω γυμνοί.

Λεπτές χτένες οι πευκοβελόνες στο κεφάλι τους, τις έπαιρναν μια - μια γελώντας.

Είπαν:

«Εδώ πάλι την άλλη Κυριακή βραδιάζοντας.»

Όμως ήρθαν καμιόνια, τη δεύτερη μέρα ακόμα, τον σήκωσαν, πάει.

Γνώριζε η μητέρα το δρόμο που θα τις έβγαζε μες στην κωμόπολη — χωρίς να τις ιδεί κανείς. Και τα παράθυρα των σπιτιών ήταν κλειστά, πετρωμένες οι πόρτες, καμιά φωνή ούτε φως. Όλα παραδομένα στον ύπνο. Ίσως προλάβαιναν και να ξαναφύγουν. . . — κρύβονται στα βουνά καλύτερα. Εδώ μονάχα οι ίσκιοι των σπιτιών τις προφυλάγουν.

Η μητέρα χτύπησε την πόρτα που γύρευε. Λέει:
— Είναι στην ώρα της.

Κοφτός ο τόνος της κι αναντίρρητος. Ύστερα γύρισε στο κορίτσι, που είχε καθίσει, κατάκοπη, σ' ένα κάθισμα, στο διάδρομο. Η φωνή της μάνας, επιτακτική:

— Ξετύλιξε το ζωνάρι σου, μωρή!

Γύρω από τα πόδια του κοριτσιού, κάτω, γίνηκε ένας σωρός χιόνι... Κι όλο ξετυλιγόταν το φαρδύ, μακρύ πανί... Γύρω απ' την κοιλιά της — ετούτο τ' ατέλειωτο πανί.

— Μ' αυτό κρύψαμε τη ντροπή, είπε η μάνα δείχνοντας τη ζώνη. Πίσω από τούτη τη θυγατέρα είν' άλλες τρεις, και όλες τους για παντρεία!

Έμεινε στο διάδρομο του ιατρείου μονάχη. Δεν τη χωράει ο τόπος. Πάει πάνω κάτω... , πάνω κάτω... Καλά που αργεί ακόμα η μέρα!... Μα θα γίνουν όλα όπως τα σκέφτηκε, όπως τα πεθύμησε; Θα της έρθουν όλα ταιριαστά με το σκοπό της; Αν κάποια ψυχή τη συμπονεί, ας έρθει από τον ουρανό τούτη την ώρα να τη συντρέξει.

Μονολογεί:

— Πίσω απ' αυτήν κει μέσα, είν' άλλες τρεις! Και όλες της παντρείας!... Μονάχα, ποιός θα πάρει να ανεβεί τα σκαλοπάτια του σπιτιού μου; ποιός τ' ανεβαίνει και απ' τους πιο ξευτελισμένους, τους πιο χαμένους, αν η πόρτα μου φωνάζει τούτες τις πομπές;

Σε τρεις μέρες αρραβωνιάζεσαι κυρά — αυτόν τον άντρα που ήρθε μπροστά μου και στάθηκε με το κεφάλι του στητό, το μάτι του ίσιο! Και θα σύρεις το χορό, όλη τη νύχτα θα χορεύεις, όλη τη νύχτα με το γέλιο και το γλέντι. Κανείς δε σκύβει ν' ακούσει το τι μιλάει η καρδιά μας. Και όλα θα τα κάψει με την πάχνη της η λησμονιά... , όλα θα τα σκεπάσει με σκουριά ο καιρός... — δεν τα μιλούμε μήτ' εμείς με τον εαυτό μας... Λέω που μ' ακούς, δυχατέρα.

Την άκουγε. Από πότε φωνάζουν μέσα της τούτα τα λόγια της τυραννίας και του φόβου; Σα να την ανατριχιάζουν από πάντα. Μόνο, τώρα, που ξανακούγονται πιο τραχιά και χωρίς διακοπή. Κι είναι και οι αδερφές της που της ρίχνουν το λιθάρι. Μυστικά, στα μύχια τους, να λαχταρούν κι αυτές τον άντρα... Ναι, γιατί σταματούσαν τη δουλειά τους και κοίταζαν με βλέμμα σκεπτικό κι ονειροπαρμένο σαν έσμιγαν τ' άλογο με τη φοράδα για οι χελώνες; Το ξέρουν, ότι έτσι γίνεται με όλα τα πλάσματα. Ποθούν κι αυτές τον άντρα, όμως, φοβούνται τη μάνα, και μιλούν τα λόγια της. Τις υποκρίτριες! Τις σπασμένες! Και ο φθόνος τους!... «Πούν' ο φαντάρος σου; Σα να φούμαρε ένα τσιγάρο... — έτσι έκαμε και μ' ελόγου σου. Κι ύστερα, από δω παν οι άλλοι!» Ο σαρκασμός κι ο φθόνος τους... Όμως, είχαν και μιαν έγνοια στοργική μέσα τους, την παροτρύναν να μην κουράζεται, κι όταν ξερνούσε, κάποια της βάσταγε το μέτωπο. Μερικές φορές — μ' ετούτη την αγάπη τους. Και είπε, και στις τρεις, ότι αγέρας θύελλας —

μες απ' το κορμί της φύσαγε, ήταν αυτό που την έσπρωξε στο φαντάρο. Κι όταν αγκαλιάστηκαν — δεν είχε νου, μόνο μια τέτοια χαρά, τόση που της ερχότανε να κλάψει. Και τις προειδοποίησε όλες η μάνα: «Μιλιά! Κι οι τέσσερες είστε τίμιες! Τ' ακούσατε; Κι οι τέσσερες! Κανένας δεν ξέρει τίποτα!» Μα τώρα, τί δέλουν οι αδερφές της απ' αυτήν; Νάτες! Βγήκαν μες απ' το ταβάνι και σκύβουν πάνω της, στο κρεβάτι. Χαιρέκακες.

— Καλό το στρώμα κάτω απ' τα πεύκα, ε;. . . Μας κολλάνε κι εμάς φαντάροι: γιόμισε το δάσος! Κι είν' κάτι παλικάρια!. . .

Σώπα, ανόητη! Δε θά 'ρθουν ούτε η Παναγιά ούτε ο Χριστός — που τους φωνάζεις να σε βοηθήσουν. Κοίτα να τα βγάλεις πέρα μοναχή σου. Και στο σπίτι γυρίζοντας — μήτε για μια στιγμή τα μάτια σου γερτά ή το χείλι σου χωρίς τη δροσιά της κουβέντας!

'Οχι! 'Οχι! Η φαντασία της η αγριεμένη και ο κουρασμένος νους της κάμουν ετούτα τα παιχνίδια. . . — κανείς δε σκύβει πάνω της απ' το ταβάνι. Μα πόσο έρημη νιώθει! Την τρομάζει η μάνα εκεί έξω. . . , κείνη τη σκιάζει πιο βαθιά.

Δάγκωνε τα χέρια της να μη φωνάξει.

Γέννησε.

'Ηρθε η μητέρα, δίπλα της. Δε μιλούν. Σα να γνωρίζει η μια τους συλλογισμούς της άλλης.

Κι από λίγην ώρα, το κορίτσι αποξεχάστηκε.
Τ' ακούς πώς χελιδονίζει;

— Πιάσε τη ρώγα μου, μωρό μου! Έχω γάλα,
καλό γάλα... Πάρε, να γίνεις το δέντρο της αυλής
μας!

Λίγο κράτησε τούτη η ευτυχισμένη έκσταση. Ένας
τρόμος ξαφνικός την κατέκλυσε και το μωρό το
σφίγγει πάνω της τρελά.

— Άι, πού να κρυφτούμε εμείς οι δυο! Πού να
πάμε εμείς οι δυο! Μη! Μη! Μη! Μη! Μη! Μη! Μη! Μη!
Μια τρύπα είναι!

Πήρανε και πάλι τα μονοπάτια. Ίσκιος τυλί-
γονταν στα πόδια τους, σκόνταφταν σε πέτρες. Αλλά
οι δυο γυναίκες φεύγαν για το γυρισμό.

Ακούς ν' ανοιγοκλείνουν τα σαγόνια των αβύσ-
σων, ακούς το κάλεσμά τους.

Η μητέρα γύριζε στο κορίτσι, μιλούσε κι άλλοτε,
πάλι, σα στον εαυτό της. Άγρυπνο το μάτι της, γυα-
λένιο.

— Εδώ, δεν είν' καλά; δεν είν' βαριά; Όχι! Πα-
ραπέρα! Παραπέρα! Κει, που το φως του ήλιου δε φτά-
νει ν' αγγίξει τον πάτο του γκρεμού, κι όπου τα που-
λιά φοβούνται να κατέβουν... Κι αύριο, νυχτώνοντας,
οι πόρτες και τα παράθυρα του σπιτιού μου θ' ανοί-
ξουνε φαρδιά πλατιά. Ως τα ουράνια να φτάσει η γι-
ορτή να σηκωθούν τα μουλωχτά κεφάλια και να σω-
πάσουν στόματα. Κι ο άντρας που σ' αρραβωνιάζεται

σε γνωρίζει γελάμενη... , τον νου σου φρόνιμο... —
το κατάλαβες.

Ποιός μπορεί να νιώσει τα φαντάσματα που ξυπνούν πίσω απ' τα μάτια μας; Και ποιός βλέπει τα χέρια μας αν είναι τρύπια απ' το κακό; Ο Θεός... Μονάχα που ο Θεός μας ξέρει και σωπαίνει...

Άντε, προχώρα! Και μη νομίσεις πως εύκολα έλαβα την απόφαση. Μεσ στις μακριές άυπνες νύχτες μου, γύρεψα συχώρεση ως κι απ' το φίδι.

Περπάταγε το κορίτσι, σωπαίνοντας. Λίγο μακρύτερα. Βαστούσε το μωρό σφιχτά.

Μια νάρκη ριπίζει η φωνή της μητέρας πάνω της· μουδιάζει όλο το σώμα, τα γόνατα κόβονται. Και κείνο το στόμα που μιλά — μια δαγκάνα είναι, μια τερατώδης δαγκάνα. Αν έτρεχε και χανόταν... Μα η μητέρα την παίρνει από πίσω, τη φτάνει! Έχει γερρά ποδάρια. Κι αυτή είναι κουρασμένη — σε δυο μερόνυχτα, η γέννα και τόσες ώρες που οδοιπορούν... Κι είναι κι ετούτο το όνειρο που είδε ξύπνια — πως τάχα μιλάει ο γιος της και της λέει:

— Έσκυψα σε ποτάμι για να πιω νερό. Απάνω όμως ο ουρανός γυάλιζε μαύρος κι ας ήταν μέρα. Και το νερό έπαιρνε το πρόσωπό μου — μαύρο.

Μπερδεύονταν μέσα της δολοί ψίδυροι αγωνίας και απαρηγόρητης απελπισιάς, σχήματα ακόμη άλλου κόσμου. Γύρισε προς τη μάνα της.

— Κοίτα το! είπε. Δεν τ' αντέχω μάνα. Τί μας φταίει;

— Πάψε! Σου σάλεψε! Φέρτο δω!

— Τράβα τα χέρια σου! Σκύλα!

Κρατούσε το μωρό μ' όλη τη δύναμή της. Έχει ξυπνήσει άξαφνα από το νάρκωμά της, έχει τεντώσει ορδό το κορμί, το αίμα και τα μάτια της γίνηκαν φωτιά, είναι μια φρενιασμένη τίγρισσα, όλη είναι μόνο νύχια και δόντια.

— Κάμε πέρα, πουτανοδήλυκο! Δόστο δω το μπάσταρδό σου! Κάμε στην άκρια! Μπρος!

Και η άβυσσος είναι κει σιμά. . . Την ένιωσε η μάνα της από την κρύα ανάσα των σκοταδιών, απ' το υπόκωφο βουητό της. . . Χάραζε κάτω απ' το φεγγάρι μακριά, μυστική, φοβερή. Ναι, εδώ είναι καλά.

— Φέρτο δω, σκρόφα!

Ήταν ένα σώμα το κορίτσι και το μωρό της. Γύρω του τα μπράτσα της σφιχτά, συγκρατώντας και το κεφάλι του.

Ποιός να το πει πώς στέκονταν η μια απέναντι απ' την άλλη; Ποιός να το πει πώς κοιτάζονταν;

Χύμηξε η γριά ν' αρπάξει το μωρό, το τράβηξε από τα πόδια του.

Τρομάρα και ξάφνιασμα παρέλυσαν τα χέρια του κοριτσιού. Θεούλη μου! Η μάνα της θα ξεσκίσει το μωρό. Συνήρθε και με τον ώμο μαζί και με το κεφάλι της έσπρωξε πέρα τη γριά. Αλλά εκείνη είναι χεροδύναμη, μεγαλόσωμη γυναίκα. Κι ανήμερη. Κι αποφασισμένη. Ρίχτηκε ξανά και πάλι ίσα καταπάνω στην κόρη της. Τώρα δεν της ξεφεύγει. Έχει το κεφάλι του μωρού μέσα στα χέρια της, το χούφτωσε καλά. Και τί σαν κλαίει το μούλικο; Πρέπει να γίνει αυτό

που σχεδίασε μέσα στις τόσες βασανισμένες νύχτες της. Τούτη την ώρα. Και το κορίτσι, να που χαλάρωσε τ' αγκάλιασμα του μωρού της από τον τρόμο της και πάλι... Κι αυτό ήταν. Της τ' άρπαξεν η μάνα της, το σήκωσε ψηλά, κι άναρδρα φωνάζοντας το πέταξε με όση δύναμη είχε μέσα στο βάραθρο.

Για μια στιγμή γίνηκε θανατερή σιωπή. Η γριά δεν πρόφτασε να στρέψει την πλάτη της. Το κορίτσι, άγριο βγάζοντας ουρλιαχτό, χύμηξε καταπάνω στη μάνα της και την έσπρωξε μ' όλη της τη δύναμη στο γκρεμό.

— Αααα! Ξεφώνησε καθώς έπεφτε.

Και η σκοτεινή χαράδρα αντιλάλησε.

— Αααα!.. Αααα!..

Μια γυναίκα, είπαν οι βοσκοί, τριγυρνάει ξεμαλλιασμένη στις ερημιές. Μονάχη. Κι όλο παραμιλάει. Μόλις όμως πάει κανείς να τη ζυγώσει, το βάζει στα πόδια και χάνεται. Την είδαν νά'ρχεται και να ξανάρχεται με αγκαλιές αγριολούλουδα που τα ρίχνει στο γκρεμό. Κι είναι νέα.

ΤΑ ΔΩΡΑ ΜΟΥ

Έφερα την κορυφή του Ολύμπου στο μέσον της πλατείας — να έχετε οι κάτοικοι της πόλης μου μιαν αίσθηση ύψους και τιμιότητας.

Έφερα τον ποταμό στο πλάγι των βημάτων σας, νά 'χετε την αέναη υπενθύμιση του αιώνιου και του διαβατικού.

Έφερα τα πουλιά να ραμφίζουν τα τζάμια των παραθυριών σας, για ν' ακούτε τον λόγο της αλληλουχίας Είναι και Σύμπαντος.

Έφερα τα δέντρα δίπλα στο προσκέφαλό σας, ν' ακούτε μέσα στη νύχτα τις ρίζες τους και νά 'χετε το νόημα και της άλλης μεριάς των πραγμάτων.

Κι έφερα τις λέξεις μου — νά 'χετε τον καθρέφτη να αναγνωρίζετε το πρόσωπό σας.

ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΩ ΠΟΙΑ ΕΙΜΑΙ

Ἐλεγεν ἡ γυναίκα, ὅπως περπατούσαμε στο δρόμο ἀπ' ὅπου βλέπεις νὰ τεντώνονται τὰ ρωμαλέα βουβά. Σὰ νὰ συνέχιζε ἓνα νῆμα σκέψεων κι ἦταν ἡ ἐγκαρδιότητα τῆς δειλινῆς ὥρας, κι ἡ σιωπὴ που τὴν παροτρύναν νὰ δώσει στους λογισμούς τῆς φωνῆ.

— Ὁ ἄντρας μου, σε κάθε περίπτωση, εφαρμόζει στο πρόσωπό μου ἓνα προσωπεῖο. Κάποτε δυο ἢ και περισσότερα. Το ἓνα πάνω στ' ἄλλο... Αχνίζουν ἡ οργή, το μῖσος πίσω ἀπ' το μέτωπό μου· ἡ πικρὴ λύπη. Δεν τα υποψιάζεται. Ἡ λες ν' ἀδιαφορεῖ, ἀκόμη και για τον σαρκασμό μου; Εἶμαι, λοιπόν, ὁ βλάκας, ἡ ἐπιπόλαιη, ἡ ψεύτρα, ἡ κακιὰ, ἡ ἀχάριστη, ἡ υποκρίτρια, ἡ πονηρὴ και περισσότερο συχνά ἡ κουτοπόνηρη. Εἶμαι ἡ κρυψίνοη, ἡ τεμπέλα, ἡ πόρνη, ἡ μαυλίστρα, ἡ χολέρα — πόσα ἀπὸ αὐτὰ φτυαρίζει το σκοτεινό του λαρύγγι ἀκόμα!... Ὅμως, κι ἀπὸ τὴν πλάση των ἀγριμιῶν — Θε μου, με πόσῃν ευκολία! — μου φιλοτεχνεῖ προσωπεῖα: Εἶμαι ἡ ἀγριόγατα, ἡ λιόντισσα, ἡ τίγρη, ἡ αλεπού, ἡ μαϊμού... Ἀπὸ τὰ ζωντανά πάλι, τὰ οικόσιτα, εἶμαι ἀλλοτε ἡ γάτα ἢ κατὰ τὴν περίστασις ἡ γάτα με τὶς ἐννιά ψυχές· και ἀλλοτε εἶμαι ἡ σκύλα, ἡ ἀγελάδα, ἡ γουρούνα, ναι, και πρόβατο! Εἶναι και ἡ οἰκουμένη των πουλιῶν! Εἶμαι ἡ κάργια, ἡ καρκαῖξα, το χηνάρι, ἡ κότα, το ὄρνις... Δεν ξεχνιούνται οὔτε τὰ ἔθνη των ἐρπετῶν — «Φίδι

κολοβό!» ακούς· «οχιιά!» — μα, ούτε κι αυτά των εντόμων... Και, φυσικά, είμαι η Φωτιά, η Θάλασσα, η Μανία, η Μάγισσα, το Θηλυκό το Αιώνιο!... Κι είμαι, κατά το διάφορο, η επιεικής, η σπλαχνικιά, η σώφρων — αυτό, κατά το διάφορο!

Άσπρα τα μαλλιά· η θλίψη κι η συλλογή δε βρίσκουν τόπο να σκάψουν κι άλλο το πρόσωπό της.

— Τώρα πόθος μου μεγάλος νά 'μαι εδώ, απέναντι από τα βουνά, με το απέραντο πάνω μου τ' ουρανού· εδώ για έναν καιρό να μείνω μονάχη, λεύτερη και μονάχη να σκύψω, μέσα μου, ως τα αμίλητα της καρδιάς μου, να κοιτάξω πίσω από τα προσωπεία, να γνωρίσω ποιά είμαι πραγματικά, ν' αφουγκραστώ ποιά γλώσσα μιλώ, ποιές λέξεις είναι το δικό μου κορμί, το αίμα το δικό μου· να γυρέψω τα μάτια τα δικά μου, τις επιθυμίες τις δικές μου, όλα να τ' αναποδογυρίσω και να τα ιδώ απ' την αρχή και προτού πιω από τη βρύση του άλλου κόσμου το νερό, να φωνάξω τ' όνομά μου.

ΜΕΡΑ ΜΕ ΧΑΜΗΛΟ ΚΑΙΡΟ

Βροχή ψιθυριστή κι ύστερα στάλες χοντρές. Τα σπίτια χαμένα στην αντάρα.

Ένα καφεενεδάκι απέναντι απ' το νοσοκομείο. Και τα δύο έχουν το ίδιο ύφος: Δύστροπο, Ξυνισμένο. Κομμάτια υγρασίας στους τοίχους, γερτά πορτοπαράθυρα...

Στο καφεενεδάκι ήρθαν δυο άντρες. Ανάμεσά τους το τραπεζάκι· οι καρέκλες τους έβλεπαν προς τον πάγκο και τη θάλασσα της φωτογραφίας — φέγγοντας το λουλακί της σαν η μόνη ευφροσύνη εδώ.

Ο ένας άντρας είναι ο σύζυγος της γυναίκας που μέρες τώρα κείται άρρωστη στο νοσοκομείο. Ο άλλος, είν' ο εραστής της.

Ο σύζυγος είπε νά 'ρθουν εδώ· κάτι να πάρουν να δροσίσουν το στεγνωμένο χείλι τους· και να φάνε ακόμη. Είν' άμαθος, λέει, από αγρύπνιες και στεναγμούς... Νιώθει αφανισμένος.

Κι ο εραστής — μεγάλη η λύπη μέσα του και η ναυτία και η ντροπή.

Η αγαπημένη του καρφωμένη πάνω στα μαξιλάρια. Μη νιώθοντας πια τίποτα. Κι αυτοί οι δύο τους να πίνουν...

Και τόση κούραση κι από αυτά τα προσχήματα... αυτές τις μεταμφιέσεις... αυτά τα τερτίπια... για να παραπλανήσει τον άντρα της! Ακόμη κι εκεί,

μπρος στο κρεβάτι της! Τόση αγανάκτηση και αηδία που αισθάνεται για τον εαυτό του!

«Μου αρέσουν, λοιπόν, οι αυταπάτες; Αφού το ξέρει. Μα είν' ένας σπασμένος, ένας δειλός, και νερόβραστος. . . — κι ορίστε που δε με κλωτσά!»

Και πάλι:

«Ποιόν, τάχα, ξεγελώ που κρύβομαι;»

Το καφενείο τό 'χουν δυο γυναίκες. Ήρθε η μια μπρος τους, η πιο μεγάλη. Μισογελά αφηρημένα. Το στόμα της μ' ένα κίτρινο δόντι μονάχα.

Στη γωνιά εκεί, το τζουκμπόξ. Και το κορίτσι που παίρνει την κάθε παραγγελία και ρίχνει το νόμισμα να πέσει ο δίσκος, ν' αρχίσει να παίζει. Τα μαλλιά του κοριτσιού βαμμένα στο ασημόχρυσο.

Από πού να ξεκίνησαν αυτές οι δύο και την άραξαν εδώ;

Λοιπόν, οι μεζέδες· τα ούζα.

— Άντε, στην υγείά της! Περαστικά!

Ο σύζυγος χτυπά το ποτήρι του στο ποτήρι του εραστή. Πάλι, κι άλλο ποτήρι! Αρπάζοντας τις ελιές, τα ψωμάκια, τα άλλα. . . καταπίνοντάς τα βιαστικά, πεισμωμένος κι έξαφνα τα μάτια του χαρακωμένα από θυμό, κακία, έξαψη. Και τα χέρια του ψηλά — λες ικετεύοντας κάτι απ' το ταβάνι. . .

— Ρε, Παναγιά μου! κάνει. Άκου, φίλε μου, τον Αντώνη να γυρεύει κάθε στιγμή! «Έλα, αγάπη μου. . .» έλεγε· «έλα να ξεκουραστείς. . . έλα να φας κάτι. . . να κουβεντιάσουμε. . .» Άπλωνε το χέρι της να αγκαλιάσει. Ξαφνικά ένωθε πως ήμουν εγώ και

τότε αναστέναζε: «Α, εσύ 'σαι; . . .» Και να μας φωνάζει όλους Αντώνη! Ε, ρε, να ξαναβρεί την υγεία της, και θα σου τον κάμω εγώ αυτόν τον Αντώνη, μόνο να μάθω ποιός είναι. Βέβαια και σένα σε λένε Αντώνη, μα δε μπορεί νά 'σαι συ, έτσι δεν είναι;

Και σφίγγοντας τα δόντια του χτυπά το ποτήρι του μια στο τραπέζι κι έπειτα το πσουγκρίζει ξανά και πάλι. . .

Δεν έπινε ο άλλος. Ο λυγμός του σερνόταν μέσα του. αμίλητος. Κι ετούτο το θέατρο, αντίκρου του. . .

Ο σύζυγος λέει:

— Ρε, κορίτσι, βάλε μια χαρούμενη μουσική!

Δεν ήταν πια θυμωμένος.

Και το κορίτσι ανέμισε όλο επάνω απ' το μηχάνημα. Και το τραγούδι έλεγε βαριά και συρτά ενθάδε κείται και άλλα τέτοια σεκλητισμένα και τελειώνοντας τρικύμισε αργά η παραίνεση πως, αν τον παρά σου δεν τον φας θα σου τον φάνε άλλοι. . . Κι έπειτα η υγρή σιωπή.

Κι ο εραστής τραβώντας το μανίκι του άντρα της άρρωστης.

— Είναι μόνη της. . ., του λέει, αργήσαμε. . .
Ίσως δεν την ξαναδούμε. . . Σήκω!

Κι εκείνος, αποτραβώντας το χέρι του:

— Άσε με! αγανακτεί.

Κι όλο επαναλαβαίνει το ρεφραίν του τραγουδιού εκείνο, για τον παρά. . . Κι ύστερα αδειάζει πάλι και άλλα ποτήρια και κλαίει. 'Όχι, όχι, σαν την καρδιά του κανείς δεν την αγάπησε! Ούτε η μάνα της.

— Κι άκου, να με κοιτάζει και να μ' ελέγχει η ζαβόγρια! «Πώς πάει η περιστέρα μου; . . .» 'Αι, στο διάολο! Ποιός γνοιάστηκε και φρόντισε τη γυναίκα του καθώς εγώ; Εσείς την πονάτε κι εγώ την παραπετώ; 'Εξω απ' το σπίτι μου! 'Ολους θα σας πετάξω έξω! Ποιά είν' η παρηγοριά σας; Μόνο να λέτε: «Απόψε, κοιμήθηκε καλά η καλή μου; . . .» Παρατήστε με, μωρέ! Κι εσύ, εκεί, τί μου κρέμασες τα χέρια; Κηδεΐα έχουμε; Βάλε μουσική!

Και, πια — ένα παλιόπραμα· αγνίζοντας απ' το μεθύσι. Σηκώθηκε ο άλλος.

— 'Ισως έπεσε σε κώμα . . ., λέει μόνος και η ντροπή του κόβει τα γόνατα. Τόσες ώρες στο καφενεΐο . . . — πώς αφέθηκε;

Κι αυτή η βροχή . . . καθώς τζάμια που σπάζουν την ακούει μέσα του. Οι άχνες πιο πυκνές τύλιξαν την πόλη, τα κτίρια του νοσοκομείου, τα δέντρα γύρω.

'Αδειαζε ο σύζυγος το ένα ποτήρι πίσω από τ' άλλο. Ο εραστής τον άφησε μόνο του κι έτρεξε στο νοσοκομείο. Πού είναι η αγαπημένη του; 'Αδειο το κρεβάτι της. Του είπαν πως τη σήκωσαν. Κι αυτός ένιωσε.

Α, τότε την κουβάλησαν σ' ετούτο το υπόγειο; Την ώρα που έφυγαν για το καφενεΐο; Πώς δε διαίσθανθηκε ότι θά 'ταν τόσο κοντινό το τέλος; Μ' ένα σεντόνι τώρα από πάνω ως κάτω, μονάχη, σιωπηλή — μες στο μισόφωτο του απογέματος.

Χαμήλωσαν οι γρίλιες των σπιτιών, στις διαβάσεις δεν περνούν παιδιά.

Την είδε ανάμεσα από τη σιδεριά του μικρού παράθυρου. Της μιλά μωρμωριστά, ήσυχα, με μια στοργικήν επίπληξη στον τόνο της φωνής του· χωρίς ειρμό, καθώς τότε που το κεφάλι του ξεκουραζόταν επάνω στον ώμο της.

Κι είναι νύχτα τώρα και σα να μην έχει πού να πάει ν' απαγγιάσει. Και παίρνει τον ένα δρόμο... τον άλλον... με το γιακά του παλτού του όρθιο, σαν τη μόνη σκεπή κάτω απ' τη βροχή· περπατά χωρίς αίσθημα κούρασης· αφημένη η ψυχή του σε μιαν αλληλοδιαδοχή εικόνων.

Νά, τα μαλλιά της γίνηκαν μια θαλασσιά καταχνιά — ταξιθεύοντας ένα καλοκαιρινό πρωί, οι δυο τους, μ' ένα καΐκι.

Ύστερα την είδε καθώς είχε σταθεί κάποτε ανάμεσα από μικρούς λόφους μανταρινιών, κι άπλωνε το χέρι της, έπαιρνε ένα-ένα μανταρίνι, και τό'ριχνε στο δίχτυ της...

Άκουσε μέσα του την εκδικητική και μεθυσμένη φωνή του άντρα της. «Κατέβασε, μωρή» της φώναζε ένα βράδι, «κατέβασε τα ποτήρια απ' το μπουφέ και σπάστα! Τώρα! Σπάστα, σου λέω!» Ήταν κι αυτός κείνο το βράδι σπίτι της.

Ένας στρόβιλος από σχήματα, λέξεις, φωνές που δέρνονται εντός του χωρίς άκρη.

Κι άξαφνα απόρησε που τίποτα δεν άλλαξε στην πόλη· τίποτα! Τα μπαρ είναι και πάλι κατάμεστα από παιδιά ασυλλόγιστα — φέρε ούϊσκυ! μπύρα! — Τ' αυτοκίνητα, σάμπως σκίζοντας το δέρμα της νύχτας,

φεύγουν. . . και φεύγουν. . . Τα σπίτια ήρεμα, συγκεν-
τρωμένα στις σκέψεις τους. Τίποτα δε σκιοτά από τον
κοντινό θάνατο μες στο σημερινό απόγεμα· κοίτα, τί-
ποτε δεν ένιωσε ούτε κείνο το κορίτσι που δουλεύει το
τζουκμπόξ στο καφενεδάκι, και τα πόδια της σαλεύουν
σαν τσακισμένα — Ένας πρόσφατος θάνατος και δεν
ανατριχιάζει τίποτε. . .

Κοιμάται ο άντρας της στο καφενείο· κοιμάται
γερός επάνω στο τραπέζι, τριγυρισμένος από μπουκά-
λια αδειανά κι αποφάγια.

ΓΥΡΙΣΜΟΣ*

Τους τύλιξε ο βαθύς ελαιώνας· οι σιωπές της θάλασσας· — τα φλογερά της λόγια που φτάνουν από το χάσμα των καιρών.

Έκθαμβη η στεριά όπου εκάθισαν. Δειλινό. Κι απάνω στο νερό τα είδωλά τους. Έγερναν το ένα πλάι στο άλλο σαν κάτι νά 'λεγαν ψιθυριστά· κι έπαλλαν, και σκίζονταν, κι έπειτα πάλι έσμιγαν, σβήναν και ζωγραφίζονταν ξανά.

Και μέσα της:

«Σαν που είναι η τροχιά πετούμενου άστρου· σαν που είναι το πέλαγο σκίζοντάς το βαθύ κορμί πέτρας· σαν που είν' ο κόσμος — σκιρτούν, σαλεύουν, ταράζονται, πάνε...».

Αντίκρυ η άλλη στεριά. Έφερε και τα μάτια της.

Με οργιές γιομάτες κι έρτασες, προτού καν σβήσει ο εσπερινός ενός οσίου ταπεινού.

Πεύκινο φως και μελιχρές ανταύγειες.

Και χαμηλά εκεί στην άμμο, γυμνά κορίτσια που της εφάνη πως τα λούζει η Παναγιά. Μόν' ίσως νά 'ναι η μητέρα μου, γιατί είδα ένα άτι του πέλαου που έρχεται και φέρνει το φάντασμά της. Εκείνη είναι, με

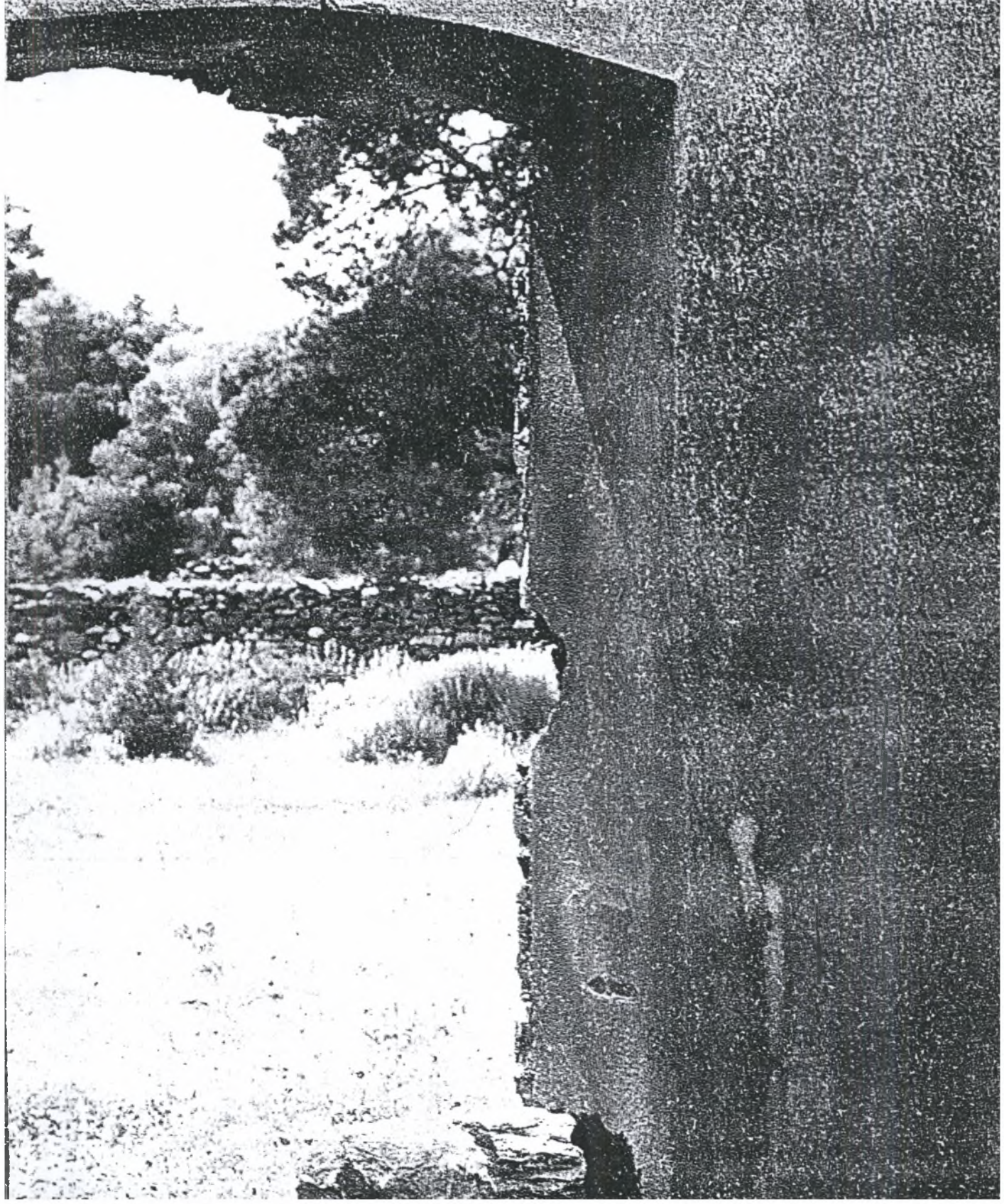
* Πρωτοδημοσιεύτηκε στο «Χρονικό '80», 11ος τόμος, στις σελίδες: «Γράμματα - Τέχνες '81».

τη μειλίχια πάντα έκφρασή της, τα χέρια της που φέγγουν — κι αχ, δες που σφουγγίζει τα σώματα των κοριτσιών με την πολύχρωμη μαντήλα της, και η ακτή όλη, ύστερα όλος ο ορίζοντας παίρνουν τα χρώματα της μαντήλας της. — γιόμισε ο τόπος σταγόνες ήλεκτρου, θρύμματα σμαραγδιών. Έφερε κατακεί τα μάτια της, και με σιγανή φωνή από ευφροσύνη, — Μ' ελέησες. . ., είπε.

Και τότε βλέπει το κορμί του αντρός, που έχει γείρει και ξαποσταίνει εκεί σιμά της· το βλέπει τότε να επιστρέφει από τις πολιτείες της ξενητειάς και τις θολές ασφάλτους όπου το ξενητεύαν κάθε που έφεγγε — όπου το ξενητεύαν η οργή και η άγρια η λύπη της, η πλήξη και η κούραση· — τότες βλέπει το κορμί του αντρός να επιστρέφει και ν' ανεβαίνει και πάλι πλάι της, ωραίο, καινούργιο, όρδιο, σαν που, τώρα, να επλάστηκαν μέλη και στέρνο και δοκιμάζει να επιθυμήσει και να ευφρανθεί, σαν που, τώρα, να επλάστηκε στόμα κι είπε την πρώτη λέξη του έρωτα.

ΟΙ ΗΤΤΗΜΕΝΟΙ

κροντιο θαγγελι γιαννοπουλου

1. <u>Όνομα συγγραφέα</u>	:	Παπαγιάννη Βασιλική
2. <u>Τίτλος του βιβλίου</u>	:	Οι ηττημένοι
3. <u>Κατηγορία του κειμένου</u>	:	Χρονικό (μυθιστόρημα)
4. <u>Όνομα εικονογράφου</u>	:	Στέλλα Γκρανιά
5. <u>Όνομα επιμελητή</u>	:	Λουκός Αξέλος
6. <u>Εκδοτικός οίκος</u>	:	Στοχαστής
7. <u>Τόπος έκδοσης</u>	:	Αθήνα
8. Χρόνος έκδοσης	:	1988
9. Αριθμός σελ. βιβλίου	:	95

Συνοπτική παρουσίαση του θέματος

« Οι ηττημένοι » μας μεταφέρουν στην εποχή του τέλους της εμφύλιας σύγκρουσης. Είναι το χρονικό της σταδιακής συντριβής της ελπίδας · της ελπίδας πως μπορούσε ο κόσμος μας ν' αλλάξει. Μέσα από τις μνήμες του Β. Γιαννόπουλου προβάλλει το δράμα του διαψευσμένου ανθρώπου. Η ήττα φωτίζει ετούτη τη διάψευση εντονότερα. Ο άνθρωπος εδώ μένει ολοκληρωτικά γυμνός και μόνος μέσα στη συντριβή του.

Μόνος με το φόβο του , την καχυποψία , την πίκρα , την αρρώστια , το κρύο , την πείνα , το θάνατο. « Οι νικητές » είναι αμείλικτοι , το ίδιο και οι δικοί σου μες στον τρόπο τους · σύντροφοι και συγγενείς. Ο πατέρας προτρέπει το γιό του , ο οποίος κρύβεται μες σε λάκκο , να παραδοθεί. Ωστόσο και μες στον πιο άγριο φόβο , λάμπει η ανθρωπιά.

Μέσα από τους « ηττημένους » αναδύεται η οδύνη του ανθρώπου πέρα από κάθε πολιτική εφημερότητα. Σταυρώνεται σ' έναν εμφύλιο πόλεμο , είτε είσαι μ' εκείνους που πυροβολούν είτε με τους άλλους που δέχονται τη σφαίρα.

Όλοι , λοιπόν , μάχονται σε μια κονίστρα , αδιαφορώντας για τον συνάνθρωπό τους. Γίνονται εχθροί που ο καθένας προσπαθεί να σώσει τον εαυτό του , με οτιδήποτε και αν είναι το τίμημα.

Ανάλυση περιεχομένου

Η συγγραφέας προσπαθεί με όσο το δυνατόν ρεαλιστικότερο τρόπο να παρουσιάσει όλες τις περιπέτειες του Β. Γιαννόπουλου καθώς επίσης και των συντρόφων του , που χρειάστηκε να γίνουν αντάρτες. Έτσι θεώρησαν ότι θα μπορούσαν να πολεμήσουν καλύτερα για την ιδεολογία τους.

Κάνει λόγο , λοιπόν , για τις θυμησές τους , για τη φτώχεια και τη βρωμιά που είχαν να αντιμετωπίσουν. Ακόμα για τη μεγάλη τους προσπάθεια να κρυφτούν όσο το δυνατόν καλύτερα για να μην τους εντοπίσει κάποιος.

Και όλα αυτά συνέβαιναν σε μια εποχή εμφύλιας διαμάχης , όπου ο ένας φοβόταν μην προδωθεί από τον άλλο , από τον σύντροφό τους , από τον διπλανό του ή ακόμα και από τον ίδιο του τον πατέρα.

Ο Β. Γιαννόπουλος δεν κατάφερε να φύγει στο εξωτερικό με τους φίλους του , γιατί αρρώστησε βαριά. Πήγε σπίτι του. Τα μπλόκα από τους “ Μάηδες ” τους ενοχλούσαν συνέχεια. Κάποιος τον είχε προδώσει. Είχε θέσει σε κίνδυνο ολόκληρη την οικογένειά του.

Τελικά παραδόθηκε. Παραδόθηκε όμως στον πρόεδρο και από ‘κεί κατευθείαν στη δικαιοσύνη. Πήρε όλη την ευθύνη πάνω του. Αυτός και κάποιους άλλους αντάρτες τους στίβασαν σ’ ένα πλοίο που θα τους πήγαινε στη Μακρόνησο.

“ Ξαφνικά ένας λει για μένα : Αχ αυτός ο Γιαννόπουλος μας πήρε στο λαιμό του ! Δε φταίμε ‘μείς. Αυτός μας έφαγε !

Πάω κοντά του. Τον ξέρω αυτόν που λες ; τον ρωτώ.

- Ναι , μου λει. Και ‘γω χαμογελώντας :
- Να , τον έχεις μπροστά σου. Πότε με είδες ;
- Ε, τι να σου κάνω ; έτσι μας είπατε να πω ... ”

Το καράβι κίνησε.

Με γραφή άκρας λιτότητας , η συγγραφέας αφήνει τα πράγματα να μιλήσουν μόνα τους. Και κατορθώνει να μας δώσει ένα σπαρακτικό , βαθύτατα ουμανιστικό , αλλά και άρτιο αισθητικά έργο. Ένα έργο που αξίζει να διαβάσουμε όλοι μας.

Οι αξίες που περνάει είναι διαχρονικές. Μας βοηθάει να δούμε το παρελθόν μας , τα λάθη που έγιναν και να παραδειγματιζόμαστε.

Ζούμε σε μια υλιστική εποχή , όπου τα πάντα κινούνται γύρω από τον εγωιστικό τροχό του χρήματος. Μπορεί να μην έχουμε εμφύλιο πόλεμο με την παλιότερη έννοια που της δίνεται , έχουμε όμως να αντιμετωπίσουμε το δικό μας πόλεμο. Είτε πρόκειται για τον εσωτερικό μας πόλεμο , για να αποκτήσουμε περισσότερα χρήματα , είτε για τον πόλεμο με τους συνανθρώπους μας για τον παραπάνω ακριβώς λόγο.

Έτσι , μπορεί το βιβλίο να αναφέρεται σε κάποια συγκεκριμένη περίοδο , καταφέρνει όμως και προβληματίζει , περνάει μηνύματα ανθρωπιάς και απανθρωπιάς ταυτόχρονα. Ζωντανεύει το παρελθόν με στόχο να ακολουθήσει ένα καλύτερο μέλλον.

« Οι ηττημένοι » ως τίτλος δεν μπορούμε να πούμε αν αντιπροσωπεύουν τους ήρωές μας , ξέρουμε όμως με βεβαιότητα πως είτε «ηττημένοι» είτε «νικητές» , αγωνίστηκαν για κάποιες αξίες , για κάποιο όραμα.

Και όπως έλεγε και ο Ε. Έσσε “ Εκτιμώ πολύ περισσότερο αυτόν που είναι έτοιμος να δοθεί για τα πιο αφελή ιδανικά στον κόσμο , παρά αυτόν που μιλάει ευφυώς για σκοπούς και ιδανικά και όμως είναι ανίκανος να πραγματοποιήσει το καθένα από αυτά ”.

Η λογοτεχνική πλευρά του θέματος

Με γραφή άκρας λιτότητας η συγγραφέας αφήνει τα πράγματα να μιλήσουν μόνα τους. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί είναι η νεοελληνική. Ο λόγος της είναι απλός λιτός και κατανοητός από όλους. Το ύφος πομπώδες , χωρίς ιδιαίτερα λογοτεχνικά σχήματα. Μπορούμε να πούμε ότι είναι απλά ένα βιογραφικό , μια κατάθεση ψυχής του Β. Γιαννόπουλου.

Η πλοκή του βιβλίου και γενικότερα οι σκηνές και η όλη ατμόσφαιρα σου ξυπνούν διάφορες θύμησες. Είναι τόσο ρεαλιστικά δοσμένα η όλη πλοκή που κάνει και τον αναγνώστη να συμπάσχει με τον ήρωα. Αγωνίζεται , προβληματίζεται και συμπάσχει μαζί του.

Μπορεί η όλη ατμόσφαιρα να είναι ανάλογη με την θλιβερή όψη του πολέμου , την φτώχεια και την κακουχία , παρόλα αυτά η δύναμη της ψυχής του ανθρώπου είναι αυτή που παρουσιάζεται σε όλο της το μεγαλείο και δίνει χρώμα στην όλη περιγραφή.

Από τη μια πλευρά έχουμε τον ήρωα μας Β. Γιαννόπουλο που αγωνίζεται με όλο του " το είναι " για τη σωτηρία του και για τον αγώνα γενικότερα και από την άλλη τους « νικητές » - « ηττημένου » που παίζουν πάντα δεύτερο ρόλο γιατί ο ανήθικος , απάνθρωπος χαρακτήρας τους θα τους καθιστά πάντα δεύτερος αν όχι τελευταίους.

Η παιδαγωγική πλευρά του κειμένου

Το βιβλίο που εξετάζουμε είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Διαβάζεται άνετα από όλους ξεκινώντας από την ηλικία που κάποιος μπορεί να κατανοήσει την περίοδο της ιστορίας στην οποία αναφέρεται το βιβλίο.

Είναι ευκολονόητο ανάγνωσμα , που μπορεί να σου κινήσει το ενδιαφέρον ακόμα και από το εξώφυλλο.

Μπορεί να αναφέρεται στον εμφύλιο πόλεμο που έπληξε την Ελλάδα μας πριν κάποια χρόνια , όμως θίγει με τον τρόπο του ευαίσθητα θέματα της εποχής μας.

Στόχος της συγγραφέα είναι να παρουσιάσει με όσο το δυνατόν ρεαλιστικότερο τρόπο την όψη του συγκεκριμένου αυτού είδους πολέμου. Σε μια εμφύλια διαμάχη , ο αδερφός σκοτώνει τον αδερφό του, ο πατέρας μαλώνει και μάχεται το γιό του. Το κράτος αποδυναμώνεται και οι άνθρωποι " ως άνθρωποι " πλέον χάνουν τη σημασία τους.

Με τον τρόπο αυτό προβληματίζεται ο αναγνώστης , το καλύτερο όμως είναι ότι ασκώντας κριτική παραδειγματίζεται από τα λάθη του παρελθόντος και αγωνίζεται για ένα καινούργιο μέλλον.

Ο σημερινός νέος χωρίς να έχει να αντιμετωπίσει πόλεμο , χρειάζεται ν' αγωνιστεί για το συνάνθρωπό του. Χρειάζεται να ταράξει τα νερά και να εναντιωθεί στη μοίρα του που τον θέλει άβουλο για να τον τυλίξει στα δίχτυα της.

Προχωρώντας , λοιπόν , βλέπουμε πως κανένας δεν γνωρίζει το μέλλον του , το μόνο που χρειάζεται είναι να μπορεί να θυσιάζετε κάθε στιγμή για οτιδήποτε καλύτερο θα μπορούσε να γίνει ή να κάνει.

Έτσι και ο ήρωάς μας αγωνίστηκε με όλο του το πάθος με όλη του τη δύναμη και κανένας αλλά ούτε και ο ίδιος ξέρει , τι θα του συμβεί. Το καράβι κίνησε ....

Η αισθητική πλευρά του βιβλίου

Η εικονογράφηση του συγκεκριμένου βιβλίου είναι ιδιαίτερα ελκυστική , από την άποψη ότι θα μπορούσε κάποιος να διαβάσει το βιβλίο κοιτώντας και μόνο το εξώφυλλο.

Ακόμα και η ζωγραφιά , το τοπίο που εικονογραφήθηκε για εξώφυλλο , σου αποπνέει ένα αίσθημα ελευθερίας. Υπάρχει φυσικά πάντα ένας τοίχος που ορθώνεται ως εμπόδιο μπροστά σου. Δεν σε ενοχλεί όμως γιατί ξέρω πως υπάρχει διέξοδος.

Το χαρτί που χρησιμοποιήθηκε είναι το εκρού κοινό χαρτί. Όσο για τα τυπογραφικά στοιχεία πιστεύω πως χρησιμοποιήθηκαν σωστά , έτσι ώστε να κάνουν το βιβλίο περισσότερο ευκολοδιάβαστο.

Επίσης ούτε η βιβλιοδεσία είχε κάποιο πρόβλημα. Το βιβλίο από όλες τις απόψεις είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον και πληρεί όλες τις προϋποθέσεις για να διαβαστεί ευχάριστα.

Ενδεικτικά κομμάτια από το έργο

- 1) “ Να πετύχαινε ο αγώνας μας ! Αλήθεια , πολλές θα ήταν οι ευθύνες μας. Σα νιώθεις , όμως , πως έχεις κι εσύ μια θέση στη ζωή , και πως κάτι κάνεις για το γενικό καλό , ε´ , το , ποτέ δεν κουράζεται !
- 2) Κάποτε σε φύλαγαν και οι πέτρες ` σήμερα σε προδίδουν κι αυτές ... Κάθε μέρα έχουμε κυνηγητά και έρευνες , κάθε μέρα κάποιος πιάνεται ή παραδίνεται και λει κάτι που βοηθάει στο χαμό σου. Οι άνθρωποι λύγισαν. Το βουνό το χτενίζουν κάθε μέρα “.
- 3) Να παραδοθώ , σαν ένας ταπεινός ! Ένας μετανιωμένος ! Να προσκυνήσω εγώ , ο επαναστάτης ! Να σκύψω το κεφάλι μου, και να μη μπορώ πια να πω κουβέντα ! Να μ' εξευτελίσουν , να με ρεζιλέψουν , να με δείχνουν με το δάχτυλο , ο κόσμος. Πώς να το σηκώσει η συνείδησή μου ; Ν' αυτοκτονήσω καλύτερα !
- 4) Από τα χτυπήματα , ήταν αγνώριστος. « Αυτή 'ναι η ζωή του » είπε ` « έχει τα κύματα της θάλασσας στον τοκά της ».
- 5) Δεν ένιωσα χειρότερη στιγμή στη ζωή μου. Αγωνιζόμουν να κρατηθώ στα γόνατα , να βρω κάπου δυνάμεις για ν' αντέξω από το τρομερό αναπάντεχο. Ένιωσα πως θέλαν να με

ποδοπατήσουν , να χαθεί η εμπιστοσύνη και η εκτίμηση του κόσμου για μένα , βλέποντάς με να χτυπάω με το χέρι μου τους συντρόφους μου ! Ένωθα πως ' θελαν να μας ξεκάνουν με τον πιο τρομερό τρόπο. Μονάχα ο θάνατός μας , δεν τους έφτανε . « Νάτοι ! » να πούνε στους συγχωριανούς μας «να τοι ποιοι είναι αυτοί που σαςμίλαγαν για ιδανικά!» Καταλάβαινα πως εκείνη τη στιγμή γυρεύαν να χαλάσουν την ψυχή μου. Το κεφάλι μου το 'χαν στα χέρια τους.

Γενική κρίση και αποτίμηση του έργου

« Οι ηττημένοι » αποτελούν ένα χρονικό για τον Β. Γιαννόπουλο. Μέσα από τις περιπέτειες του ήρωα αναβιώνεται όλη εκείνη η περίοδος της εμφύλιας διαμάχης. Μαζί της ζωντανεύουν η φτώχεια , οι κακουχίες, η πάλη για την ίδια σου τη ζωή και ο αγώνας για τα ιδανικά σου.

Η διαμάχη αυτή όμως έχει διαφορετικά κίνητρα , εδώ πλέον δεν μάχεσαι για τον γείτονά σου ή για το μεγαλύτερο ιδανικό σου που είναι η πατρίδα αλλά για τον ίδιο σου τον εαυτό.

Πρόκειται , λοιπόν , για ένα πραγματικά ενδιαφέρον βιβλίο , ευκολονόητο και ευκολοδιάβαστο που σε κάνει να θέλεις να γίνεις καλύτερος άνθρωπος.

Σε βοηθάει να σκύψεις μαλακά πίσω στον εαυτό σου , να αγγίξεις την ψυχή σου και να γευτείς το μεγαλείο και τη μοναδικότητά σου.

Με τον τρόπο αυτό , δεν ακολουθείς εσύ τη μοίρα σου , αλλά αυτή αφήνει εσένα να τα βγάλεις πέρα για τον εαυτό σου.

Και έτσι θαρραλέος , ριψοκίνδυνος , γεμάτος τόλμη και αγάπη για τη ζωή , στο τέλος θα καταλάβεις τι σημαίνει να είσαι απλά και μόνο εσύ.

Κυράνω

Ἐκδόσεις Νεφέλη

1. <u>Όνομα συγγραφέα</u>	:	Παπαγιάννη Βασιλική
2. <u>Τίτλος του βιβλίου</u>	:	Κυράνω
3. <u>Κατηγορία του κειμένου</u>	:	Μυθιστόρημα
4. <u>Όνομα εικονογράφου</u>	:	Χρήστος Σαμαράς
5. <u>Όνομα επιμελητή</u>	:	Δ. Εμμανουήλ
6. <u>Εκδοτικός οίκος</u>	:	Εκδόσεις Νεφέλη
7. <u>Τόπος έκδοσης</u>	:	Αθήνα
8. Χρόνος έκδοσης	:	1990
9. Αριθμός σελ. βιβλίου	:	219

1) Συνοπτική παρουσίαση του θέματος

“ Η Κυράνω ” αποτελεί το πρώτο μυθιστόρημα της Β. Παπαγιάννη. Η πρωταγωνίστρια είναι μια γυναίκα που μεγαλώνει σε κάποιο χωριό και γνωρίζει από κοντά τη σκληρή δουλειά της αγρότισσας , ώσπου ο γάμος θα τη φέρει στην πόλη που έχει τη δική της κοινωνία και τους δικούς της συμβιβασμούς.

Λίγα χρόνια αργότερα η Κυράνω θα βρεθεί χήρα με τέσσερα παιδιά. Η ζωή της θα γίνει ακόμα πιο δύσκολη. Ταυτόχρονα θα χρειαστεί να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες που φέρνει ο πόλεμος με τους Ιταλούς καθώς και με τους Γερμανούς.

Η φτώχεια , η πείνα και η ανέχεια θα την κάνουν ακόμα πιο δυνατή , πιο ελεύθερη. Θα αγωνιστεί με πάθος για τη ζωή των παιδιών της αφηφώντας όλους τους κινδύνους και τις δυσκολίες που παραμονεύουν.

Ακόμα στο έργο της η Βασιλική Παπαγιάννη εστιάζει την προσοχή της στο μοτίβο της πατριαρχικής οικογένειας. Περιγράφει με ρεαλιστικό τρόπο την ζωή των γυναικών. Ήταν υποχείρια , φερέφωνα όντα , υποταγμένες στον άνδρα τους. Δεχόταν υπομονετικά κάθε προσβολή , κάθε ταπείνωση και έσκυβαν πάντα το κεφάλι μπροστά στις επιθυμίες των ανδρών τους.

Το ίδιο έκανε και η ηρωίδα μας , με τη μόνη εξαίρεση ότι έμεινε χήρα νωρίς και μπόρεσε να φανερώσει με πάθος και ένταση το μεγαλείο και την ελευθερία της ψυχής τους.

2) Ανάλυση περιεχομένου

Η συγγραφέας μας ξεκινάει από την εποχή της γιαγιάς της για να επικεντρωθεί αργότερα στο πρόσωπο της μητέρας της , που τόσο τη λάτρευε. Ήταν η ηρωίδα της , ήταν ότι πιο αγαπημένο είχε.

Ήταν καλή , στοργική , μεγαλόψυχη και υπομονετική. Αναγκαζόταν να δέχεται τις απιστίες και τις ερωτικές ορέξεις του άντρα της. Έκανε τέσσερα παιδιά ώσπου να γεννήσει το αγόρι.

Όταν αυτό γεννήθηκε όλα άλλαξαν. Ο πατέρας έγινε πιο επιεικής και φρόντιζε , όπως ήταν φυσικό , περισσότερο το γιό του.

Οι γυναίκες ήταν δούλες. Δεν μπορούσαν ούτε να αντιδράσουν , ούτε να μιλήσω. Ήταν αναγκαίο κακό. Έπρεπε να φροντίζω για όλες τις δουλειές. Η ζωή τους όμως γινόταν ακόμη πιο δύσκολη εξαιτίας της φτώχειας και της πείνας που επικρατούσε εκείνη την εποχή.

Η Κυράνω όμως , η μητέρα της συγγραφέας , ήταν μια γυναίκα με πάθος και έντονη εσωτερική δύναμη. Ακόμα και όταν δεν μπορούσε να περπατήσει καλά ακόμα και τότε αναγκαζόταν να δείξει τον απαραίτητο ηρωισμό για χάρη των παιδιών της.

Όλη αυτή η κατάσταση που επικρατούσε την εποχή της ηρωίδας μας πιστεύω ότι αναβιώνει και στις μέρες μας , σε πολύ μικρότερο όμως ποσοστό.

Το βιβλίο προβληματίζει και παραδειγματίζει.

Όχι μόνο σε θέματα ηθικής και συμπεριφοράς ανάμεσα στις σχέσεις , αλλά πολύ περισσότερο γίνεται λόγος και αφήνεται να φανεί η μεγαλοψυχία και η δύναμη μιας γυναίκας.

Ο κάθε άνθρωπος χρειάζεται να αντιδρά στο κατεστημένο , να βρίσκει τη δύναμη που διαθέτει και να προσπαθεί για το καλύτερο. Να αγωνίζεται με όλο του το «είναι» για να μπορεί να αντιδρά στα «πρέπει» και στις αντιξοότητες που παρουσιάζονται.

Το θέμα που διαπραγματεύεται η Βασιλική Παπαγιάννη , παρουσιάζεται ως πρόβλημα που σκιαγραφείται στο πρόσωπο της μάνας της. Η Κυρανώ όμως είναι η προσωποποίηση της αντοχής και της υπέρμετρης δύναμης. Κρύβει μέσα της όλες τις αξίες , γιατί καταβάθος και πάνω από όλο είναι μητέρα.

Το υπέρτατο αυτό αγαθό της μητρότητας αναγνωρίζεται και υμνείται από τη συγγραφέα μας. Δικαιολογημένα , λοιπόν , δίνει και το όνομα της μητέρας της «Κυράνω» ως τίτλο του βιβλίου.

Γιατί μπορεί να είναι ένα απλό όνομα , για τη Β. Παπαγιάννη όμως , αλλά και για όλους εμάς που διαβάζουμε και ζούμε με την ηρωίδα του βιβλίου , είναι όλος μας. Ίσως επειδή κατά βάθος κάποια μητέρα θυσιάζεται καθημερινά για τον καθένα μας.

3) Η λογοτεχνική πλευρά του θέματος

Μέσα από την αφήγηση μιας «απλής» ζωής ο αναγνώστης απολαμβάνει μια συναρπαστική περιπέτεια . Σ' αυτό συντελεί φυσικά και το απλό , απέριπτο και ταυτόχρονα έντονα ρεαλιστικό ύφος που χρησιμοποιεί η συγγραφέας για το έργο της.

Η γλώσσα της είναι διανθισμένη με ποικίλα λογοτεχνικά σχήματα. Χρησιμοποιείται η απλή νεοελληνική , ο τονισμός όμως και σ' αυτό το βιβλίο είναι πολυτονικός.

Η γενικότερη ατμόσφαιρα του βιβλίου είναι δυσάρεστη. Οι καταστάσεις διαβίωσης απάνθρωπες , οι δυσκολίες πάμπολλες. Όλες οι σκηνές και η πλοκή του έργου περιορίζονται σε ένα μικρό χωριό και αργότερα σε μια μικρή πόλη , όπου τα πράγματα είναι ακριβώς τα ίδια δυσάρεστα.

Τα κύρια πρόσωπα του βιβλίου είναι η γιαγιά της συγγραφέας και αργότερα η Κυράνω και ο άνδρας της. Η κύρια πρωταγωνίστρια φυσικά είναι η Κυράνω. Μια προσωπικότητα που θα πίστευε κανείς πως τείνει προς την ολοκλήρωση , αν κρίνει κανείς από το βάθος της ψυχής της και την περίσσια αγάπη της. Μια γυναίκα με μεγάλες αποχές και προπαντός αγάπη για τη ζωή και για τα παιδιά της.

Σκιαγραφείται το κλασικό μοτίβο της μάνας που θυσιάζεται , σταυρώνεται καθημερινά για χατίρι των παιδιών της , παρόλες τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει.

Ο άντρας της ως δευτερεύων πρόσωπο , δίνει με τη σκληρότητα του και αργότερα με το θάνατό του την ευκαιρία στην ηρωίδα μας να θριαμβεύσει και να αναδειχτεί για μια ακόμα φορά " κυρίαρχη της μοίρας της ".

4) Η παιδαγωγική πλευρά του κειμένου

Η Κυράνω ως προσωπικότητα ήταν σύνθεση , με ποικίλα αισθήματα , από την άλλη όμως ήταν τόσο απλή και καθημερινή , όπως αρμόζει σε μια μάνα.

Έτσι και η συγγραφέας μας με απλό τρόπο έγραψε το μυθιστόρημά της έτσι ώστε να μπορεί να διαβάζεται από όλους , για να γνωρίσουν όλοι το μεγαλείο του να είσαι μάνα.

Επομένως πιστεύω πως βασικός στόχος της συγγραφέως δεν ήταν να μας περιγράψει τις δυσκολίες διαβίωσης που αντιμετώπιζαν οι άνθρωποι εκείνοι την εποχή , αλλά περισσότερο να βρει ευκαιρία να εξαίρει τα χαρίσματα της μητέρας της , που ήταν μια πραγματική ηρωίδα.

Η αγάπη της για αυτή δεν περιορίζεται μόνο στο ότι μιλάει γι αυτή, αλλά αποδεικνύει εμπράκτως με το βιβλίο της το μάθημα της ψυχής της.

Στο πρόσωπο της Κυράνω , όλοι βλέπουμε τη μητέρα μας. Γιατί δεν έχει σημασία τόσο σε ποια εποχή ζούμε αλλά οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει μια μητέρα είναι πάντα ίδιες. Για τον πρόσθετο λόγο ότι αγωνιά και παλεύει με πάθος για το παιδί της.

Επομένως το βιβλίο έχει άμεση σχέση με την πραγματικότητα , με τη διαφορά ότι κάθε εποχή έχει τα δικά της προβλήματα.

Η ομοιότητα όλων των ανθρώπων όμως είναι ότι κάπου κοντά ή μακριά τους βρίσκεται πάντα μια μητέρα που είναι έτοιμη κάθε φορά να αγωνιστεί και να θυσιάσει με όλη της δύναμη για τη μεγαλύτερη αγάπη της ζωής της που είναι το παιδί της.

5) Η αισθητική πλευρά του βιβλίου

Όπως όλα σχεδόν τα βιβλία της Βασιλικής Παπαγιάννη έτσι και σ' αυτό η εικονογράφηση είναι λιτή και περιορίζεται σε ένα απλό ασπρόμαυρο σχήμα στο εξώφυλλο.

Το χαρτί που χρησιμοποιείται , το τύπωμα καθώς και η βιβλιοδεσία είναι αντίστοιχα της σημερινής τεχνολογίας. Χρησιμοποιείται το κλασικό μπεζ χαρτί.

Το βιβλίο είναι μικρό σε μέγεθος , χωρίς να στερείται πάχος όμως, και τα τυπογραφικά στοιχεία είναι γενικότερα μικρού μεγέθους.

Παρόλο όμως της έλλειψης μιας πλούσιας εικονογράφησης η «Κυράνω» ως χαρακτήρας και οι περιπέτειές της ζωής της δίνουν στο έργο ένα αξεπέραστο πλούτο που αποτελείται από πλούσια συναισθήματα.

6) Ενδεικτικά κομμάτια από το έργο

1) Αν βγούν αλήθεια,
όσα νομίζεις παραμύθια
κι αν δυστυχήσεις
την πόρτα μου έλα να χτυπήσεις
θα στην ανοίξω και θα στη σφίξω
στο στήθος μου χωρίς ντροπή,
κι ο κόσμος ότι θέλει ας πει !

2) Είχα πατέρα , είχα αδέρφια , εκείνοι αποφάσιζαν. Ένας άνδρας μου 'πεφτε και μένα. Τον πήρα. Εγώ δεν ονειρεύτηκα κανέναν άλλο. Αυτόν κέρδισα στο λαχείο.

3) Κουράζεται η ψυχή από τη λύπη , το άχτι που φέρνουνε οι φαγωμάρες , ο νούς θολώνει , και πια δεν βλέπουνε τα μάτια.

4) Ώρες , ώρες η φωνή της ήταν σκληρή και σαρκαστική. Συχνά έλεγε πως είμαστε άνθρωποι παραπανήσιοι , δεν μας σκέφτεται κανένας. Πως είμαστε οι μικροί. Και αυτό το αίσθημα της καταφρονιάς φαινόταν να την ακολουθεί παντοτινά.

5) Την νύχτα σηκωνόταν ο άντρας της , πήγαινε στο στρώμα της. Δεν γυμνώνονταν ποτέ. Αυτός κοιμόταν με τη φουστανέλα του. Αυτή κοιμόταν με το φουστάνι που φορούσε την ημέρα στις δουλειές. Δεν είχαν δει ποτέ γυμνό , ο ένας του άλλου το κορμί. Και ούτε έλεγαν λόγια αγάπης. Στα βουβά έκαναν ότι έκαναν.

6) Και τώρα , όπως τη φέρνω εμπρός μου , τη βλέπω να μισογελάει με παράπονο , που κανένας , μήτε άντρας , μήτε αδερφός , δεν είπαν λόγο ποτέ για την κρίση της τη φρόνιμη.

7) Ετούτη η φωτογραφία της ! Καθισμένη στο χώμα και βαστά στα γόνατά της ανοιγμένο βιβλίο. Είναι πολύ νέα. Και αυτή και οι φίλες της φοράνε τις φούστες και το πουκάμισό που φορούσαν οι γυναίκες του κάμπου στις καθημερινές. Να είχε νιώσει που το βιβλίο είναι μαζί και ελευθερία ;

6) Γενική κρίση και αποτίμηση του έργου

Μέσα από την αφήγηση μιας «απλής» ζωής , ο αναγνώστης απολαμβάνει μια συναρπαστική περιπέτεια. Γιατί η αφηγηματική χάρη της συγγραφέως μετατρέπει την Κυράνω από βιογραφούμενο υπαρκτό πρόσωπο σε ολοκληρωμένη μυθιστορηματική ηρωίδα , με την εσωτερική της πορεία προς την αυτογνωσία , την απόδραση , την ελευθερία...

Πρόκειται για ένα συναρπαστικό βιβλίο που όσο απλές και αν είναι οι περιγραφές του , κρύβουν μέσα τους το καταστάλαγμα μισ ολόκληρης εποχής.

Η ηρωίδα , ως προσωπικότητα εξαίρεται για τις πάμπολλες ικανότητές της. Ταυτόχρονα όμως υμνούνται στο πρόσωπό της όλες οι μητέρες που αγωνίζονται με το ίδιο πάθος για την σωτηρία της ψυχής τους.

“ Τώρα η νύχτα για μένα είναι πενήντα ώρες. Κυλιέμαι σαν το κοπρόσκυλο , βάζω καμιά καραμέλα στο στόμα μου , σκέφτομαι. Ο ύπνος έρχεται σ’ αυτούς που κουράζονται , φεύγει από μένα την άχρηστη. Τώρα ένας караγκιόζης είμαι. Караγκιόζηδες κατανάνε τ’ αχρηστεμένα κορμιά ”.

Ένα θρήνο ακούω στα λόγια της. Βλέπω το άσπρο φως να πέφτει απάνω στη ζωή της – μένοντας όλα γυμνά. Πόθησαν ελευθερία και πατέρας , αδερφοί , άντρας την εστρίμωξαν κατά το διάφορό τους.

Ε.ΚΑΝΑΚΙΔΟΥ - Β.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ

Διαπολιτισμική

αγωγή

- 1) Βασιλική Παπαγιάννη – Ε. Κανακίδου
- 2) Διαπολιτισμική αγωγή
- 3) Δοκίμιο - μελέτη
- 4) Τ. Ραΐση - Βολανάκη
- 5) -
- 6) Χ. Ζαχαρόπουλος – Δ. Σιτάρας
- 7) Ελληνικά Γράμματα
- 8) Αθήνα
- 9) 1994
- 10) 103

1) Συνοπτική παρουσίαση του θέματος

Μέσα από τις αντιφατικές αυτές τάσεις των αντιδράσεων στα διογκωμένα προβλήματα της ανθρωπότητας διαγράφεται πλέον καθαρά ο κίνδυνος να απουσιάζει το άτομο , ο πολίτης , η μεμονωμένη ομάδα από τις διαδικασίες διαμόρφωσης και ελέγχου της νέας πραγματικότητας που χαρακτηρίζεται από τον οικουμενισμό των σχέσεων.

Η Δ. Αγωγή τείνει να εξελιχθεί σε μια γενικότερη στάση ζωής , σε μια αρχή που δίνει άλλη διάσταση στο περιεχόμενο της κοινωνικοποίησης και της μάθησης , την ανοχή της διαφορετικότητας.

Τα νεαρά άτομα κάθε κοινωνίας πρέπει να μάθουν να ανέχονται και να αναγνωρίζουν τον «άλλο» , με τον οποίο κάποια στιγμή της ζωής τους θα χρειαστεί να συνδιαλλαγούν. Αυτή η ανοχή θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα της κατανόησης του λόγου για τον οποίο ο «άλλος» είναι διαφορετικός , θέλει και οφείλει να είναι διαφορετικός.

Σταδιακά οι άνθρωποι θα συνειδητοποιήσουν ότι το να αναγνωρίζουν το δικαίωμα του άλλου να είναι διαφορετικός , το να κατανοούν τη σημασία που έχει ο κάθε πολιτισμός για τους ανθρώπους ενισχύει στο μέγιστο βαθμό και ουσιαστικότερα τη συνείδηση του οικείου πολιτισμού , την προσπάθεια και τα μέσα , για να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα και να αντισταθούν σε μια παθητική αφομοίωση.

2) Ανάλυση περιεχομένου

Η Δια πολιτισμική αγωγή , που αναπτύσσεται ως παιδαγωγική θέση τα τελευταία χρόνια , φιλοδοξεί να καλύψει τις εκπαιδευτικές ανάγκες , οι οποίες προκύπτουν από την εξέλιξη των μονοπολιτισμικών κοινωνιών σε πολυπολιτισμικές.

Πρωταρχικός σκοπός της Διαπολιτισμικής αγωγής είναι η καλλιέργεια της ευαισθησίας παιδιών , δασκάλων και ενηλίκων για τον πολιτισμό του «άλλου» , του «ξένου» , όπως αυτός εκφράζεται μέσα από τη συμπεριφορά , τη θρησκεία , τη γλώσσα , τις κοινωνικές αξίες.

Σύμφωνα με τις αρχές της Δ. Αγωγής , επαναπροσδιορίζονται οι στόχοι της παρεχόμενης αγωγής – εκπαίδευσης , ώστε να αποδοθεί στον πολιτισμό η πραγματική του κοινωνική διάσταση και η σημασία που έχει για τον κάθε άνθρωπο.

Διαπολιτισμική αγωγή θα πρέπει να εννοούμε το σύνολο των παιδαγωγικών αρχών , με τις οποίες ρυθμίζονται μέτρα και διαδικασίες που απευθύνονται σ' όλα τα μέλη ενός κοινωνικού συνόλου , όπου αναπόφευκτα υπάρχουν διαφοροποιήσεις στη νοοτροπία , στις αντιλήψεις , στον τρόπο ζωής. Ειδικότερα η Δ. Αγωγή μπορεί να χαρακτηριστεί εκείνο το είδος αγωγής – εκπαίδευσης που :

- α) Απορρέει από την πεποίθηση ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι.
- β) Θεωρεί ότι οι πολιτισμικές και γλωσσικές διαφορές δεν αποτελούν αποδιοργανωτικό παράγοντα , αλλά αντίθετα εκτιμώντας ως εμπλουτισμός και πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στα περιεχόμενα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- γ) Προσανατολίζεται και αποσκοπεί στην ισότητα ευκαιριών για όλους.
- δ) Είναι ενάντια σε κάθε είδους διακρίσεις.

Όλες αυτές οι απόψεις που παρατίθενται έχουν άμεση και λειτουργική σχέση με την πραγματικότητα. Σε μια εποχή όπου όλα αμφισβητούνται και αφήνονται έρμαια της τύχης τους , η διαπολιτισμική αγωγή επιβάλλεται ως υπέρμετρη ανάγκη.

Η ένταξή μας στην Ε.Ο.Κ. , και όχι μόνο , θεωρεί ως επιτακτική ανάγκη των καιρών να δούμε τους «άλλους» από άλλη οπτική γωνία χωρίς όμως να χάσουμε τη μοναδικότητά μας και την Ελληνικότητα που αντιφεγγίζει μέσα από την καρδιά μας.

3) Η λογοτεχνική πλευρά του θέματος

Πρόκειται για μια μελέτη που μπορούμε να πούμε ότι έχει και τη μορφή δοκιμίου.

Η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι η νεοελληνική. Το ύφος είναι σοβαρό , δύσκολο και καθαρά επιστημονικό.

Χωρίς ιδιαίτερες εξάρσεις και λογοτεχνικά σχήματα το βιβλίο έχει το χαρακτήρα που το αρμόζει.

Η ατμόσφαιρα που δημιουργεί και το γενικότερο κλίμα που παρουσιάζει είναι επαναστατικό.

4) Η παιδαγωγική πλευρά του κειμένου

Η μελέτη που γίνεται για τη Δ. Αγωγή , επειδή είναι καθαρά ερευνητικό και επιστημονικό βιβλίο απευθύνεται σε ανθρώπους του πνεύματος, που διαθέτουν κάποιο είδος κουλτούρας και που προβληματίζονται για τη γενικότερη κατάσταση. Το είδος και μόνο του βιβλίου δείχνει πως δεν είναι ιδιαίτερα προσιτό για όλους , όσον αφορά την κατανόηση των νοημάτων του. Επομένως δεν διαβάζεται από όλες τις ηλικίες.

Το βιβλίο έχει άμεση σχέση με την πραγματικότητα. Στόχος της Β. Παπαγιάννης και της Ε. Κανακίδου είναι να κάνουν γνωστό το γενικότερο πρόβλημα που υπάρχει καθώς επίσης και να μιλήσουν για το άγνωστο στους περισσότερους νόημα της Δ. Αγωγής.

Σκοπός είναι τα αναλυτικά προγράμματα , όσο και οι μέθοδοι διαδικασίας να λαμβάνουν υπόψη τους το περιβάλλον της ζωής και της μάθησης του κάθε μαθητή. Ακόμα να εμπνέουν και να καλλιεργούν την ανθρώπινη ευαισθησία , την αλληλεγγύη και τη συνεργασία. Τέλος να αντισταθμίζουν την πολιτισμική στέρση των παιδιών χωρίς διακρίσεις.

Αναφερόμενοι τώρα στη σχολική τάξη θα πρέπει να οργανώνεται έτσι ώστε να λειτουργεί ως συμπλήρωμα του παιδικού κόσμου και ως προέκταση παράλληλα των ενηλίκων. Να εξασφαλίζει την επικοινωνία με το περιβάλλον και να διαμορφώνει υγιείς βάσεις για μελλοντικές σχέσεις.

Ακόμα χρειάζεται να ενισχύει τις αντιστάσεις των μαθητών στην κατηγοριοποίηση των ανθρώπων και στην παθητική αφομοίωση.

5) Η αισθητική πλευρά του βιβλίου

Το τύπωμα και η βιβλιοδεσία του βιβλίου είναι σύγχρονα καθότι η μελέτη είναι των πρόσφατων χρόνων.

Παρόλο που πρόκειται για δοκίμιο – μελέτη η εικονογράφηση του βιβλίου διαθέτει κάποια αισθητική που συμβάλλει και αυτή με τη σειρά της στην επιλογή του βιβλίου για διάβασμα.

Η εικονογράφηση που αποτελείται από όμορφα λουλούδια έχει γίνει σε λευκό εξώφυλλο , και στολίζουν έτσι υπέροχα το νόημα της διαπολιτισμικής Αγωγής.

6) Ενδεικτικά κομμάτια από το έργο

1) Για την εκπαίδευση δασκάλων ικανών να διδάξουν διαπολιτισμικά χρειάζεται μεταξύ άλλων , τα εξής :

α) Η εκπαίδευσή τους να τους καθιστά γνώστες των διαφόρων μορφών πολιτισμικής έκφρασης , που υπάρχουν στον οικείο εθνικό πολιτισμό και σε κοινότητες μεταναστατών.

β) Να δίνεται η δυνατότητα να αναγνωρίζουν ότι οι εθνοκεντρικές πράξεις και η διαμόρφωση στερεότυπων μπορούν να βλάψουν τα άτομα.

γ) Να τους δοθεί η ευκαιρία να αντιληφθούν ότι αυτοί μπορούν να αποτελέσουν τους καταλύτες μιας διαδικασίας διαπολιτισμικής απαλλαγής και εξέλιξης.

2) Τον κεντρικό άξονα οργάνωσης της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των διδασκόντων θα πρέπει να αποτελούν οι αρχές που βασίζονται στις γνώσεις του ανθρώπου στις σύγχρονες κοινωνίες. Σύμφωνα με τους Bogelli / Hoff αυτές οι γνώσεις συνοψίζονται ως εξής :

α) Τα φυσικά αποθέματα του πλανήτη μας είναι περιορισμένα.

β) Όλοι οι άνθρωποι έχουν τα ίδια δικαιώματα να απαιτούν συγκεκριμένη ποιότητα ζωής.

γ) Η ελευθερία του ατόμου έχει τα όριά της , εκεί που αρχίζουν να δημιουργούνται περιορισμοί για ένα άλλο άτομο.

δ) Η επίλυση των διαφορών με βίαια μέσα μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την εξομάλυνση των προβλημάτων , παράλληλα όμως τα μέσα αυτά επιφέρουν και τη βιολογική εξόντωση των ανθρώπων και του ζωτικού τους χώρου.

7) Γενική κρίση και αποτίμηση του έργου

Η προσπάθεια των δύο συγγραφέων να παρουσιάσουν το νόημα και τη μεγάλη σημασία της διαπολιτισμικής αγωγής , χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα σημαντική και πιστεύω ότι αποτελεί επιτακτική ανάγκη της εποχής.

Χρειάζεται σταδιακά οι άνθρωποι να αρχίζουν να ανακαλύπτουν το πόσο σημαντικό είναι για τον κάθε άνθρωπο και τον κάθε να διατηρεί τη μοναδικότητά του καθώς και τη διαφορετικότητά του.

Απαιτείται μεγάλη προσπάθεια για να μπορέσουν να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα και να αντισταθούν σε μια παθητική αφομοίωση.

Πρόκειται , λοιπόν , για μια μελέτη που ξυπνάει όλους εκείνους που έχουν πέσει σε λήθαργο , όταν έχουν σχέση με θέματα της παιδείας είτε με τη γενικότερη πολιτικοποίηση του ατόμου.

Το μόνο που χρειάζεται είναι να ευαισθητοποιηθούν οι φορείς καθώς και κάποια αλλαγή νοοτροπίας των ανθρώπων θα ήταν χρήσιμη.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ

ACHTUNG

Καταγραφές από την Έποχή της Νύχτας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΑ

- 1) Βασιλική Παπαγιάννη
- 2) Achtung Καταγραφές από την εποχή της νύχτας
- 3) Μυθιστόρημα
- 4) Χρήστος Σαμαράς
- 5) Βασιλική Πανάγου
- 6) « Έλα »
- 7) Λάρισα
- 8) Το χειμώνα του 1999
- 9) 73 σελίδες

1) Συνοπτική παρουσίαση του θέματος

Achtung σημαίνει « προσοχή » . Μια επινόηση του νου ή ένα πραγματικό πρόσωπο που μας μιλάει για «κείνες τις μέρες – την εποχή της νύχτας , στο Άουσβιτς , στο Νταχάου , στο Μπιργκενάου , για να μη σβηστούν εντός μου αυτοί οι τόποι.

Είναι μια κατάθεση ψυχής , ενός ανθρώπου που έζησε από κοντά τα γεγονότα και προβληματίστηκε με όλη τη δύναμη της ψυχής του που εάν δεν προσέξεις καλά , χάνεται κάτω από τέτοιες συνθήκες.

Ο Achtung μας μιλάει για το φόβο. “ Ο φόβος σ’ αλλάζει , γίνεσαι το γιατί που βγαίνει στον κόσμο με τυφλά μάτια ` έχει αναπνοή αλλά τίποτα παραπάνω ”.

Ακόμα δίνει μεγάλη σημασία στο νόημα των λέξεων καθώς και στη δύναμη που έχουν. Καταγράφεις τις σκέψεις του που αφορούν τα προβλήματα των ανθρώπων μέσα στο στρατόπεδο και παρατηρεί : “Εκείνον τον καιρό τι δύσκολο που είναι ν’ αντισταθείς και την ελάχιστη απόλαυση”.

Στα στρατόπεδα απαγορεύεται η λύπη , επικρατεί η προσποιημένη χαρά , η διπροσωπία , η προσπάθεια να κρύψεις τους φόβους σου και να υποτάσσεσαι στις απαιτήσεις των διευθυντών.

Δεν μπορεί κάποιος να αισθάνεται ωραία και να αντιμετωπίζει την κατάσταση με άκρατο ρομαντισμό , τη στιγμή που ζει από κοντά τη δίνη του πολέμου. “ Από το ημερολόγιο των δικαστών μου καταγέμισε το είναι μου ”.

Απλά “ Μείνε ο ακαταμάχητος ήρωας της ευαισθησίας ” προστάζει , για να μπορέσεις να σώσεις την ψυχή σου , όση σου απέμεινε.

2) Ανάλυση περιεχομένου

Στο Άουσβιτς , στο Νταχάου και στο Μπιργκενάου , μας μεταφέρει η συγγραφέας για να μας παραθέσει παραστατικότερα τις καταγραφές από την εποχή της Νύχτας.

Χρησιμοποιώντας τον ήρωα Achtung μας παρουσιάζει την οδυνηρή εικόνα των στρατοπέδων , από την ανθρωπιστική εικόνα των στρατοπέδων , από την ανθρωπιστική κυρίως πλευρά της υπόθεσης. Οι άνθρωποι ήταν δέσμιοι των Ναζί , οι καταστάσεις ήταν απάνθρωπες, όλοι προσπαθούσαν να σωθούν με οποιοδήποτε τρόπο , πουλώντας την ψυχή τους και τα ίδια τους τα συναισθήματα που χάνονταν σιγά – σιγά.

Επικρατούσε ο φόβος , όλοι προσποιούνταν ότι ήταν χαρούμενοι. “ Ποιος σου είπε ότι μπορεί να ακούγεται το γόγγυσμα του πόνου... της ερημιάς ; Απαγορεύεται η λύπη ! Μονάχα η ευτυχία επιτρέπεται ”. Οι φτωχοί είναι που υποφέρουν περισσότερο. Δεν μπορείς να απαλλαχτείς από τα πρέπει και τις πικρές θύμισες. Είσαι δέσμιος των απαιτήσεων και των προσταγών των διευθυντών , σταματάς να είσαι και να νιώθεις άνθρωπος.

Όλες αυτές οι καταγραφές δεν είναι άσχετες εντελώς με τη σημερινή πραγματικότητα. Όλα αυτά θα μπορούσαν να προβληματίσουν τους σημερινούς ανθρώπους , οι οποίοι αν και διδάχτηκαν ή ακόμα και έζησαν την πικρία του πολέμου , παρόλα αυτά δεν αντιδρούν στο κατεστημένο. Γιατί και σήμερα οι άνθρωποι φοβούνται και περισσότερο τον ίδιο τους τον εαυτό.

Μέσα στην υλιστική εποχή που ζούμε οι άνθρωποι είναι ικανοί να πουλήσουν και την ψυχή τους ακόμα για να καταξιωθούν οικονομικά , φθείρονται όπως το φίδι όταν καταπίνει τον εαυτό του.

Τους είναι δύσκολο να συγχωρούν , έχουν χάσει την ανθρωπιά τους. Σταμάτησαν να πιστεύουν στο πραγματικό νόημα της ζωής και αναλώνονται σε εφήμερα πράγματα.

Μπορεί σήμερα να μη ζούμε επιφανειακά τη δίνη ενός πολέμου , καταβάθος όμως είμαστε κλεισμένοι σε ένα στρατόπεδο , με τη διαφορά ότι εμείς δεν προβληματιζόμαστε , δεν αγωνιούμε για την ψυχή μας , απλά οδηγούμαστε αθόρυβα προς την καταστροφή που πλησιάζει από τη στιγμή που οι άνθρωποι έχασαν το πραγματικό νόημα της λέξης άνθρωπος , που σημαίνει κοιτάω ψηλά και προσπαθώ για την ολόπλευρη ανάπτυξή μου.

Ο τίτλος του βιβλίου πιστεύω πως διαλέχτηκε ειδικά για να τραβήξει την προσοχή των αναγνωστών αλλά και να επιστήσει την προσοχή που χρειάζεται στους ανθρώπους.

4) Η λογοτεχνική πλευρά του θέματος

Ο Achtung είναι ο κύριος πρωταγωνιστής , εκείνος που εκθέτει τα γεγονότα εκείνης της νύχτας. Όλοι οι άλλοι για τους οποίους μιλάει είναι βουβά πρόσωπα και απλά παραθέτονται οι μαζικές συμφορές που είχαν υποστεί κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Η γλώσσα που χρησιμοποιεί είναι η νεοελληνική με τη διαφορά ότι χρησιμοποιεί το πολυτονικό σύστημα. Κάθε λέξη που χρησιμοποιεί είναι περιεχόμενο της “ έσω κτήσεώς της ” , είναι μοναδικές. Προτρέπει λοιπόν , με όλη της τη δύναμη : “ Να αφουγκράζεσαι τις λέξεις ακόμα κι αν έσκισαν τα βάθη σου ωσάν σκιά λαχτάρας , σαν μνήμη ονείρου ` να τις ακούς ακόμα κι αν έρχονται στο νου σου τις ώρες τις πιο παράτερες ή στις πιο παράξενες περιστάσεις. Οι λέξεις είναι περιεχόμενο της έσω κτήσεώς σου – έτω κι αν παραμένει σιωπηλό ”.

Το ύφος που χρησιμοποιεί είναι έντονο , καθόλου απλό και λιτό. Ορισμένες φορές γίνεται και πομπώδες.

Κάποια ιδιαίτερη πλοκή δεν υπάρχει καθώς επίσης και ο διάλογος είναι ανύπαρκτος.

Το κύριο πρόσωπο ο Achtung προσπαθεί να εναποθέσει στις σημειώσεις του όλα τα δραματικά γεγονότα που συνέβαιναν στα στρατόπεδα. Προσπαθεί όμως με πάθος να διασώσει την ευαισθησία που κρύβει μέσα του. Αυτό φαίνεται και από το πόσο πολύ προβληματισμένος είναι και από το πόσο αγωνιά για τις τύχες των ανθρώπων καθώς επίσης και για τη σωτηρία της ψυχής τους και της ανθρωπιάς τους , αφού υποχρεώνονται να αντιδρούν και να συμπεριφέρονται με τα “ πρέπει ” και τις επιταγές άλλων ανωτέρων.

5) Η παιδαγωγική πλευρά του κειμένου

Το βιβλίο Achtung καταγραφές από την εποχή της νύχτας , είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον βιβλίο. Δεν είναι ευκολονόητο βιβλίο , δηλαδή δεν μπορούν να το καταλάβουν όλοι. Χρειάζεται να έχουν κάποια ηλικία , στην οποία να έχουν διδαχθεί για τους Ναζί και την κατάσταση που επικρατούσε στα στρατόπεδα , χρειάζεται κάποια ιστορική κατάρτιση.

Το βιβλίο έχει μεγάλη σχέση με την πραγματικότητα. Αναφέρεται σε γεγονότα τα οποία έχουν γίνει και έχουν στιγματίσει την ιστορία μας. Ακόμα αν το συσχετίσουμε με την σημερινή εποχή , χρειάζεται πάντα να προβληματιζόμαστε και να ασκούμε κριτική στα γεγονότα του παρελθόντος. Έτσι , μπορούμε να αντιμετωπίσουμε καλύτερα τα προβλήματα του παρόντος.

Με τον τρόπο αυτό καταλαβαίνουμε πως στόχος της συγγραφέως δεν ήταν απλά να αναφέρει τα γεγονότα εκείνης της νύχτας αλλά ήθελε να τα αφηγηθεί. Και αυτό “ για να μην την αποκοιμήσει η αυτάρκεια και να μην λησμονήσει τις μνήμες της ή αυτόν τον πρόσφυγα που έφτασε στην πόρτα της. Ν’ αφηγείται για να μην κατακλυστεί από τα ουρλιαχτά

των γηπέδων ή από τις ετυμηγορίες των δικαστών της. Σαν μια τρομπέτα ενός στρατώνα οι ετυμηγορίες , που επιτάσσουν σιωπητήριο. Επάνω από το κεφάλι της. Με τούτα που αφηγείται , διασώζεται μες τη μέρα ”.

Γι αυτό και ο ήρωάς μας , που περιγράφει με τόσο ρεαλιστικό τρόπο τα γεγονότα και την κατάσταση που επικρατούσε , προσπαθεί με όλη του τη δύναμη να διασώσει τη μοναδικότητά του. Έτσι τονίζει στο τέλος και προτρέπει με μεγάλη ελευθεροστομία : “ Μείνε ο ακαταμάχητος ήρωας της ευαισθησίας μας ”.

6) Η αισθητική πλευρά του βιβλίου

Το βιβλίο κυκλοφόρησε φέτος το χειμώνα , οπότε το χαρτί και γενικότερα η βιβλιοδεσία είναι αντάξια της σημερινής τεχνολογίας.

Η εικονογράφηση του βιβλίου που δεν περιορίζεται μόνο στο εξώφυλλο , αλλά και στο εσωτερικό του βιβλίου αποτελείται από ασπρόμαυρα σκίτσα , ορισμένες φορές περίεργα και άλλες δυσκολονόητα , όπως ταιριάζει και στη γενικότερη εικόνα του βιβλίου.

Γενικότερα η όλη αισθητική του βιβλίου , το τύπωμα και τα τυπογραφικά στοιχεία είναι ιδιαίτερα προσεγμένα. Από την άλλη το βιβλίο θα εντυπωσίαζε τον αναγνώστη και θα τραβούσε την προσοχή του από το γραμμένο με κόκκινο χρώμα και κεφαλαία γράμματα του τίτλου του που είναι “ Achtung ”.

7) Ενδεικτικά κομμάτια από το έργο

- 1) “ Φοβάμαι τον ίδιο το φόβο μου πάλι ”.
- 2) “ Οι λέξεις είναι κοιτάσματα που μας περιέχουν με τις έχθρες μας , το φθόνο , τη γενναιοδωρία μας. Οι λέξεις έχουν χαρακτήρα. Έχουν ένα βαθύ αίσθημα ανεξαρτησίας. Είναι ελεύθερες ”.
- 3) Πως είναι τόσο εύκολο να μην είσαι αυτός όπου με πόνο έχεις ποθήσει να ‘σαι.
- 4) “ Γίνε φρουρός μου στον κίνδυνο – να ειπώ : Είμαι ανώτερος απ’ όλους εγώ ! Η πάλι , ξεστρατίζοντας ο εαυτός μου να κομπάσω : Βρε τι τύχω που ‘χω ! Μπράβο μου ! ”
- 5) “ Φύλαξέ με από την ευτέλεια ενός τέτοιου λόγου : Βούλωστο. Θα κάνεις αυτό που θέλω εγώ !”
- 6) Φοβάμαι πιο πολύ κι από τους εχθρούς μου. Τους φοβισμένους. Πηγαίνουν με κρίση θολωμένη και λόγο τραυλό, κάτι περιμένοντας – αόριστο , απατηλό. Το φίδι , σπάζοντας τη ραχοκοκαλιά , ταραάζεται ακόμα. Ε, κι αυτοί οι σπασμένοι σαλεύουν ακόμα.

- 7) Στα χρόνια αυτά χίλιες μάσκες φτιάχνει ο καθένας – συναρμολογώντας τις στο πρόσωπό του αναλόγως - , ώστε αυτός που σε είχε σφιχταγκαλιάσει το πρωί , το βράδυ να σε προσπερνάει.
- 8) Φοβάμαι κι εγώ μην κι η συγχώρεση είναι λησμονιά.
- 9) Μείνε ο ακαταμάχητος ήρωας της ευαισθησίας/

8) Γενική κρίση και αποτίμηση του έργου

Το βιβλίο που εξετάζουμε , Achtung , καταγραφές από την εποχή της νύχτας , θα μπορούσα να πω ότι είναι ένα εντυπωσιακό βιβλίο , πρωτότυπο που δεν περιορίζεται στις περιπέτειες των ανθρώπων εκείνης της περιόδου , αλλά κυρίως μένει στα συναισθήματα τους , ως μια κατάθεση ψυχής.

Γίνεται μια προσπάθεια να φανεί το πόσο δύσκολα μπορεί κάποιος να συνεχίσει να είναι άνθρωπος και να διαθέτει την ανθρωπιά που χρειάζεται.

Όσο και αν προσπαθούν , όσες προσπάθειες και να καταβάλλουν είναι ιδιαίτερα δύσκολο.

Φυσικά μας προβληματίζει το βιβλίο. Γιατί αναφερόμενο στην έλλειψη ανθρωπιάς , στην αποξένωση και γενικότερα στην καταπάτηση της ανθρώπινης υπόστασης , μας βοηθάει να δούμε καλύτερα και τη δική μας εποχή.

Σε μια υλιστική καθαρά εποχή , όπου τα πάντα αμφισβητούνται , αναβιώνουν στιγμές και θύμισες του στρατοπέδου. Σε προβληματίζουν, δεν σε αφήνουν μόνο να θυμάσαι , αλλά και να προσπαθείς , να προλαμβάνεις την καταστροφή.

Γενικότερα πρόκειται για ένα ενδιαφέρον βιβλίο , άκρως λογοτεχνικό , διανθισμένο με ποικίλα λογοτεχνικά σχήματα , που σίγουρα σου αφήνει μια ωραία αίσθηση και συνάμα την αίσθηση ενός καθήκοντος που σε περιμένει.

Δυστυχώς όμως “ μες στα σαλόνια μας ποτέ δεν θα φτάσει η μυρωδιά των κρεματορίων του Άουσβιτς , καθώς πάντα δεν αφήνουν καμιά απόπνοια πουθενά , οι δολοφονημένοι ”.

Κριτικές άλλων για τη συλλογή διηγημάτων , “ Επαρχιώτες ”.

1) “ Να μείνω μονάχη , λεύτερη και μονάχη. Να σκύψω μέσα μου ως τα αμίλητα της καρδιάς μου, να κοιτάξω πίσω από τα προσώπεια να γνωρίσω ποια είμαι πραγματικά... να γυρέψω τα μάτια τα δικά μου , τις επιθυμίες τις δικές μου , όλα να τ’ αναποδογυρίσω και να τα ιδώ απ’ την αρχή και προτού πιω από τη βρύση του άλλου κόσμου το νερό , να φωνάξω τ’ όνομα μου (Επαρχιώτες) ”.

Αυτό το αριστουργηματικό διήγημα με κάνει να πω ότι η Β. Παπαγιάννη πλάθει με τις λέξεις ένα έργο τέχνης με μοναδική μαστοριά σαν τις άφθαστες τεχνίτρες μιας προηγούμενης εποχής. Και το καλλιτέχνημά της ανεβάζει τα δάκρυα απ’ της καρδιάς τα βάθη στις άκρες των ματιών. Για όλη αυτή την αδικία που έζησε το γένος των γυναικών , που έζησαν τη ζωή τους λαθραία.

(Καίτη Παπαρήγα – Κωσταβάρα , Νομικός).

Κριτικές των άλλων για τη νουβέλα “ Οι ηττημένοι ”.

1) Η νουβέλα της Β. Παπαγιάννη κλείνει εδώ και αποτελεί , χωρίς υπερβολή , τομή στην μεταπολεμικής μας λογοτεχνία. Γιατί η συγγραφέας με γραφή άκρας λιτότητας αφήνει τα πράγματα να μιλήσουν μόνα τους. Και κατορθώνει να μας δώσει ένα συναρπαστικό , βαθύτατα ουμανιστικό αλλά το κυριότερο και άρτιο αισθητικά έργο. Ένα έργο όπου «όλα σα νάσαι από γυαλί διάφανο , τα γνωρίζουν , τα καταγράφουν , και τα μελετούν , σα νάσαι ένα φύλλο δέντρου μέσα στην ανοιχτή παλάμη , όπως γράφει σ’ ένα διήγημά της».

Η νουβέλα της Παπαγιάννη αποτελεί τύπος πιστό χρονικό των τελευταίων ημερών πριν την παράδοση ενός από τους χιλιάδες αντάρτες του Δημοκρατικού Στρατού. Στην ουσία της όμως , αποτελεί κάτι πολύ περισσότερο απ’ αυτό. Γιατί ο στόχος δεν είναι να δικαιώσει κάποια πλευρά ή να σταθεί αρωγός σε κάποια ιδεολογία.

(Λουκάς Αξελός , Διευθυντής στις Εκδόσεις «Στοχαστής» και στο περιοδικό «Τετράδιο»).

2) Είναι η πιο σπαρακτική και η πιο ευαίσθητη νουβέλα που έχω διαβάσει στα τελευταία χρόνια. Και η πιο ερωτική. Πόσες φορές συναντά ο Βαγγέλης την Ελευθερία, την αρραβωνιαστικιά του; Πόσες λέξεις ανταλλάσσουν; Αυτή η γραφή μου θύμισε την λιτότητα και το νεύρο του Τσέχου Γιούλιους Φούτσικ και την πολυεπίπεδη υπαινικτικότητα για τα μεγάλα γεγονότα της εποχής μας της σπουδαίας Γερμανίδας συγγραφέα Άννας Ζέγκερς και χαίρομαι που έχει την υπογραφή της Βασιλικής Παπαγιάννη.

(Γιώργος Μαντζουράνης, Δημοσιογράφος)

3) Οι Ηττημένοι είναι ένα γενναίο έργο ενταγμένο σε μια συγκεκριμένη ιστορική εποχή που είναι ο Ελληνικός εμφύλιος πόλεμος. Η συγγραφέας στηριγμένη σ' έναν αφηγηματικό πυρήνα αποτύπωσε λογοτεχνικά μια οδυνηρή περίοδο της Νεώτερης Ιστορίας μας. Το διάχυτο, «λυγμικό» ύφος των Ηττημένων μεταγγίζει μίαν απέραντη πίκρα, ένα βαθύ καημό για τη μοίρα της Ρωμιούσυνας και είναι ένα μνημείο ανθρωπισμού και σεβασμού στον Έλληνα της Θεσσαλίας, πρωταγωνιστή των ιστορικών αλλαγών στη Νεώτερη Ελλάδα.

(Ευαγγελία Δαμουλή, Φιλολόγος).

Κριτικές των άλλων για την “Κυράνω”.

1) Το βιβλίο είναι μια ακόμα μαρτυρία της στροφής, την οποία πραγματοποιεί η εντελώς σύγχρονη πεζογραφία μας προς την παράδοση: εννοώ τον παραδοσιακό αγροτικό πολιτισμό. Η Κυράνω είναι μια από τις «εκδοχές» αυτής της σχέσης, που προστίθεται στις άλλες: εδώ ολοκληρωτό το έργο είναι, ως το πω έτσι, νεοθητογραφικό. Αλλά –και κατά κανόνα– πρόκειται για ενοφθαλμισμού, συνδυασμού, μερικές συγκρούσεις. Πρόκειται οπωσδήποτε για ένα φαινόμενο σοβαρό, άξιο να τύχει της προσοχής των ειδικών.

(Μιχάλης Μερακλής, καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών και κριτικός της λογοτεχνίας).

2) Η Κυράνω είναι ένα γυναικείο «σύμπαν» που εγγράφεται μέσα σ' ένα κόσμο εγκατεστημένων δομών ανδρικής εξουσίας. Είναι επίσης μια γυναίκα «παράσταση» του κόσμου και ένας λόγος γυναικείας για τη μοίρα της γυναίκας.

(Δήμητρα Σκαύδη, Φιλολόγος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου του BIRMINGHAM).

3) Η Κυράνω είναι ένα Βιβλίο με γυναικεία οπτική. Βασικά χαρακτηριστικά της είναι: Το σκύψιμο στη γυναικεία καθημερινότητα που είναι τόσο παραμελημένη, αλλά ταυτόχρονα τόσο σημαντική για τη γυναικεία ψυχολογία.

Η Κυράνω κατέχει μια σημαντική θέση τόσο στο χώρο της γυναικείας λογοτεχνίας όσο και στο χώρο του ιστορικού

μυθιστορήματος. Όμως απ' αυτό είναι ένα άρτιο λογοτεχνικό έργο που πετυχαίνει στο ακέραιο τους στόχους που έθεσε στον εαυτό του.

(Βενετία Αποστολίδου , Λέκτορας στο παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης της Α.Π.Θ.).

4) Η Κυράνω είναι “ μια συναρπαστική περιπλάνηση στους δαιδάλους της σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας έτσι όπως τη βιώνει για γυναίκα από ένα χωριό της Θεσσαλίας. Περιπλάνηση φτιαγμένη από αλλεπάλληλα δρομολόγια. Δρομολόγιο κατ' αρχάς των παλιών βοσκών που γίνονταν αγρότες με την απελευθέρωση κι ύστερα κάτοικοι της πόλης. Δρομολόγιο εσωτερικό της Κυράνως προς την αυτογνωσία. Δρομολόγιο τέλος της αφηγήτριας – συγγραφέα , που επιστρέφει στα ίχνη της μητέρας της ”.

Η Κυράνω , το μυθιστόρημα μιας υποδειγματικής μητέρας , που κατορθώνει να αναθρέψει τα παιδιά της μέσα σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες , το μυθιστόρημα της τραυματικής μετάβασης από το χωριό στην πόλη , μπορεί να διαβαστεί και ως μυθιστόρημα γυναικείας αυτογνωσίας.

(Έρη Σταυροπούλου , επίκουρος καθηγήτρια Τομέα Νεοελληνικής Φιλολογίας της Φιλοσοφικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών).

Κριτικές για το έργο της Β. Παπαγιάννη

1) Στην αγιότητα γερνάνε τα πράγματα , αμέτοχα στην κακουργία των παθών , ζεστά μόνο από το άγγιγμα της ζωής μόνο που πέρας επάνω τους . Τα φυσικά πράγματα έχουν το υπερφυσικό δικαίωμα να μεταμορφώνονται , ακόμα και σε άλλα άψυχα , μυθικά : “ Απέναντι τα βουνά , γινάμενα γυαλένια μες στο δειλί ”. Σ' αυτά τα “άψυχα” διαβάζεται μια συγνώμη , γιατί όντας αμέτοχα δεν μας κρίνουν.

Είναι η λογοτεχνία για να αποδώσει δικαιοσύνη ` να ιστορήσει το ανιστόρητο ` να μη μιλήσει τα αμίλητα. “ Και κυνηγάει η μνήμη σου αυτά τα σχήματα μην και σκορπίσουν σαν φυλλαράκια από καμένο χαρτί. Αφού ότι υπήρξε ένα φάρι είναι που το βλέπω ν' ασημίζει επάνω – πάνω στο νερό , για να βουτήξει πάλι στο βυθό. Αυτά έχω να πω ότι έγιναν τότε ”.

Ένας λόγος που ξυπνάει νωρίς το πρωί – τι ξυπνάει ; δεν έκλεισε μάτι αυτόν τον αιώνα : “ Ν' αγρυπνάς. Δένοντας τόνα με τ' άλλο ψηφία θολών καιρών , έστω και έτσι ”.

(Δ. Ραυτόπουλος , Κριτικός).

2) Σε μια περίοδο , όπου ο σύγχρονος συγγραφέας – με ελάχιστες εξαιρέσεις – λειτουργεί περισσότερο ως ανακυκλωτής / τεχνίτης παραλογοτεχνικών σκουπιδιών ` σε μια περίοδο όπου τα λιπόσαρκα έργα ενός Σολωμού , ενός Κάλβου , ενός Καβάφη , ενός Καρυωτάκη , ή ενός Σεφέρη , αποτελούν μπροστά στα απλανή , νεόπλουτα τηλεοπτικά μου μάτια ένα μακρινό παρελθόν ` σε μια

περίοδο , όπου τα όρια ανάμεσα στην αυθεντική λογοτεχνική γραφή και την εφημεριδογραφία έχουν σχεδόν χαθεί και που τα ετήσια “ φασόν μυθιστορήματα ” αποτελούν μέρος της γκαρνταρόμπας του νέου τύπου καταναλωτή “ αναγνώστη ”, τα έργα της Β. Παπαγιάννη και τριών – τεσσάρων ακόμη συγχρόνων δημιουργών ,
 “ Είναι τα σύμβολα του τι ήρμοζε να έχουν ,
 Του τι εξάπαντος ήταν ορθόν να έχουν ”.

(Λουκάς Αξελός , Διευθυντής των Εκδόσεων “Στοχαστής ” και του περιοδικού “Τετράδιο ”).

3) Ο τρόπος που αφηγείται η Β. Παπαγιάννη είναι συναρπαστικός· καταφέρνει πάντα να υπόσχεται στον αναγνώστη μια αποκάλυψη , μιαν έκπληξη στην επόμενη φράση της , ίσως στην επόμενη λέξη της. Και αν συχνά η υπόσχεση δεν πραγματοποιείται ή η πραγμάτωση δεν γίνεται αντιληπτή είναι κι αυτό από τα θεία μυστικά και τα μυστήρια της τέχνης · η αναμονή και μαζί της η συμμετοχή συνεχίζονται. Αναγνωρίζω κάθε κείμενο της Παπαγιάννη , μια γλώσσα εντελώς προσωπική εμφανώς βασανιστικά επεξεργασμένη μα καθόλου τεχνική. Κάποιες γραμματικές υπερβάσεις δίνουν τόση μυστικότητα και αρμονία στη φράση , στη φράση της Παπαγιάννη όμως , που νομίζει κανείς πως το λάθος βρίσκεται στη γραμματική ορθοδοξία.

(Γιώργος Μαντζουράνης , Δημοσιογράφος).

4) Γράφει ακάματη η Β. Παπαγιάννη χωρίς την πολυτέλεια των παλιών που είχαν ακόμα το χρόνο μπροστά τους – και πρέπει γρήγορα να προλάβει , αλλά να κάμει σωστά την απόσταξη για να βγει λαμπρό το κρασί απ’ τη ζύμωση , να βγει απ’ το κάρβουνο το διαμάντι να φωτίζει. Για να συνεχίσει να πετυχαίνει αυτό που πέτυχε : Διαβάζοντας και ξαναδιαβάζοντας τα κείμενά της να ανακαλύπτεις νέους θησαυρούς σαν τ’ άξια παλιά κεντήματα που όλο κάτι βρίσκεις να θαυμάσεις, όσο κι αν τα κοιτάξεις.

Μήπως ο μόχθος και η αυταπάρνησή της που χαρακτηρίζουν τα έργα της ζωής της θυμίζουν τα έργα ζωής αυτών των άγνωστων ηρωίδων του τέταρτου κόσμου ; Είναι δυνατόν κι αυτά με τον ίδιο τρόπο να αγνοηθούνε ;

Όχι. Φτάνει . Δεν πρέπει να μένουν όπως τα έργα εκείνα στην αφάνεια. Δεν χάνουμε την Β. Παπαγιάννη αγνοώντας τα. Χάνουμε τον εαυτό μας.

(Λένα Δουκίδου , Φιλολόγος και Δημοσιογράφος).

5) Η Β. Παπαγιάννη με τα βιβλία της Επαρχιώτες και Κυράνω , τάχει πει όλα για την κοινωνική κατάσταση της γυναίκας. Η κατάσταση αυτή , προσαρμοσμένη στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες , μοιάζει να βελτιώνεται. Για την αλλαγή αυτή , είμαι σίγουρη , η συγγραφέας θα μας δώσει και πάλι νέες λαμπρές σελίδες. Γνωρίζοντας τις ικανότητές της , τη δύναμη της πέννας της, θα τις περιμένουμε.

(Καίτη Παπαρήγα – Κωσταβάρα , Δικηγόρος).

6) Είναι η τρίτη φορά που κρατώ στα χέρια μου βιβλίο της Β. Παπαγιάννη. Κι αυτό με κάνει ειλικρινά να πιστεύω πως το

παραμελημένο – για να χρησιμοποιήσω τον ηπιότερο χαρακτηρισμό – έργο της , πεισματικά το αγάπησα. Είναι μια λύτρωση και μια δικαίωση αφού διαθέτει όλα εκείνα τα συστατικά και τα χαρακτηριστικά μιας εξαίσιας ατομικής δημιουργίας , και ενός έντονου προβληματισμού θετικού και ισορροπημένου.

(Χρήστος Παπαγεωργίου , Κριτικός και ποιητής).

7) Η Β. Παπαγιάννη αναζητεί και προκαλεί τις διαδοχικές , αλληπάλληλες κυκλωτικές προσεγγίσεις. Δεν προσφέρεται στο “ δια μιας ” και στο “ εφ’ άπαξ ”. Δεν εξαντλείται και δεν αναλώνεται , ως μονοετές βλάστημα , στην άτεγκτη ταχύτητα καιρικών μεταβολών. Ατάραχα και σιωπηλά υποβάλλει την αξία της διάρκειας και αντιμάχεται τις θνησιγενείς αναλαμπές της θορυβώδους πνευματικής επικαιρότητας. Δεν εγκιβωτίζεται ως ταξιδιωτική αποσκευή επειδή είναι σκευή αγωνίας και αισθηματικής αναζήτησης προς το διαρκώς μετακινούμενο σύνορο του ορίζοντα.

Η Β. Παπαγιάννη , στάχυ αθέριστο του Θεσσαλικού κάμπου , ονειρεύεται τα ψηλά βουνά.

(Αλέξης Σεβαστάκης , Δικηγόρος).

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

1) Ερώτηση : Κ. Παπαγιάννη , γεννηθήκατε στη Λάρισα , όπου ζείτε μονίμως. Η πόλη , πως επηρέασε το έργο σας στο σύνολό του :

ΑΠ. Έζησα μακριά από τη γενέθλια πόλη μου εικοσιτέσσερα χρόνια. Μου επιβλήθηκε αυτή η εσωτερική προσφυγιά – ήταν οι χρόνοι δίσεχτοι. Έτσι στη μνήμη μου κατατέθηκαν εικόνες , λέξεις , ήχοι περιστατικά και από τόπους άλλους. Αλλά επιστρέφοντας οριστικά στην πόλη μου , βεβαιώθηκα σιγά – σιγά , πως είναι εδώ οι ρίζες μου. Και με τον καιρό τα μάτια παρατηρούσαν τον πλούτο τον πολυειδή της γενέθλιας πόλης. Και η άλλη , ή έσω όραση , ανακάλυπτε μια ανεξάντλητη ψυχική ενδοχώρα.

Έχω πια βεβαιωθεί πως και η επαρχιώτικη πόλη περιέχει την οικουμένη. Οι πόθοι των ανθρώπων , τα πάθη τους , οι προσδοκίες , οι διαψεύσεις του υπάρχουν σε όλες τις πατρίδες.

2) Ερώτηση : Τι ήταν αυτό που σας ώθησε στο γράψιμο ; Ήταν η ανάγκη έκφρασης , επικοινωνίας ή σας γοήτευε ο κοινωνικός ρόλος του συγγραφέα ; πιστεύεται ότι έχει τέτοιο ρόλο ο συγγραφέας ; οφείλει να έχει :

ΑΠ. Η ίδια είχα γράψει κάπου : “ Γράφω για να έχω μια φωνή δικιά μου. Για να αντέξω στην πολύμορφη βία , την απειλή , τον φόβο. Γράφω για να αισθάνομαι πως κάτι μου μένει ακόμα , πως όλα δεν εχάθηκαν – βουλιάζοντας στο έλος της υποταγής του φύλου μου.” Γράφω για να υπερβώ τις συνήθειες της καθημερινότητας – αυτές τις συνήθειες που μου προσδιορίστηκαν ως ρόλοι. Γράφω για να εκδικηθώ ότι μ’ εμποδίζει να είμαι αυτή που θέλω κι επιθυμώ. Για να μπορώ να γελάω ή να υποφέρω μ’ αυτά που θέλω εγώ. Για να μπορώ να περηφανεύομαι για κάτι που είναι πολύτιμο. Γράφω για να χαίρομαι που , τόσες λέξεις ανακαλεί η μνήμη , και μ’ αυτές τις λέξεις ζωντανεύουν χαρακτήρες , γεγονότα , ήθη, έθιμα , μυρωδιές , γεύσεις. Ο κόσμος της πραγματικότητας και ο άλλος της φαντασίας και του ονείρου. Γράφω για να ν’ αμφισβητώ το αξίωμα ότι όλα έχουν ειπωθεί. Γράφω για να καταργώ τις ρατσιστικές αντιλήψεις – τις αιώνιες δήθεν αλήθειες περί φύλων. Γράφω για να νιώθω πως εξανθρωπίζω το χρόνο, πως λαβαίνει κάποιο βάρος , πιο δίκαιο απ’ το βάρος της σκόνης. Γράφω για να υπάρξω.

Ο συγγραφέας βιώνει το χρέος προς το συνάνθρωπο. Δεν το επιβάλλει στον εαυτό του. Με τα βιβλία που επηρεάζει ανθρώπινες συμπεριφορές , συντελεί στη διατήρηση του πλούτου της γλώσσας , και στην καλλιέργεια ενός ήθους , γενικώς.

Τη δύναμη του αισθητικού λόγου την αντιλαμβάνεται κανείς και μέσα από τούτο : ότι πλάσματα της φαντασίας του συγγραφέα , δημιουργούν χαρακτήρες ανθρώπινων συμπεριφορών . Λ.χ. από τη

«Μήδεια» του Ευριπίδη , τον «Άμλετ» του Σαίξπηρ , τον «Δον Κιχώτη» του Θερβάντες , τον «Ταρτούφο» του Μολιέρου , κ.λ.π.

3) Ερώτηση. Πήρατε μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Η συμμετοχή σας σ' αυτήν τη συλλογική ένευση πόσο επηρέασε την προσωπικότητά σας και το συγγραφικό σας όραμα :

ΑΠ. Ήμουν σχεδόν έφηβη όταν έλαβα μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Και η ανάταση εκείνη με επηρέασε βαθύτατα και πολυτρόπως. Στα κατοπινά χρόνια της παρανομίας , του τρόμου , της στέρησης, το όρθιο φρόνιμο του εφηβικού μας σηκωμού εστήριξε τον άντρα μου κι εμένα. Πράγματα , καθώς η Αντίσταση σε συνήθειες ευτελείς, η επιμονή για το καλύτερο , η πεποίθηση πως υπάρχει η ανθρωπιά και αξιοπρέπεια και μες στον πιο βαθύ λόφο – ήταν στερεωμένα από αυτήν τη συλλογική εξέγερση των Ελλήνων κατά των ξένων κατακτητών. Και το πιο ουσιαστικό που εστερεώθη μέσα μου ήταν η οργανική , θα'λεγα απέχθεια για κάθε μορφή βίας , εξουσιασμού.

Μ' επηρέασε , επίσης , στη θεματική μου , άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα. Ως ιστορικό γεγονός που καθόρισε και καθορίζει ακόμη της ζωή της χώρας.

Η γραφή μου επηρεάστηκε και από μίαν άλλη δραστηριότητά μου. Στα είκοσί μου χρόνια διαβάζοντας τ' απομνημονεύματα του Στρατηγού Μακρυγιάννη , παρακινήθηκα να διασώσω , όσο δινόμουν τις μαρτυρίες εκείνων που έζησαν με όποιον τρόπο την Εθνική Αντίσταση , έπειτα τον Εμφύλιο πόλεμο. Καταγράφοντας αυτές τις μαρτυρίες εσπούδαζα , συγχρόνως την έντονη αφαιρετικότητα του λόγου και συγκρατούσα εικόνες εξαιρετικής ποιήσης. Η επαφή μου , λοιπόν , με τους απροσποίητους ανθρώπους των χωριών , των πόλεων απαταμίευε εντός μου και άλλης μορφής εφόδια.

Πιστεύω πως η συμμετοχή μου στην Εθνική Αντίσταση εσφράγισε την πορεία μου αλλά η επίδρασή της υπήρξε ακόμη πιο πολυσύνθετη.

4) Ερώτηση: Υπηρετείται με φανατισμό και συνέπεια την πεζογραφία , Διηγήματα , νουβέλες , μυθιστορήματα. Τι σας ώθησε να επιλέξετε τον πεζό λόγο ως εκφραστικό μέσο :

ΑΠ. Δεν γνωρίζω , ακριβώς γιατί . Καθώς δεν γνωρίζει , υποθέτω ο ζωγράφος τι τον ωθεί να εκφραστεί με τη ζωγραφική και όχι με το λόγο.

5) Ερώτηση : Ανατρέχοντας κανείς στο έργο σας διαπιστώνει μια σαφή προτίμηση προς το διήγημα . Είναι τυχαίο ή υπάρχουν κάποιες συνθήκες που ευνοούν κάτι τέτοιο :

ΑΠ. Οι συνθήκες της καθημερινότητας είναι καθοριστικές. Πώς να παρακολουθήσει η συγγραφέας πρόσωπα , καταστάσεις μιας εκτεταμένης σύνθεσης , όταν ο αδιάσπαστος χρόνος είναι σχεδόν αδιανόητος ; Ο συνεχής χρόνος είναι , για τον συγγραφέα , ελευθερία.

Αλλά από το διήγημα έλκομαι ιδιαίτερα. Σ' αυτό το είδος λόγου τίποτα δεν πρέπει να είναι περιττό έστω και μια άνω τελεία. Προϋποθέτει πυκνότητα λεκτική και συνθετική. Η κάθε λέξη είναι ζυγισμένη ώστε να αρμόζεται με τη άλλη καθώς και οι ψηφίδες στο

ψηφιδωτό. Και είναι τόσο πλήρες , πολλές φορές , όσο και μια νουβέλα. Και λίγοι αγαπούν το διήγημα – ίσως γιατί είναι τόσο πυκνό. Ο αναγνώστης δεν μπορεί να αφήσει αράδες αδιάβαστες , να προσπεράσει παραγράφους , σελίδες , καθώς κάνει , ίσως , το μυθιστόρημα. Απαιτεί τον καλύτερο αναγνώστη , που δεν διαβάσει για να “ σκοτώσει ” το χρόνο του , να ξεχάσει την πλήξη του ή την μονοτονία του ταξιδιού. Το διήγημα δωρίζει μιαν άλλης τάξης αισθητική συγκίνηση.

6) Ερώτηση : έως ποιο σημείο επιτρέπεται στους ήρωες των βιβλίων σας αυτονομία δράσης ; Τους οδηγείται και κυριαρχείται πάντως τους ή σας « οδηγούν » εκείνοι , παρασέρνοντάς σας ενδεχομένως ;

ΑΠ. Τίποτα δεν προγραμματίζεται ως το τέλος .Όλα είναι πιθανά. Να οδηγήσει ο συγγραφέας τα πρόσωπα ή αντιστρόφως ; ακόμη και να το παρασύρουν. Το παιχνίδι της γραφής είναι μια διαρκής ανακάλυψη , δεν υποτάσσεται σε κανόνες ορθολογικούς.

Στο μυθιστόρημα , στη νουβέλα , λόγω της έκτασής τους , έχει κανείς την ευχέρεια να πλάσει τους χαρακτήρες των προσώπων με περισσότερα στοιχεία. Δεν σημαίνει , βέβαια , πως αυτό είναι μια ευκολία. Αλλά σε όλα τα είδη του πεζού δεν γνωρίζει κανείς , με ακρίβεια , κοιτά πόσο οδηγεί τα πρόσωπα.

7) Ερώτηση : Συγγραφείς της γενιάς σας αλλά και παλιότερα έχουν ως θεματολογία γεγονότα της Κατοχής και του Εμφυλίου πολέμου. Νομίζετε πως έτσι διασώζεται. Καλύτερα η ιστορική μνήμη ;

ΑΠ. Πιστεύω πως η ιστορική μνήμη διασώζεται μέσω της λογοτεχνίας με μιαν άλλη μορφή εγκυρότητας και βάθος. Η συνείδηση καταγράφει και επεξεργάζεται πιο συνθετικά ότι δέχεται από λογοτεχνικά κείμενα υψηλής αισθητικής αξίας. Με « Το πλατύ ποτάμι » του Γιάννη Μπεράτη και με τ’ αξεπέραστα «πεζά» του «Άξιον εστί» του Οδυσσέα Ελύτη ανεξάλειπτα και περισσότερο ουσιαστικά απ’ ότι αν διαβάζουμε τόμους ιστορικών συγγραμμάτων.

Η λογοτεχνία είχε από πάντα μια συμπόρευση με το ουσιώδες των ιστορικών συμβάντων. «Οι Πέρσες» του Αισχύλου είναι η πιο έγκυρη μαρτυρία.

8) Ερώτηση : Ένα σημαντικό στοιχείο , χαρακτηριστικό του έργου σας , είναι το πάθος για τα καλά και σωστά Ελληνικά , η μεγάλη σημασία που δίνετε στη λειτουργικότητα της στίξης. Πως διαμόρφωσε το γλωσσικό σας ύφος , με πόσο σεβασμό και δέος επιλέγετε τις λέξεις;

ΑΠ. Ο όρος λογοτεχνία υποβάλλει και επιβάλλει , ως χρέος αυτονόητο , το σεβασμό μας προς την αισθητική της γλώσσας.

Και πώς να μη σέβομαι τη γλώσσα; Είναι περιουσία που μου παραδόθηκε από γενιές και γενιές στο πέρασμα των αιώνων. Κάθε λέξη είναι το απόσταγμα των εμπειριών και της σοφίας αμέτρητων ανθρώπων. Η μουσική της κάθε λέξης – επίσης. Έτσι , γράφω με την ύπαρξή μου δεόμενη , με αίσθημα ευγνωμοσύνης , με ένα φόβο ακόμη μη δεν σταθώ αντάξια αυτού του κληρονομημένου πλούτου που είναι η γλώσσα η ελληνική.

Προσπαθώ επίμονα και υπομονετικά ν' αρθρώσω , όσο κατορθώνεται , ένα λόγο λιτό , καίριο , εύρυθμο. Και με τη στίξη να αποδώσω τις παύσεις του λόγου , τον ρυθμό , τις εντάσεις , τον τόνο – ότι θα προσδώσει στη γραφή την άλλη που είναι διακριτικό της λογοτεχνίας.

Αλλά πως και τι διαμορφώνει αυτήν τη στάση ; Πολλά είναι και συχνά αδιευκρίνιστα. Αλλά καθώς οι μοναχοί που , διαρκώς , υπενθυμίζουν στον εαυτό τους πόσο ελάχιστοι είναι – άσκηση στην ταπεινοσύνη και στην ευλάβεια. – ίδια κι ο γραφιάς , κερδίζοντας την αυτεπίγνωσή του , ίσως κατορθώσει να εκφραστεί με το λόγο τον μη αλαζονικό.

9) Ερώτηση : Συχνά οι συγγραφείς αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της ανανέωσης της γραφής , άλλοι μιλούν για «εξέλιξη» της γραφής Εσείς πως το αντιμετωπίσατε :

ΑΠ. Αναρωτιέμαι αν ο συγγραφέας δύναται να επιτάσσει στον εαυτό του ν ' ανανεώσει τις φόρμες του , αν η ανανέωση πραγματώνεται σιγά – σιγά από μian εσωτερική ανάγκη και με άσκηση επίμονη ή αν επιβάλλεται από το ίδιο το θέμα.

Αλλά αναρωτιέμαι ακόμη αν αυτό που χαρακτηρίστηκε μοντέρνο ή νεωτερικό είναι , εν τέλει , το στοιχείο που καθορίζει την ποιότητα του διηγήματος μιας νουβέλας ή η ομορφιά του.

Ωστόσο με απασχόλησε η αλλαγή της φόρμας. Το πώς να λέγεται τι. Με τον καιρό ένιωσα πως η ίδια η εποχή όπου ζει ο συγγραφέας , δίνει τις φόρμες της έκφρασης. Δεν μπορώ να γράψω στην εποχή μου όπως έγραψε ο Παπαδιαμάντης.

Μου είναι πρόσφατες οι μνήμες των ζητημάτων που με πολιορκούσαν – γράφοντας το μυθιστόρημα Κυράνω. Λ.χ. για πρόσωπο καθώς η ομώνυμη ηρωίδα , θα ταίριαζε η λόγια γλώσσα .Οι γυναίκες μιλούν μια διαφορετική γλώσσα ή είναι η οπτική τους διαφορετική ; Και σιγά – σιγά μου επιβλήθηκε η γλώσσα που άρμοζε στο μυθιστόρημα . Και το διαφορετικό , επιβλήθηκε η μορφή : παρελθόν – παρόν. Η μνήμη και το παρόν.

10) Ερώτηση : Γράψατε ένα μόνο μυθιστόρημα την Κυράνω. Θεωρείτε αυτό το έργο σας σταθμό στη συγγραφική σας πορεία :

ΑΠ. Δεν θ' αποκριθώ με τα ίδια λόγια , καθώς στην ερώτησή σας γιατί έγραφα , κυρίως διηγήματα. Η καθημερινότητα είναι μια δύναμη καταλυτική . Τσακίζει τα talέντα. Η Βιρτζίνια Γούλφ , στο βιβλίο της «Ένα δωμάτιο δικό σου » μιλάει γι αυτά τα πράγματα απροκάλυπτα και στοχαστικά.

11) Ερώτηση : Ποια είναι η σχέση σας με την ποίηση , γιατί σε πολλά βιβλία σας διέκρινα έναν λόγο ποιητικό.

ΑΠ. Η ποίησή μου άρεσε πάντα. Διάβασα , μελέτησα λέξη προς λέξη ποιήματα , ποιητικές συνθέσεις. Αλλά ποίηση και πεζογραφία χρησιμοποιούν , με έμφαση , εικόνες. Υπάρχει λοιπόν , μια συγγένεια ανάμεσα στα δυο είδη λόγου.

Κάποτε , μυστικές φωνές υπαγορεύουν να δανειστούμε , στη συγκεκριμένη στιγμή του γραψίματος , μορφές έκφρασης απ' την ποίηση . Αλλά όλα τούτα είναι τόσο ρευστά.

12) Ερώτηση : Παρακολουθείται τους νεότερους πεζογράφους ; Πώς νομίζετε ότι πορεύονται ;

ΑΠ. Έλκομαι μόνο από συγγραφείς που γράφουν ευλαβούμενοι , πρωτίστως , την Ελληνική γλώσσα ως αξία απόλυτη.

13) Ερώτηση : Ποιοι συγγραφείς Έλληνες και ξένοι σας ελκύουν ; Και ποιοι έγιναν σημεία αναφοράς τι πρότυπα προς αποφυγήν;

ΑΠ. Διαβάζω , συχνά , απλά Ελληνικά κείμενα. Μ' ενδιαφέρει η νεώτερη Ελληνική και η μεγάλη ξένη λογοτεχνία. Δάσκαλός μου ήταν ο Τσέχωφ.

14) Ερώτηση : Ζείτε στη Λάρισα , μακριά από την Αθήνα. Ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά από αυτήν την απόσταση ;

ΑΠ. Θαρρώ πως τίποτα το ουσιαστικό δεν μου στέρησε τούτη η απόσταση. Τουναντίον , θα είχα χαθεί μες στη δίνη της ανάγκης , αφού στην πολυάνθρωπη πόλη λαβαίνει τερατώδης διαστάσεις. Για τους πιο πολλούς δεν θα είχα μήτε καν τα σπαράγματα του χρόνου για να γράψω. Αλλά και σε μίαν επαρχιακή πόλη δίνονται άπειροι ερεθισμοί σ' έναν συγγραφέα . Ο Παπαδιαμάντης αρχιτεκτόνησε μίαν υφήλιο απ' τον μικρόκοσμο της Σκιάθου. Και η ίδια μίαν υφήλιο βλέπω την πόλη μου. Εδώ , πλήθος θησαυροί μου είναι κοντινοί. Μπορώ να τους παρατηρώ να τους χαίρομαι.

15) Ερώτηση : Δεν είστε συγγραφέας πληθωρικής παραγωγής. Ήταν συνειδητή επιλογή ή άλλος λόγος το επέβαλε ;

ΑΠ. Συχνά είναι τα πράγματα που μας επιβάλλονται και καθορίζουν ακόμη και στοιχειώδης αποφάσεις μας. Αλλά η ποιότητα της γραφής μου είναι από πάντα – έγνοια μου βασανιστική.

16) Ερώτηση : Πως είδαν οι κριτικοί το έργο σας ;

ΑΠ. Για την εργασία μου γράφτηκαν ελάχιστες κριτικές.

Ρωτώ τον εαυτό μου , τι σημαίνει , πραγματικά για τον συγγραφέα και για κάθε καλλιτέχνη , η καλή ή η κακή κριτική ; Αναγνώριση ; και από ποιους η αναγνώριση ; Εδώ θυμάμαι τον Μπ. Μπρέχτ « Εξαρτάται σε ποιόν και σε τι αποτυγχάνει κανείς» Θαρρώ πως μπορεί να πεί κανείς το ίδιο για ότι χαρακτηρίζεται επιτυχία.

Οι κριτικοί που βοηθούν το συγγραφέα να προσέξει κάποια πράγματα , μετριούνται στα δάχτυλα. Που βοηθούν επίσης τον αναγνώστη. Είναι φυσικό να χαίρεται κάθε συγγραφέας όταν ακούει τον καλό λόγο , όταν ξέρει ότι τον εκτιμούν. Αλλά πάντα στηρίζεται στον εαυτό του.

17) Ερώτηση : Πιστεύετε ότι βρίσκεστε κοντά στην ολοκλήρωση του συγγραφικού σας οδοιπορικού ;

ΑΠ. Το ταξίδι της έκφρασης δεν τελειώνει ποτέ.

Κυρία Παπαγιάννη σας ευχαριστώ που είχατε την καλοσύνη να με δεχτείτε και να μου αφιερώσετε λίγο από τον πολύτιμο χρόνο σας !

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τα βιβλία της Β. Παπαγιάννη :

Καταχνιά

Όριμη νιότη

Το επιφώνημα της φωτιάς

Επαρχιώτες

Οι ηττημένοι

Κυράνω

Διαπολιτισμική Αγωγή

Achtung

- Σκέψεις της Βασιλικής Παπαγιάννη
- Εγκυκλοπαίδεια « Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα ».

